

Управління культури, національностей, релігій та туризму
Хмельницької обласної державної адміністрації

Хмельницька обласна
універсальна наукова бібліотека

Хмельницька міська організація
Національної спілки краєзнавців України

Календар

знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини
на 2020 рік

Рекомендаційний бібліографічний довідник

Хмельницький
2019

УДК 006.95(059.3)(477.43)«2020»
К 17

Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 2020 рік : реком. бібліогр. довід. / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ; Хмельниц. міська орг. НСК України. – Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2019. – 156 с.

Друкується за рішенням редакційно-видавничої ради Хмельницької ОУНБ, протокол № 5 від 4.12.2019 р.

Укладачі: *Шейн О. М.,
Борейко В. М.*

Редактори: *Маковська В. В.,
Шмаль Т. А.*

Відповідальна за випуск: *Чабан К. А.*

На обкладинці фото:
*Яна Токаржевського-Карашевича, Переца Маркіша,
Броніслава Грищука, Валерія Смолія.*

© Автори статей, 2019
© Хмельниц. ОУНБ, 2019

Зміст

Від укладачів	7
Хроніка знаменних і пам'ятних дат	8
У 2020 році виповнюється	9
Січень	17
Лютий	22
Березень	26
Квітень	30
Травень	35
Червень	39
Липень	42
Серпень	46
Вересень	49
Жовтень	53
Листопад	56
Грудень	59
Імена, події, факти	63
Баал Шем Тов (Володар доброго імені). До 280-річчя з часу приїзду Баал Шем Това у Меджибіж та 260-річчя з часу його смерті (В. Візнюк).....	64
Моломолинська церква Різдва Пресвятої Богородиці. До 275-річчя з часу будівництва (М. Цимбалюк).....	66
В боротьбі за свободу. До 90-річчя збройних повстань та виступів проти антинародного комуністичного режиму (В. Маковська).....	69
Особистість в історії університету. До 70-річчя з дня народження Миколи Єгоровича Скиби (О. Айвазян).....	72
Мистецтво педагогічного служіння. До 70-річчя з дня народження Надії Михайлівни Орловської (В. Берека, І. Ящук).....	75

Пінчак Мирослав Васильович – педагог, історик, музезознавець і перекладач. До 80-річчя з дня народження (І. Леськів)	76
За його навчальними посібниками поляки й досі вивчають історію своєї країни. До 140-річчя з дня народження Владзімежа Дзвонковського (О. Байдич).....	79
Сандлер Хаскель Мойсейович. До 110-річчя з дня народження (Н. Томаля)	81
Софія Русова і Подільський край. До 80-річчя з дня смерті активної учасниці руху за українізацію освіти та відродження національної держави (В. Адамський)	83
Сергій Георгійович Горшков – славний наш земляк. До 110-річчя з дня народження (П. Шкробот).....	86
Керівник польського повстання на Поділлі (1830 – 1831 роки). До 270-річчя з дня народження Бенедикта Колишка (В. Лавринчук)	89
Громадсько-політична та державницька діяльність О. Лотоцького доби Української національно-демократичної революції 1917 – 1920 рр. До 150-річчя з дня народження (М. Хлонь)	91
Любов рухає пером письменника. До 40-річчя створення обласної організації Національної спілки письменників України (П. Маліш)	93
Багатоголосся творчості подільського митця. До 80-річчя з дня народження Броніслава Антоновича Грищука (Я. Янчишина)	95
Видатний організатор захисту державного кордону України. До 80-річчя з дня народження Бориса Миколайовича Олексієнка (О. Григоренко)	97
Життєві та творчі шляхи професора Леоніда Місінкевича. До 70-річчя з дня народження (Ю. Блажевич)	100

Василь Павлович Гусько – фундатор бібліотечної справи на Хмельниччині. До 100-річчя з дня народження (О. Баворовська)	103
Стефан Маковецький – природодослідник, дендролог, ботанік. До 160-річчя з дня народження (В. Прокопчук)	106
Дослідник Меджибізької фортеці. До 110-річчя з дня народження Григорія Никоновича Логвина (Г. Медведчук)	109
Корифей української медицини – академік Феофіл Гаврилович Яновський. До 160-річчя з дня народження (І. Козак)	112
Український дипломат Ян-Стефан-Мар'ян Токаржевський-Карашевич: перші кроки на шляху європеїзації України. До 135-річчя з дня народження (В. Галатир)	115
Один із засновників української наукової школи ветеринарів та гінекологів. До 110-річчя з дня народження Івана Сергійовича Нагорного (В. Байдич)	119
Їй пасують спортивні нагороди. До 25-річчя з дня народження української легкоатлетки Марини Бех-Романчук (В. Флентін)	120
Життєві і творчі горизонти Михайла Петровича Войнаренка. До 70-річчя з дня народження (В. Берека, Ю. Блажевич)	122
Гідний нащадок землі Подільської – безвинно репресований Володимир Герасименко. До 125-річчя з дня народження (В. Мацько)	125
Бібліотекар став журналістом і письменником. До 80-річчя з дня народження Володимира Станіславовича Шевченка (О. Блажевич)	128

Комендант вічної фортеці. До 60-річчя з дня народження Олега Григоровича Погорільця (О. Григоренко, С. Шпаковський)	131
Залізниця Жмеринка – Проскурів - Волочиськ. До 150-річчя з часу прокладення першої залізниці на території області (С. Єсюнін).....	134
Священномученик Макарій. До 145-річчя з дня народження (І. Западенко).....	136
Диво Льва Квітка. До 130-річчя з дня народження Льва Квітка (Л. Данилюк)	139
«Викликаю вогонь на себе...». До 100-річчя з дня народження Героя Радянського Союзу Д. Г. Бачинського (В. Прокопчук)	141
«Я до сонця лечу!». До 125-річчя з дня народження Переца Давидовича Маркіша (Т. Міцінська)	145
Показчик персоналій	147
Відомості про авторів історичних та біографічних довідок	152

Від укладачів

Шановні читачі! Пропонуємо вам черговий випуск рекомендаційного бібліографічного довідника «Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 2020 рік», який видається Хмельницькою ОУНБ з 1966 року та представлений на веб-сайті бібліотеки.

Мета видання – надати довідковий матеріал про визначні події історії, суспільно-політичного, спортивного, громадського та культурного життя Хмельниччини, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, життя та діяльність яких пов'язані з нашим краєм.

Дати у довіднику подано за новим стилем. Якщо у джерелах траплялися розбіжності, перевага надавалася інформації з фундаментальних енциклопедично-довідкових видань.

Календар складається з двох розділів: «Хроніка знаменних і пам'ятних дат» та «Імена, події, факти...».

У першому розділі спочатку подаються ювілеї, точна дата яких не встановлена, далі – дати за місяцями і числами. Дати, по яких подаються розширені текстові довідки, виділені курсивом.

Текстові матеріали подаються в авторській редакції. Список літератури про діячів науки, культури, мистецтва та спорту розміщено в зворотній хронологічній послідовності.

Висловлюємо щиру подяку всім, хто надав інформацію до рекомендаційного бібліографічного довідника «Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 2020 рік».

Свої зауваження і пропозиції надсилайте за адресою:
*29000, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 28,
тел./факс: (0382) 79-47-31, тел.: 65-80-84.
e-mail: library.ounb.km@gmail.com*

Хроніка знаменних і пам'ятних дат

*Все життя пронеслося прискореним потягом
З полустанка далекого в нинішній час.
А мені все здається, що протягом, протягом
Літ і літ полустаноқ той згадує нас.*

П. Карась

У 2020 році виповнюється

775 років з часу першої писемної згадки про Бакоту, центр Подністрівського Пониззя у XII-XIII ст. (1240).

635 років з часу проголошення Кам'янця столицею Поділля (1385).

625 років з часу першої документальної згадки про с. Теліжинці Ізяславського р-ну (1395).

620 років з часу першої згадки про Ярмолинці (1400).

615 років з часу першої документальної згадки про села Боришківці, Княжпіль, Кульчіївці Кам'янець-Подільського р-ну (1405).

600 років з часу першої документальної згадки про с. Святець Теофіпольського р-ну та смт Теофіполь (1420).

590 років з часу першої писемної згадки про с. Куча Новоушицького р-ну (1430).

575 років з часу першої згадки про с. Бабшин Кам'янець-Подільського р-ну (1445).

565 років тому Ярмолинці отримали магдебурзьке право (1455).

560 років з часу першої згадки про села Нагоряни, Панівці Кам'янець-Подільського р-ну (1460).

555 років з часу першої згадки про с. Мирівка Волочиського р-ну (1465).

525 років з часу першої згадки про с. Боднарівка Ярмолинецького р-ну (1495).

520 років з часу першої згадки про с. Зелена Волочиського р-ну (1500).

515 років з часу першої згадки про с. Грибенінка Старокостянтинівського р-ну (1505).

500 років з часу першої писемної згадки про с. Радосівка Ізяславського р-ну (1520);

490 років з часу першої писемної згадки про села Голозубинці, Яцьківці Дунаєвського р-ну, Нігин Кам'янець-Подільського р-ну та Струга Новоушицького р-ну (1530).

485 років з часу першої згадки про смт Ямпіль (колишній Янушпіль) Білогірського р-ну (1535).

480 років з часу документальної згадки про Головчинецький православний монастир (1540).

475 років з часу першої документальної згадки про села Двірець, Білогородка та Кунів Ізяславського р-ну, В'язовець, Гулівці, Дідківці, Корниця, Лепесівка, Семенів Білогірського р-ну, Великі Малевичі, Воронківці, Махаринці, Самчики Старокостянтинівського р-ну (1545).

465 років з часу заснування сіл Миколаїв Хмельницького р-ну та Явтухи Деражнянського р-ну (1555).

455 років з часу першої згадки про с. Квітневе (до 1966 р. с. Бісівка) Білогірського р-ну, с. Сивороги, Міцівці Дунаєвського р-ну та заснування сіл Завалля і Залісся Кам'янець-Подільського р-ну (1565).

450 років з часу першої писемної згадки про с. Судилків Шепетівського р-ну (1570).

440 років з дня народження Симеона (Симона, Шимона) Окозького (1580-1653) – польського історика, геральдиста, домініканського монаха. Народився у м. Кам'янець-Подільський.

430 років з часу першої писемної згадки про с. Коськів Шепетівського р-ну (1590).

425 років з часу відкриття братської школи в м. Кам'янець-Подільський (1595).

425 років з часу поширення селянсько-козацького повстання під проводом С. Наливайка на Летичів, Меджибіж, Остропіль, Старокостянтинів та інші міста й села Північно-Західного Поділля і Південної Волині.

425 років з дня народження Богдана Хмельницького (1595-1657) – гетьмана України, державного діяча і полководця.

420 років з дня народження Максима Кривоноса (бл. 1600-1648) – козацького ватажка. У битві під Пилявцями (1648) його військо отримало перемогу над поляками.

420 років з часу заснування с. Волиця Красилівського р-ну (1600).

410 років з часу першої писемної згадки про с. Слобідка Маліївецька Дунаєвського р-ну (1610).

410 років з дня народження Натана бен Мойсея Ганновера (1610-1683) – історика, письменника, єврейського літописця, автора хроніки історичних подій 1648 року на Україні. Народився у м. Ізяслав.

400 років з часу першої документальної згадки про с. Прислuch (колишня назва Тиранівка) Полонського р-ну (1620).

355 років з часу заснування с. Сьомаки Старосинявського р-ну (1665).

350 років з часу першої згадки про с. Поляни Волочиського р-ну (1670).

295 років з дня народження Юрія-Геннадія Гусаківського (1725-1770) – українського живописця. Народився у с. Попівці Летичівського р-ну.

285 років з дня народження Якова Гнатовича Гловацького (Головацького) – живописця, уродженця смт Віньківці.

280 років з часу приїзду Баал Шем Това у Меджибіж та 260-річчя з часу його смерті.

280 років з часу першої згадки про с. Томашівка Ярмолинецького р-ну (1740).

275 років з дня народження Шарля-Анрі-Ніколя-Отто де Нассау-Зігена (1745-1808) – принца, адмірала, дипломата, мандрівника. Після відставки постійно проживав у с. Тинна Дунаєвського р-ну.

***275 років з часу будівництва Моломолинської церкви
Різдва Пресвятої Богородиці.***

260 років з часу першої документальної згадки про с. Копачівка Деражнянського р-ну (1760).

235 років з дня народження Вацлава Севериновича Ржевуського (1785-1831) – сходознавця, мандрівника, поета, польського графа. Значний час господарював у своїх маєтках на Поділлі, зокрема у с. Кузьмин, нині Красилівського р-ну.

230 років з дня народження Мар'яна Маврикійовича Подгороденського (1790-1856) – одного з керівників польського таємного товариства «Віра. Надія. Любов». Вірогідно народився у с. Глібки Красилівського р-ну.

225 років з часу заснування суконної фабрики у м. Славута.

215 років з дня народження Івана (Яна) Станіславовича Орачевського (1805-?) – одного із засновників польського таємного товариства «Віра. Надія. Любов». Народився у с. Берегелинці, нині с. Берегелі Красилівського р-ну.

210 років з дня народження Густава Белькне (1810-1875) – дослідника природи Поділля XIX ст., перекладача, автора праць «Короткий нарис історії натуральної Кам'янця-Подільського», «Нарис історії натуральної Кам'янця-Подільського». Народився у с. Пилява Старосинявського р-ну.

190 років з дня народження Людвіга Івановича Деревоеда – фармацевта, власника найкращої у м. Проскурів аптеки на початку XX століття.

180 років з дня народження Едмунда Федоровича Фаренгольца (1840-1912) – лікаря-хірурга, доктора медицини, члена Подільського товариства лікарів, краєзнавця Поділля. Народився у м. Кам'янець-Подільський.

175 років з дня народження Митрофана Васильовича Сімашкевича (1845-1933) – відомого історика, етнографа, краєзнавця Поділля, педагога, члена Подільського епархіального

історико-статистичного комітету (1871-1902). У 1869-1888 рр. жив у Кам'янці-Подільському, був ректором духовної семінарії (1877-1884), редактором «Подольских епархиальных ведомостей».

175 років з часу першої документальної згадки про с. Яхнівці Волочиського р-ну (1845).

170 років з дня народження Стефана Михайловича Маковецького (1850-1949) – вченого-ботаніка, паркознавця, одного із засновників Подільського товариства природодослідників. Народився у с. Михайлівка Дунаєвського р-ну.

165 років з дня народження Олександра Октавіановича Михальського (1855-1904) – геолога, гірничого інженера, стратиграфа, палеонтолога. Народився у м. Кам'янець-Подільський.

155 років з часу створення на базі Кам'янець-Подільської духовної семінарії Подільського епархіального історико-статистичного комітету, який розпочав організоване дослідження Поділля (1865). (*Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»*).

155 років з дня народження Сосламбака Бекбузарова (1865-1930) – військовика, генерал-майора царської армії, Правителя Інгушетії. У 1887-1913 рр. служив у 46-му Дніпровському полку, який дислокувався у м. Проскурів. Був репресований, у 1989 р. – реабілітований.

150 років з часу заснування Понінківської папірні, нині ТОВ «Понінківська картонно-паперова фабрика» (1870).

150 років з дня народження Лева Михайловича Сибірякова (Співака, 1870-1938) – російського співака, соліста Маріїнського театру в Петербурзі, професора Варшавської консерваторії. Народився у м. Полонне.

145 років з часу заснування однокласної (нині загально-освітньої) школи у с. Голосків Летичівського р-ну (1875).

130 років з дня народження Дмитра Івановича Бузька (1890-1937) – українського письменника. Літературну діяльність

розпочинав на Поділлі. У 1921 р. працював асистентом Кам'янець-Подільського інституту народної освіти. Був репресований. *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»)*.

130 років з часу відкриття лікарні у смт Ярмолинці.

125 років з дня народження Марії Іванівни Морської (П'єткєвич-Фессінг, 1895-1932) – української актриси. Народилася в Острополі (нині Старому Острополі) Старокостянтинівського р-ну.

125 років з дня народження Івана Петровича Трочуна (1895-?) – доктора технічних наук, професора. Народився у с. Жижниківці Білогірського р-ну.

125 років з часу заснування Полонського заводу художньої кераміки.

110 років з часу заснування Понінківської лікарні.

110 років з дня народження Антона Федоровича Бурденюка (1910-1986) – доктора ветеринарних наук, професора. Народився у с. Бабшин, нині Кам'янець-Подільського р-ну.

110 років з дня народження Павла Павловича Скалацького (1910-1943) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Кривачинці Волочиського р-ну.

105 років з дня народження Дениса Петровича Глюзицького (1915-1943) – активного організатора підпільної боротьби проти німецько-фашистських окупантів на території Славутчини. Народився у с. Новоставці Теофіпольського р-ну.

105 років з дня народження Івана Романовича Матвєєва (1915-1963) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Книжківці, нині в складі м. Хмельницький.

105 років з дня народження Мефодія Степановича Мончака (1915-1944) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Харківці Старосинявського р-ну.

105 років з дня народження Андрія Івановича Пономарчука (1915-1944) – Героя Радянського Союзу. Загинув, визволяючи Шепетівщину.

100 років з дня народження Йосипа Адольфовича Женського (1920-1984) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Кам'янка Славутського р-ну.

100 років з дня народження Олексія Григоровича Іванова (1920-1944) – Героя Радянського Союзу. Був командиром підривної групи в партизанському з'єднанні ім. Ф. Михайлова, яке діяло у Славутському р-ні.

100 років з дня народження Зінаїди Павлівни Скопечкої – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Кугаївці Чемеровецького р-ну.

95 років з дня народження Василя Остаповича Кравчука (1925-2008) – заслуженого лікаря України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Малі Мацевичі Старокостянтинівського р-ну.

95 років з дня народження Дмитра Степановича Сидорова (1925-1944) – Героя Радянського Союзу. Загинув, визволяючи Шепетівщину.

95 років з часу заснування Старосинявської центральної бібліотеки.

90 років з часу введення в експлуатацію Хмельницької макаронної фабрики (1930).

90 років тому став до ладу ВАТ «Віньковецький консервний завод».

90 років з часу заснування селища Лозового Деражнянського р-ну (до 1950 року – Торфорозробки).

90 років з часу заснування бібліотеки с. Сутківці Ярмолинецького р-ну.

90 років з часу супротиву селян Поділля під назвою «Волинки, або Бабські бунти» проти здійснення колективізації.

85 років з дня народження Віри Петрівни Буги (Довженко) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Миньківці Славутського р-ну.

85 років з часу заснування газети «Колос» (смт Стара Синява).

85 років з часу заснування газети «Красилівський вісник» (м. Красилів).

85 років з часу заснування Новоушицького технікуму механізації сільського господарства.

85 років з часу заснування Славутської центральної районної бібліотеки.

80 років з часу заснування Кам'янець-Подільської центральної районної бібліотеки.

70 років з часу заснування Хмельницької центральної міської бібліотеки (1950, жовтень).

60 років з часу заснування Лозівського інструментального заводу Деражнянського р-ну (1960).

55 років з часу заснування Хмельницького хлібокомбінату (1965).

50 років тому у Кам'янці-Подільському було споруджено найвищий міст в Україні, що отримав назву «Лань, що біжить» (1970).

50 років з часу заснування народного фольклорно-етнографічного ансамблю «Кудрявчик» районного Будинку культури смт Ярмолинці (1970).

50 років з часу заснування обласного театру ляльок, нині Хмельницький академічний обласний театр ляльок (1970, листопад).

30 років з часу заснування Хмельницького обласного осередку Спілки поляків України (1990, травень).

Січень

90 років з часу реорганізації Кам'янець-Подільської музичної профшколи у школу з підготовки культурно-освітніх працівників (тепер Кам'янець-Подільський коледж культури і мистецтв). *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»);*

75 років з часу заснування Хмельницької взуттєвої фабрики;

60 років з часу створення Хмельницького футбольного клубу «Динамо». *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»).*

- 1 135** років з дня народження Григорія Костянтиновича Голоскевича (1885-1934) – мовознавця, громадського діяча, одного з укладачів «Російсько-українського словника Української академії наук». Був репресований, реабілітований у 1989 р. Народився у с. Супрунківці Кам'янець-Подільського р-ну;

110 років з дня народження Василя Трохимовича Артеменка (1910-2001) – художника-оформлювача, модельєра мистецтва та промислової графіки, члена Національної спілки художників України. Народився у м. Кам'янець-Подільський;

90 років з дня народження Юрія Марковича Гамрецького (1930-2003) – доктора історичних наук, професора. Народився у м. Шепетівка. З 1992 р. проживав у США;

75 років з дня народження Анатолія Васильовича Гринчишина (1945-1985) – диригента. Працював у Київському драматичному театрі ім. І. Франка. Народився у с. Іванківці Городоцького р-ну;

70 років з дня народження Миколи Єгоровича Скиби – доктора технічних наук, професора, заслуженого працівника народної освіти, відмінника освіти, академіка Української технологічної академії, Міжнародної академії інформатизації, ректора Хмельницького національного університету;

- 70** років з дня народження Валерія Андрійовича Смолія – українського історика, академіка НАН України, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Авратин Волочиського р-ну.
- 2** **80** років з дня народження Ніли Йосипівни Волошиної – педагога, доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента Академії педагогічних наук України. Народилася у с. Думанів Кам'янець-Подільського р-ну;
- 70** років з дня народження Надії Павлівни Гуменюк – поетеси, прозаїка, публіциста, члена Спілки письменників України з 1995 року, заслуженого журналіста України. Народилася у с. Онацьківці Полонського р-ну.
- 3** **70** років з дня народження Надії Лаврентіївни Пукас – поетеси, лауреата Хмельницької міської премії ім. Б. Хмельницького. Народилася у с. Матвійківці Городоцького р-ну.
- 4** **95** років з дня народження Володимира Галімовича Зарипова (1925-1999) – військового діяча, повного кавалера ордена Слави. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- 85** років з дня народження Надії Петрівни Осніговської – працівниці сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Колки Теофіпольського р-ну.
- 5** **85** років з дня народження Володимира Васильовича Семенюка (1935 - 2018) – провізора, заслуженого працівника охорони здоров'я України, майстра народної творчості України. Народився у с. Яблунівка Славутського р-ну;
- 75** років з дня народження Олександра Петровича Перепелиці – доктора хімічних наук, професора Національного університету харчових технологій. Народився у с. Волоське Деражнянського р-ну.
- 5-6** **80** років з часу початку роботи новоутвореної Кам'янець-Подільської обласної ради депутатів трудящих (1940).

- 6** **110** років з дня народження Миколи Сергійовича Білецького (1910-1977) – актора, заслуженого артиста України. Народився у с. Іванківці Волочиського р-ну;
- 90** років з дня народження Галини Семенівни Собчук – музейного працівника, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, заслуженого працівника культури України, директора Національного музею-садиби М. І. Пирогова (1968-2010). Народилася у с. Малинки Красилівського р-ну.
- 7** **115** років з дня народження Зінаїди Власівни Вікторжевської (1905-1985) – художниці станкового живопису, члена Співки художників України. Народилася у м. Кам'янець-Подільський.
- 8** **80** років з дня народження Анатолія Степановича Глушак – поета, перекладача, члена Співки письменників СРСР з 1974 року. Народився у с. Писарівка Волочиського р-ну.
- 11** **115** років з дня народження Онисії Яківни Шреср-Ткаченко (1905-1985) – музикознавця, педагога. Народилася в с. Красноставці Чемеровецького р-ну.
- 12** **135** років з дня народження Павла Григоровича Клепатського (1885-193?) – українського історика, краєзнавця, ректора Кам'янець-Подільського українського інституту народної освіти (1922-1923). (*Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»*);
- 100** років з дня народження Петра Ксенофонтівича Баюка (1920-1943) – військовослужбовця, Героя Радянського Союзу. Народився у с. Гальчинці Теофіпольського р-ну.
- 13** **50** років з дня народження Володимира Володимировича Чаплінського (1970-2014) – активіста Євромайдану, бійця «Небесної сотні», Героя України. Закінчив Нетішинське професійно-технічне училище.

- 14** **115** років з дати смерті Андрія Івановича Димінського (1829-1905) – фольклориста, етнографа, краєзнавця Поділля. Помер у с. Струга Новоушицького р-ну;
- 100** років з дня народження Мойше Зельмановича Сигала (1920-1990) – хірурга-онколога, доктора медичних наук, професора. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 70** років з дня народження Миколи Івановича Бахмата – фахівця у галузі кормовиробництва та рослинництва, доктора сільськогосподарських наук, професора, ректора Подільського аграрно-технічного університету (2002-2014). Народився у с. Завадівка (тепер с. Вишнівчик Чемеровецького р-ну).
- 15** **105** років з дня народження Лео Мола (Леоніда Григоровича Молодожанина) (1915-2009) – скульптора в галузі монументальної і станкової скульптури, кераміста, вітражиста, автора пам'ятників Т. Г. Шевченку у Вашингтоні (1964) та Буенос-Айресі (1971). Народився у м. Полонне. Проживав у м. Вінніпезі (Канада). *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»).*
- 19** **175** років з дня народження Казімежа-Фердинанда Пуласького (1845-1926) – польського історика, генеалoga. У 1870-1918 рр. жив у власному маєтку у с. Завадинці Городоцького р-ну.
- 20** **90** років з дня народження Олександра Трифоновича Щура (1930-2012) – українського історика, краєзнавця, публіциста. Народився у с. Балин Дунаєвецького р-ну;
- 70 років з дня народження Надії Михайлівни Орловської** – фахівця з питань освіти та виховання, відмінника освіти. Народилася у с. Андрійківці Хмельницького р-ну.
- 21** **140** років з дня народження Івана Комарницького (1880-1964) – правознавця. У 1919 році – законодавчий референт уряду ЗУНР у м. Кам'янець-Подільський;

- 105** років з дня народження Івана Оверковича Масловського (1915-2000) – працівника сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Заслучне Красилівського р-ну.
- 22** **120** років з дня народження Анатолія Никаноровича Гудзовського (1900-1984) – громадсько-політичного діяча і публіциста, активного діяча Державного центру УНР за кордоном. Навчався в Кам'янець-Подільській духовній семінарії.
- 24** **80 років з дня народження Мирослава Васильовича Пінчака (1940-2016)** – педагога, історика, музеєзнавця і перекладача. У 1973-2008 роках працював у музейних установах Хмельницької області.
- 25** **145** років з дня народження Григора Афанасійовича Вержбицького (1875-1942) – військового діяча, генерал-лейтенанта. Народився у м. Летичів;
- 100** років з дня народження Григорія Купріяновича Омельчука (1920-1983) – підполковника, Героя Радянського Союзу. Народився у с. Мала Боровиця Білогірського р-ну;
- 95** років з дня народження Ганни Іванівни Абрамчук – працівниці сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Копачівка Деражнянського р-ну.
- 26** **70** років з дня народження Івана Миколайовича Бендери (1950-2017) – інженера-механіка, доктора педагогічних наук, кандидата технічних наук, професора, заслуженого працівника освіти України. Народився у с. Рахнівка Дунаєвецького р-ну.
- 27** **150** років з дня народження Станіслава-Адама Губертовича Стемповського (1870-1952) – польського і українського політичного діяча періоду Української Народної Республіки, публіциста, мемуариста, одного з керівників польського масонства. Народився у с. Гута Чернелівецька (тепер Майдан-Чернелівецький Деражнянського р-ну);

- 70** років з дня народження Віктора Климовича Грищука – правознавця, доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України. Народився у с. Сохужинці Ізяславського р-ну.
- 28** **90** років з дня народження Анатолія Федоровича Ігнаценка (1930-2011) – архітектора, лауреата Національної премії імені Т. Г. Шевченка. Народився у с. Захарівці Хмельницького р-ну.
- 29** **90** років з дня народження Анатолія Володимировича Сваричевського (1930-2014) – педагога, літературознавця, краєзнавця Поділля, публіциста, лауреата обласних премій імені Т. Г. Шевченка, імені Мелетія Смотрицького, імені Якова Гальчевського. Народився у с. Баговиця Кам'янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2005 рік»)*.
- 31** **70** років з дня народження Володимира Михайловича Войціцького – біохіміка, доктора біологічних наук, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у м. Кам'янець-Подільський.

Лютий

- 90** років з часу виходу першого номера газети «Дунаєвський вісник» (м. Дунаївці);
- 85** років з часу виходу першого номера газети «Колос» (смт Стара Синява).
- 1** **135** років з дня народження Леона Ігнація Бялковського (1885-1952) – польського історика, поділлєзнавця, професора Люблінського Католицького університету, приват-доцента Кам'янець-Подільського державного університету (1917-1919), автора наукового дослідження «Поділля в XVI ст.»;
- 80** років з дня народження Василя Івановича Якубовського – історика, археолога, кандидата історичних наук, організатора і дослідника Болохівської землі, професора

кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка.

- 2 **130** років з дня народження Костянтина (Малюшкевича Костянтина Сергійовича) – церковного діяча Української автокефальної православної церкви.
Народився у с. Жилинці Шепетівського р-ну.
- 4 **140 років з дня народження Владзімежа Дзвонковського (1880-1954)** – польського історика і громадського діяча.
Народився у м. Красилів;
135 років з дня народження Зінаїди Сергіївни Рибчинської (1885-1964) – драматичної актриси і співачки (меццо-сопрано). Народилася у м. Кам'янець-Подільський;
110 років з дня народження Семена Сергійовича Сербіна (1910-1986) – фахівця в галузі агрономії, доктора біологічних наук, професора. У 1956-1980 рр. працював у Кам'янець-Подільському сільськогосподарському інституті.
- 5 **70** років з дня народження Ксенії Миколаївни Ігрунової – лікаря, доктора медичних наук. Народилася у с. Гречинці Летичівського р-ну.
- 7 **120** років з дня народження Захара Кузьмича Кицюка (1900-1923) – поета, уродженця с. Івонинці Летичівського р-ну.
- 11 **130** років з часу заснування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника (1890);
90 років з дня народження Валентина Олександровича Котика (1930-1944) – учасника партизанського руху на Поділлі в роки Другої світової війни, Героя Радянського Союзу. Народився у с. Хмелівка Шепетівського р-ну;
60 років з дня народження Володимира Віталійовича Грабка – фахівця у галузі електричних систем, доктора технічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився у с. Велика Левада Городоцького р-ну.

- 12** **85** років з часу виходу першого номера газети «Красилівський вісник» (м. Красилів).
- 14** **135** років з дня народження Володимира Дмитровича Коваля (1885-1927) – кооператора, громадського діяча, засновника і члена Української Центральної Ради, голови Всеукраїнського сільськогосподарського кооперативного союзу. Народився у с. Кульчини Красилівського р-ну;
- 110** років з дня народження Павла Івановича Бурлуцького (1910-1944) – Героя Радянського Союзу. Загинув у бойових діях за визволення Хмельниччини.
- 16** **80** років з дня народження Ніли Казимирівни Казимирко (1940-2017) – патолофізіолога, доктора медичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України. Народилася у с. Летава Чемеровецького р-ну.
- 17** **80** років з дня народження Анатолія Степановича Лисецького – економіста, доктора економічних наук, професора. Народився у м. Шепетівка.
- 18** **115** років з дня народження Надії Іванівни Колесникової (1905-2009) – актриси, заслуженої артистки УРСР. У 1931-1980 рр. – актриса Хмельницького українського музично-драматичного театру імені Г. Петровського;
- 110 років з дня народження Хаскеля (Хоскеля) Мойсейовича Сандлера (1910-1983)** – живописця, графіка, члена Співки художників СРСР. Народився у м. Проскурів;
- 80 років з дня смерті Софії Федорівни Русової** – активної учасниці руху за українізацію освіти та відродження національної держави;
- 75** років з дня народження Юрія Валентиновича Каверіна (Ряста; 1945-2014) – поета, публіциста, перекладача, члена Національної спілки письменників України. У 1952-1962 рр. проживав у с. Плужне Ізяславського р-ну.

- 21** **95** років з дня народження Бориса Романовича Ліпмана (1925-2015) – музикознавця, композитора, педагога, керівника народної хорової капели Кам’янець-Подільського національного університету у 1950-2000 рр. Народився в м. Кам’янець-Подільський. *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»).*
- 22** **110** років з дня народження Петра Федоровича Щербини (1910-2001) – українського правознавця, доктора юридичних наук, професора. У 1998-2001 рр. викладав у Хмельницькому інституті управління та права;
- 55** років з дня народження Сергія Івановича Мельника – українського політика, мера м. Хмельницький у 2006-2014 рр., народного депутата України VIII скликання. Народився в с. Моломолинці Хмельницького р-ну.
- 23** **55** років з дня народження Олександра Степановича Бортюка – майстра спорту СРСР з легкої атлетики, майстра спорту СРСР міжнародного класу з бобслею, учасника двох Олімпійських Зимових ігор (1992, 1994). Народився у с. Колосіївка Полонського р-ну.
- 24** **100** років з дня народження Олександра Кириловича Ушакова (1920-1993) – старшого сержанта, Героя Радянського Союзу. Учасник бойових дій за звільнення м. Кам’янець-Подільський від фашистських загарбників.
- 25** **110** років з дня народження Антона Захаровича Одухи (1910-1967) – керівника партизанського з’єднання, Героя Радянського Союзу. Народився у с. Іванівка Славутського р-ну;
- 95** років з дня народження Аріадни Федорівни Литвиненко (1925-2018) – лікаря-кардіолога, доктора медичних наук. Народилася у с. Нігин Кам’янець-Подільського р-ну;
- 85** років з дня народження Миколи Юрійовича Сивого – хірурга, заслуженого лікаря України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Забілка (тепер у складі смт Гриців Шепетівського р-ну);

70 років з дня народження Сергія Васильовича Шаповалова – працівника сільського господарства, заслуженого працівника сільського господарства України, директора СТОВ «Агрофірма Копачівська» (Деражнянський р-н).

26 **110 років з дня народження Сергія Георгійовича Горшкова (1910-1988)** – військового діяча, двічі Героя Радянського Союзу. Народився у м. Кам'янець-Подільський;

90 років з часу виходу першого номера газети «Край Кам'янецький» (м. Кам'янець-Подільський).

27 **115** років з дня народження Сави Леонтійовича Карася (1905-1963) – військового діяча, Героя Радянського Союзу. Народився у с. Немиринці Городоцького р-ну.

Березень

90 років з часу початку селянських повстань проти насильницької колективізації та закриття церков у Шепетівському окрузі;

90 років з часу виходу першого номера газети «Зоря» (м. Волочиск).

1 **130** років з дня народження Аркадія Петровича Животка (1890-1948) – політичного діяча, педагога, публіциста, члена подільської «Просвіти», завідувача відділу дошкільного виховання Подільської губернської народної управи у 1919-1920 рр. (*Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»*);

115 років з дня народження Миколи Дмитровича Станіславського (1905-1970) – українського режисера, заслуженого артиста України. Працював головним режисером обласного музично-драматичного театру ім. Г. Петровського у 1952-1959 рр.;

90 років з часу виходу першого номера газети «Вестник рабочих, солдатских и крестьянских депутатов» (тепер «Життя Старокостянтинівщини») (м. Старокостянтинів).

- 2** **70** років з дати смерті Альберто Герчуноффа (1883-1950) – аргентинського письменника, журналіста, сценариста, організатора аргентинського єврейського товариства. Народився у м. Проскурів.
- 3** **100** років з дня народження Герася Соколенка (Герасима Івановича Шмигельського, 1920-1945) – українського поета. Народився у с. Михля Ізяславського р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2005 рік»*);
- 100** років з дня народження Ії Павлівни Хомайко-Мацюк (псевдонім Ісорі, 1920-2008) – оперної співачки (драматичне сопрано). Народилася у м. Кам'янець-Подільський. З 1958 р. проживала у США.
- 4** **95** років з дня народження Івана Миколайовича Бондаря (1925-2010) – військового діяча, одного з організаторів обласної організації ветеранів, її керівника у 1995-2010 рр.
- 8** **65** років з дня народження Олександра Петровича Коняхіна – ветеринарного лікаря, доктора ветеринарних наук, кандидата сільськогосподарських наук. У 1982 році закінчив Подільську аграрно-технічну академію (м. Кам'янець-Подільський), де й працює від 1992 року.
- 9** **125** років з дня народження Івана Дніпровського (Івана Дмитровича Шевченка, 1895-1934) – українського поета, прозаїка, драматурга, перекладача. Навчався та працював у м. Кам'янець-Подільський;
- 115** років з дня народження Вадима Олександровича Дорошенка (Дрочинського, 1905-1944) – лінгвіста, кандидата філологічних наук. Народився у м. Кам'янець-Подільський. У 1941 р. був репресований. У 1956 р. реабілітований (посмертно);
- 90** років з дня народження Романа Івановича Болюха (1930-2014) – українського поета, фольклориста, члена Спілки письменників України. Народився у с. Мотрунки Краси́лівського р-ну;

- 80** років з дня народження Миколи Михайловича Йолтуховського (1940-2008) – військового діяча, генерал-лейтенанта Прикордонних військ України. Народився у с. Явтухи Деражнянського р-ну.
- 12** **110** років з дня народження Олексія Лук'яновича Гуцалюка (1910-1980) – працівника сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Ружичанка Хмельницького р-ну.
- 13** **80** років з дня народження Валерія Павловича Жаворонкова – графіка, живописця, члена Національної спілки художників України. Народився у с. Кам'янка Кам'янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»).*
- 14** **125** років з дня народження Прокопа Яковича Бідасюка (1895-?) – майстра художньої кераміки, члена Спілки художників СРСР. Народився у с. Деркачі Старокостянтинівського р-ну.
- 18** **185** років з дня народження Каленика Васильовича Шейковського (1835-1903) – українського лінгвіста, етнографа, фольклориста. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- 140** років з дня народження Йосифа Геральовича Лерера (1880-1941) – композитора, диригента, педагога. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- 75** років з дня народження Михайла Григоровича Кудрявцева – літературознавця, публіциста, доктора філологічних наук, професора.
- 20** **120** років з дня народження Євтея Мойсейовича Гребенюка (1900-1944) – військового діяча, Героя Радянського Союзу. Народився у с. Волоське Деражнянського р-ну;
- 100** років з дня народження Володимира Потаповича Шахнюка (1920-2003) – письменника. Народився у м. Славута;

- 95** років з дня народження Оксани Михайлівни Ашер (Драй-Хмари, 1925-2018) – українського літературознавця, доктора слов'янської філології, професора, доньки поета Михайла М. Драй-Хмари. Народилася у м. Кам'янець-Подільський. *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»).*
- 21** **270 років з дня народження Бенедикта Колишка (1750-1834)** – польського генерала, керівника польського повстання на Поділлі (1830-1831 рр.). Народився у с. Севрюки Красилівського р-ну;
- 150 років з дня народження Олександра Гнатовича Лотоцького** – громадсько-політичного та державницького діяча доби Української національно-демократичної революції 1917-1920 рр.;
- 95** років з дня народження Ніни Олександрівни Русіної (1925-2018) – працівниці сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Народилася у м. Старокостянтинів.
- 24** **70** років з дня народження Юрія Володимировича Теплінського – українського математика, доктора фізико-математичних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 25** **100** років з дня народження Вадима Павловича Костюка (1920-2003) – геолога, мінералога, доктора геолого-мінералогічних наук, професора. Народився у м. Славута;
- 70** років з дня народження Леоніда Макаровича Корженевського – співака, заслуженого артиста України. Народився у с. Левківка Старокостянтинівського р-ну.
- 26** **60** років з дня народження Миколи Олександровича Шумського – оперного співака, народного артиста України, завідуючого кафедри інструментально-виконавської підготовки Ніжинського державного університету. Народився у с. Гречана Старосинявського р-ну.

27 **135** років з дня народження Михайла Агафовича Корчинського (1885-1937) – громадсько-політичного діяча. Народився у с. Залуччя Надкордонне Кам'янецького повіту Подільської губернії (тепер Подоляни Кам'янець-Подільського р-ну).

28 **165** років з дня народження Миколи Миколайовича Любовича (1855-1933) – історика-медієвіста, славіста, члена-кореспондента АН СРСР. У 1877 році викладав історію і географію у Кам'янець-Подільській чоловічій гімназії;

70 років з дня народження Яна-Павла Ленга – церковного діяча Римо-католицької церкви. Народився у м. Городок.

29 **40 років з часу створення Хмельницької обласної організації Національної спілки письменників України.**

30 **590** років з часу писемної згадки про с. Ожигівці Волочиського р-ну (1430);

135 років з дати смерті Степана Хомича Хотовицького (1796-1885) – українського акушера та гінеколога, одного з основоположників педіатрії, дослідника холери. Народився у м. Красилів.

31 **85** років з дня народження Вілена Петровича Ройзмана – інженера-механіка, доктора технічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився в смт Летичів.

Квітень

455 років з часу першої згадки про смт Чемерівці (1565).

1 **80 років з дня народження Броніслава Антоновича Грищука** – письменника, члена Спілки письменників УРСР, лауреата обласної літературної премії ім. М. Годованця. Народився у с. Сергіївка Волочиського р-ну;

75 років з дня народження Миколи Миколайовича Дарманського (1945-2005) – освітянина, заслуженого працівника освіти і науки України, кандидата педагогічних наук, ректора Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту у 1996-2004 рр. Народився у с. Колодіївка Кам'янець-Подільського р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»*).

- 2** **80 років з дня народження Бориса Миколайовича Олексієнка** – військового діяча, генерал-майора, академіка, доктора військових наук. Народився у с. Чухелі Волочиського р-ну;

70 років з дня народження Леоніда Леонідовича Місінкевича – історика, поділлєзнавця, доктора історичних наук, першого проректора з наукової роботи Хмельницького університету управління та права. Народився у с. Притулівка Дунаєвського р-ну.

- 3** **75** років з дня народження Віталія Івановича Газинського (1945-2019) – диригента, професора, народного артиста України, заслуженого діяча мистецтв Кабардино-Балкарської республіки. Народився у с. Сербинівка Старокостянтинівського р-ну.

- 6** **75** років з дня народження Валерія Володимировича Ярецького (1945-2008) – народного артиста України, диригента державного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля» Хмельницької обласної філармонії.

- 8** **125** років з дня народження Михайла Івановича Каревича (1895-1957) – російського скрипаля, заслуженого діяча мистецтв Росії, заслуженого артиста Росії, концертмейстера Великого симфонічного оркестру Всесоюзного радіо (1930-1955). Народився у м. Кам'янець-Подільський;

90 років з дня народження Лариси Григорівни Анищенко – хірурга, доктора медичних наук. Народилася в м. Шепетівка;

- 85** років з дня народження Бориса Петровича Кабишева (1935-2004) – геолога, доктора геолого-мінералогічних наук, професора, лауреата Державної премії УРСР в галузі науки і техніки. Народився у с. Мар'янівка Хмельницького р-ну.
- 9** **95** років з дня народження Антона Кіндратовича Василевського (1925-2008) – економіста, доктора економічних наук, професора. Народився у с. Олешин Хмельницького р-ну.
- 12** **225** років тому Пłosкирів став повітовим центром з новою назвою Проскурів;
- 225** років з часу заснування на Поділлі самостійної єпархії з назвою «Брацлавська і Подільська» (1795).
- 90** років з дня народження Мирослава Володимировича Поповича (1930-2018) – філософа, доктора філософських наук, професора, академіка НАН України, заслуженого діяча науки і техніки України. Дитячі роки пройшли у м. Ізяслав.
- 13** **130** років з дня народження В'ячеслава Вікентійовича Єзерського (1890-1963) – російського письменника, автора роману «Шевченко», який у 30-х рр. XX ст. був забороненим. Народився у м. Ізяслав.
- 14** **70** років з дня народження В'ячеслава Сергійовича Ловейкіна – фахівця в галузі машинобудування, доктора технічних наук, професора, лауреата премії Академії будівництва України ім. М. С. Буднікова. Народився у с. Велика Левада Городоцького р-ну.
- 15** **85** років з дня народження Галини Степанівни Бреги – українського історика, кандидата історичних наук, дослідниці проблем історії культури і науки XX століття, історії міжнародних відносин, лауреата Державної премії УРСР в галузі науки і техніки. Народилася у с. Хутір Шепетівського р-ну;

- 80** років з дня народження Миколи Флоровича Сумишина – прозаїка, драматурга, члена Спілки письменників УРСР. Народився у с. Водички Хмельницького р-ну;
- 65** років з дня народження Анатолія Михайловича Трембійського – поділезнавця, кандидата історичних наук, лауреата обласної премії ім. Ю. Сіцінського. Народився у с. Скіпче Городоцького р-ну.
- 16** **145** років з дня народження Юлії Олександрівни Зикесвої (1875-1957) – педагога, відмінника народної освіти, заслуженого вчителя УРСР. У 1901-1961 рр. працювала вчителем у м. Деражня. Відіграла значну роль у створенні першої гімназії ім. Т. Шевченка у м. Деражня (1918).
- 17** **80** років з дня народження Миколи Мойсейовича Коренчука (1940-1997) – фізико-хіміка, доктора хімічних наук, професора. У 1985-1997 рр. працював у Технологічному університеті Поділля (м. Хмельницький);
- 60** років з дня народження Олександра Васильовича Скрипнюка – правознавця, політолога, доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України. Народився у с. Перемишель Славутського р-ну.
- 18** **90** років з дня народження Володимира Олександровича Радзівєвського (1930-2011) – краєзнавця Поділля, спелеолога, публіциста, члена Національної спілки журналістів України, дійсного члена Географічного товариства України. Народився у с. Миколаїв Хмельницького р-ну.
- 19** **100 років з дня народження Василя Павловича Гуська** – фундатора бібліотечної справи на Хмельниччині. Народився у с. Хотьківці Ружичнянського (нині Красилівського) району.
- 20** **100** років з дня народження Хаїма Вольковича (Юхима Володимировича Рейдера; 1920-2003) – єврейського поета, журналіста, кандидата філологічних наук. Народився у с. Купіль Волочиського р-ну;

- 75** років з часу заснування Кам'янець-Подільського індустріального технікуму.
- 21** **120** років з дня народження Георгія Микитовича Гая (1900-1966) – літературознавця, доктора філологічних наук. Народився у м. Ізяслав;
- 60** років з дня народження Олександра Валентиновича Тимощука – українського правознавця, доктора юридичних наук, професора, декана Таврійського національного університету. Народився у смт Нова Ушиця.
- 22** **100** років з дня народження Михайла Федоровича Курія (1930-1997) – лікаря-терапевта, кандидата медичних наук, лауреата Державної премії СРСР. Народився у с. Веселівка Красилівського р-ну.
- 23** **160 років з дня народження Стефана-Леона Маковецького (1860-1949)** – дендролога, паркознавця, ботаніка, члена-кореспондента Польської академії наук і мистецтв. Народився у с. Михайлівка Дунаєвського р-ну;
- 115** років з дня народження Григорія Якимовича Степанова (1905-1989) – працівника сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Ружичанка Хмельницького р-ну.
- 24** **220** років з дня народження Романа-Станіслава-Адама Сангушка (1800-1881) – військового діяча, повстанця, князя. В 1845-1881 рр. перебував у Славуті, займався господарським розвитком своїх маєтків. Народився у смт Антоніни Красилівського р-ну;
- 65** років з дня народження Віктора Степановича Гонти – українського журналіста, письменника, лауреата премії Національної спілки журналістів України «Золоте перо». Народився у с. Солобківці Ярмолинецького р-ну.

- 25** **80** років з дня народження Олександра Григоровича Шелепала – українського прозаїка, гумориста, члена Національної спілки журналістів України. Народився у с. Глібів Новоушицького р-ну.
- 26** **115** років з дня народження Федора Федоровича Єневича (1905-1976) – філософа, доктора філологічних наук, професора. Народився у с. Глібки Красилівського р-ну;
- 105** років з дня народження Віталія Єлисейовича Смоляка (1915-1982) – українського режисера і актора, народного артиста України. Народився у с. Іванківці Хмельницького р-ну.
- 27** **115** років з дня народження Давида Веніаміновича Вайнберга (1905-1973) – фахівця в галузі будівельної механіки, доктора технічних наук, професора, лауреата премії ім. Б. Галеркіна. Народився у с. Новоселиця Старокостянтинівського р-ну;
- 100** років з дня народження Марка Олександровича Красносельського (1920-1997) – математика, доктора фізико-математичних наук, професора. Народився у м. Старокостянтинів.
- 29** **65** років з дня народження Ніни Никифорівни Качеровської – української поетеси, прозаїка, члена Національної спілки журналістів України, заслуженого вчителя України. Народилася у с. Пирогівці Хмельницького р-ну.
- 30** **60** років з дня народження Олександра Віталійовича Петришина – українського правознавця, доктора юридичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки. Народився у м. Городок.

Травень

- 1** **105** років з дня народження Михайла Абрамовича Барга (1915-1991) – українського історика, доктора історичних наук. Народився у смт Сатанів Городоцького р-ну;

80 років з дня народження Василя Васильовича Файфура – лікаря-патофізіолога, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Сивороги Дунаєвського р-ну;

75 років з дня народження Василя Івановича Зінкевича – українського естрадного співака, Героя України, народного артиста України, лауреата Державної премії імені Т. Г. Шевченка. Народився у с. Васьківці Ізяславського р-ну.

4 **135** років з дня народження Лео Сироти (1885-1965) – піаніста, педагога. З 1929 р. – в еміграції. Народився в м. Кам'янець-Подільський.

5 **80** років з дня народження Юрія Михайловича Карвацького – фахівця в галузі будівництва, заслуженого будівельника України. Народився у с. Варівці Городоцького р-ну.

8 **130** років з дня народження Мойсея Єлійовича Альтмана (1890-1981) – єврейського прозаїка. Навчався в Кам'янець-Подільській чоловічій гімназії, де почав писати свої перші твори. Наприкінці 1949 р. був безпідставно репресований.

9 **110** років з дня народження Єфрема Ісааковича Ліхтенштейна (1910-1973) – лікаря-терапевта, доктора медичних наук. Народився у м. Волочиськ;

100 років з дня народження Романа Климкевича (1920-1993) – геральдиста, публіциста. Від 1950 р. мешкав у США. Один із фундаторів Українського генеалогічного і геральдичного товариства. Народився у с. Фрідріхівка (тепер у складі м. Волочиськ);

80 років з дня народження Ігоря Марковича Пастуха – фахівця в галузі проектування приладів, доктора технічних наук, професора. Народився у с. Миколаїв Хмельницького р-ну.

10 **215** років з дня народження Яна (Івана)-Ксаверія Ксаверійовича Каневського (1805-1867) – живописця,

портретиста, професора. Народився у м. Красилів. (*Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»*).

- 13** **90** років з дня народження Фадея Романовича Вержбицького (1930-2013) – хіміка, доктора хімічних наук, професора. Народився у с. Волиця Лісова Красилівського р-ну.
- 15** **110** років з дня народження Івана Лук'яновича Дем'янчука (1910-1996) – історика, доктора історичних наук. Народився у м. Полонне.
- 110** років з дня народження Ганни Антонівни Савчук (1910-1991) – працівниці сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Новоселиця Полонського р-ну;
- 90** років з дня народження Артура Панасовича Мака (1930-2016) – фахівця в галузі лазерної фізики та техніки, доктора фізико-математичних наук, професора, лауреата Державної премії СРСР, лауреат Ленінської премії. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- 55** років з часу заснування Хмельницького технікуму радянської торгівлі (тепер Хмельницький торговельно-економічний коледж Київського національного торговельно-економічного університету).
- 16** **125** років з дня народження Тодося Степановича Осьмачки (1895-1962) – українського поета. На початку 30-х рр. ХХ ст. жив і вчителював у селах Івахнівці та Зарічанці Чемеровецького р-ну. У 1932-1933 рр. був репресований і ув'язнений в Кам'янець-Подільській тюрмі.
- 17** **80** років з дня народження Олега Миколайовича Кота – лікаря-хірурга, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Бережанка Чемеровецького р-ну.

- 18** **120** років з дня народження Юрія Івановича Липи (1900-1944) – українського прозаїка, історика, лікаря. Навчався в Кам'янець-Подільському державному університеті (1919-1920), редагував студентський журнал «Наше життя». Автор спогадів «Кам'янець столичний».
- 20** **150** років з дня народження Йоахима Августиновича Волошиновського (1870-1945) – громадського і політичного діяча, організатора кооперативного руху на Поділлі.
- 21** **60** років з дня народження Віктора Михайловича Нижника – доктора економічних наук, професора, проректора з науково-педагогічної роботи Хмельницького національного університету, заслуженого діяча науки і техніки України. Нагороджений почесними грамотами Верховної Ради України, Міністерства освіти і науки України, Хмельницької обласної та міської рад, орденом князя Костянтина Острозького Академії соціального управління, Всеукраїнською премією імені Сергія Подолинського.
- 22** **110 років з дня народження Григорія Никоновича Логвина (1910-2001)** – дослідника Меджибізької фортеці.
- 65** років з дня народження Юрія Павловича Берези – поета, прозаїка. Народився у с. Городище Шепетівського р-ну.
- 25** **115** років з дня народження Давида Захаровича Яновера (1905-1972) – українського організатора кіновиробництва. Народився у смт Чемерівці.
- 26** **100** років з дня народження Ореста Павловича Присяжнюка (1920-1987) – працівника сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Книжківці (тепер у складі м. Хмельницький).
- 70** років з дня народження В'ячеслава Івановича Вінковського – майстра художньої кераміки, члена Національної спілки художників України. Народився у с. Маниківці Деражнянського р-ну.

- 27** **55** років з дати смерті Миколи Івановича Радзівського (1884-1965) – композитора, диригента, заслуженого артиста України. Працював у Хмельницькому обласному музично-драматичному театрі ім. Г. Петровського, очолював хорові колективи обласного центру.
- 28** **65** років з дня народження Валентина Петровича Ковальчука – мікробіолога, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Білеве Ізяславського р-ну.
- 30** **120** років з дня народження Єви Петрівни Дідук (1900-1964) – працівниці сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Теліжинці Старосинявського р-ну.
- 31** **80** років з дня народження Анатолія Павловича Бондарчука – українського легкоатлета, олімпійського чемпіона з метання молота, заслуженого майстра спорту СРСР, заслуженого тренера України та СРСР. Народився в м. Старокостянтинів.

Червень

- 185** років тому один з найбільших подільських ярмарків – Петропавлівський почав проходити у Ярмолинцях. З часом отримав значення регіонального;
- 870** років з часу першої літописної згадки про Болохівську землю (1150);
- 120** років з часу заснування Деражнянської районної лікарні;
- 85** років з часу заснування Хмельницької дитячої музичної школи № 1 (1935);
- 85** років з часу заснування Новоушицької центральної бібліотеки.
- 1** **25** років з часу створення Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАНУ при Кам'янець-

Подільському національному університеті. (*Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»*).

- 5 **95** років з дня народження Марії Павлівни Козак – працівниці сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Лісоводи Городоцького р-ну.
- 6 **90** років з дня народження Костянтина Костянтиновича Калущького (1930-2000) – фахівця в галузі лісництва, доктора сільськогосподарських наук, професора. Народився у м. Ізяслав.
- 7 **65** років з дня народження Івана Петровича Прокоф'єва – поета, критика, літературознавця, члена Національної спілки письменників України.
- 8 **100** років з дня народження Анастасії Андріївни Чинник (1920-2010) – працівниці сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Летава Чемеровецького р-ну.
- 9 **75** років з дня народження Фаїни Григорівни Мельник (1945-2016) – легкоатлетки, заслуженого майстра спорту СРСР, олімпійської чемпіонки, заслуженого діяча фізичної культури Вірменії. Народилася у с. Бакота Кам'янець-Подільського р-ну.
- 11 **80** років з дня народження Аркадія Олександровича Майстера – фахівця в галузі фізичної культури і спорту (веслування на байдарках і каное), заслуженого тренера України. Народився у с. Водички Хмельницького р-ну.
- 12 **160 років з дня народження Феофіла Гавриловича Яновського (1860-1928)** – лікаря-терапевта, академіка АН України. Народився у с. Миньківці Дунаєвського р-ну;
140 років з дня народження Михайла Івановича Курилка (1880-1969) – художника театру, архітектора, заслуженого діяча мистецтв РРФСР. Народився у м. Кам'янець-Подільський;

- 115** років з дня народження Симона Григоровича Вессельмана (1905-1981) – фахівця у галузі теплоенергетики, доктора технічних наук, професора. Народився у с. Солобківці Ярмолинецького р-ну;
- 100** років з дня народження Івана Володимировича Шумади (1920-2015) – ортопеда-травматолога, доктора медичних наук, професора, заслуженого лікаря України, лауреата Державної премії в галузі науки і техніки. Народився у с. Кузьминчик Чемеровецького р-ну.
- 14** **175** років з дня народження Івана Васильовича Лучицького (1845-1918) – історика, члена-кореспондента Російської академії наук. Народився у м. Кам'янець-Подільський. *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»)*.
- 15** **50** років з дня народження Юрія Васильовича Телячого – історика, доктора історичних наук, професора. Народився у с. Лисець Дунаєвського р-ну.
- 17** **120** років з дня народження Уляна Євграфовича Швеця (1900-1944) – військового діяча, Героя Радянського Союзу. Народився у с. Березне Шепетівського р-ну.
- 19** **65** років з дня народження Миколи Людвиговича Крижанівського (1955-2006) – фахівця у галузі механізації сільського господарства, доктора габілітації, професора. Народився у с. Жердя Чемеровецького р-ну.
- 21** **70** років з дня народження Петра Степановича Смоленюка (1950-2012) – економіста, засновника Хмельницького економічного університету, кандидата економічних наук, професора.
- 23** **65** років з дня народження Володимира Ілліча Под'япольського – художника-графіка, журналіста, члена Національної спілки журналістів України. Життєво і творчо пов'язаний з м. Хмельницький.

24 *135 років з дня народження Яна (Іван-Степан-Марія) Токаржевського-Карашевича (1885-1954)* – дипломата, історика, геральдиста, доктора філософії та політичних наук, фундатора і генерального секретаря Французького товариства українознавства. Народився у с. Чабанівка Кам'янець-Подільського р-ну;

50 років з дня народження Любові Миколаївни Співак – психолога, доктора психологічних наук, професора. Народилася у м. Кам'янець-Подільський.

26 **100** років з дня народження Віталія Мусійовича Шайноги (1920-2016) – педагога, заслуженого учителя України, відмінника народної освіти. Народився у с. Човгузів Теофіпольського р-ну.

29 *110 років з дня народження Івана Сергійовича Назорного* – одного із засновників української наукової школи ветеринарів та гінекологів;

75 років з дня народження Семена Дмитровича Абрамовича – українського літературознавця, культуролога, релігієзнавця, доктора філологічних наук, професора. У 1974-1988 роках викладав у Кам'янець-Подільському педагогічному інституті.

Липень

2 **90** років з дня народження Сергія Олександровича Павловича – доктора медичних наук, професора Гродненського державного університету ім. Я. Купали (Білорусь). Народився у с. Кузьмин Красилівського р-ну;

70 років з дня народження Михайла Петровича Бойчака – лікаря-терапевта, доктора медичних наук, заслуженого лікаря України, генерал-майора медичної служби. Народився у с. Косогірка Ярмолинецького р-ну.

3 **75** років з дня народження Валентини Володимирівни Мордвінової – геолога, доктора геолого-мінералогічних

наук, професора. Народилася у смт Антоніни Красилівського р-ну.

- 4** **90** років з дня народження Іона Ізраїлевича (Срулевича) Винокура (1930-2006) – археолога, професора, доктора історичних наук, академіка Української академії історичних наук, заслуженого працівника вищої школи України, краєзнавця Поділля, лауреата премії імені Юхима Сіцінського. У 1963-2005 роках працював у Кам'янець-Подільському державному університеті.
- 5** **225** років з часу створення у складі Подільського намісництва повіту із центром у м. Проскурів (1795).
- 6** **160** років з дня народження Яна (Івана) Михайловича Грейма (1860-1886) – живописця, графіка. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
70 років з дня народження Ігоря Вікентійовича Білецького – живописця, члена Національної спілки художників України. Народився у смт Стара Ушиця Кам'янець-Подільського р-ну.
- 7** **120** років з дня народження Юрія Корнійовича Смолича (1900-1976) – українського письменника. Навчався у Кам'янець-Подільській гімназії (1911-1913). Про своє перебування у місті над Смотричем наисав у повісті «Дитинство».
- 8-9** **40** років тому факельна естафета Олімпійського вогню пройшла Хмельниччиною. *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»).*
- 9** **90** років з дня народження Олени Борисівни Маккавєєвої (1930-2001) – зоолога, доктора біологічних наук. Народилася у м. Кам'янець-Подільський.
- 11** **80** років з дня народження Олени Антонівни Камбурової – співачки, артистки, народної артистки Росії. У 1957 р. закінчила Хмельницьку школу № 6.

- 12** **105** років з дня народження Петра Тимофійовича Тронька (1915-2011) – історика, Героя України, академіка НАН України, доктора історичних наук, професора, громадсько-політичного діяча, голови Національної спілки краєзнавців України (1990-2011). Творчо був пов'язаний з Хмельниччиною: сприяв збереженню її історико-культурної спадщини та розбудови краєзнавчого руху.
- 17** **90** років з дня народження Віталія Кириловича Ковальчука – лікаря, доктора медичних наук. Народився у с. Городище Шепетівського р-ну;
- 60** років з дня народження Валентини Петрівни Волошиної – генерального директора виробничо-комерційного приватного підприємства «Оскар», лауреата Всеукраїнської програми «Лідери регіонів». Народилася у с. Гута-Яцьковецька Дунаєвецького р-ну;
- 50** років з дня народження Інни Михайлівни Шоробури – педагога, доктора педагогічних наук, професора, ректора Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Народилася у м. Кам'янець-Подільський.
- 18** **25 років з дня народження Марини Бех-Романчук** – української легкоатлетки. Народилася у с. Морозів Дунаєвецького р-ну.
- 19** **165** років з дня смерті Костянтина Миколайовича Батюшкова (1787-1855) – російського поета. У 1815-1816 рр. перебував на військовій службі у м. Кам'янець-Подільський. Тут написав вірші «Таврида», «Розлука», «Пробудження», «Спогади», «Мій геній».
- 22** **120** років з дня народження Милиці Миколаївни Симашкевич (1900-1976) – художниці, декоратора в театральному та кіномистецтві. Народилася у м. Кам'янець-Подільський;
- 70 років з дня народження Михайла Петровича Войнаренка** – доктора економічних наук, професора, проректора з науково-педагогічної роботи – першого

проректора Хмельницького національного університету, заслуженого діяча науки і техніки України, члена-кореспондента Національної академії наук України. Нагороджений нагрудним знаком «Відмінник освіти України» (1997), почесними грамотами Міністерства освіти України, Кабінету Міністрів України і Верховної Ради України, а також орденом «За заслуги» III ступеня. Народився у с. Струга Новоушицького р-ну.

24 **85** років з дня народження Петра Миколайовича Савчука – письменника, поета, гумориста, члена Національної спілки письменників України. Народився у с. Іванівка Новоушицького р-ну;

180 років з дня народження Аврама Гольдфадена (1840-1908) – єврейського драматурга, поета, композитора, режисера, актора. Народився у м. Старокостянтинів.

25 **85** років з дня народження Леоніда Павловича Бессараби (1935-2018) – живописця, члена Національної спілки художників України, лауреата обласної премії ім. В. Розвадовського. Жив і працював у м. Хмельницький. *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»);*

70 років з дня народження Володимира Андрійовича Левицького (1950-2016) – анатома, фізіолога, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Зіньків Віньковецького р-ну.

26 **105** років з дня народження Анатолія Васильовича Лятовського (1915-1995) – працівника сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Після Другої світової війни жив і працював у с. Пасічна Старосинявського р-ну;

80 років з дня народження Тамари Артемівни Севернюк – поетеси, журналістки, члена Спілки письменників СРСР та УРСР, члена Національної спілки журналістів України, заслуженого діяча мистецтв України. Народилася у м. Старокостянтинів.

- 27** **135** років з дня народження Бориса Ілліча Збарського (1885-1954) – біохіміка, академіка, лауреата Державної премії СРСР. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 28** **125 років з дня народження Володимира Яковича Герасименка (1895-1984)** – літературознавця, фольклориста, доктора філологічних наук. Народився у с. Вовковинці Деражнянського р-ну.

Серпень

30 років з часу виходу першого номера газети «Проскурів» (м. Хмельницький).

- 1** **115** років з часу відкриття у Кам'янці-Подільському художньої школи з інтернатом для сільських дітей, першої і єдиної в дореволюційний час на Україні. Першим завідувачем був В. К. Розвадовський.
- 4** **70** років з дня народження Миколи Сергійовича Солопчука (1950-2016) – заслуженого працівника фізичної культури і спорту України, педагога, відмінника освіти України, професора Кам'янець-Подільського університету ім. І. Огієнка.
- 6** **95** років з дня народження Афанасія Миколайовича Коляновського (1925-2013) – українського прозаїка, поета, члена Спілки письменників України з 1995 року. Народився у с. Тернавка Смотрицького (нині с. Томашівка Дунаєвського) р-ну.
- 7** **65** років з дня народження Ігоря Вікторовича Севця – живописця, графіка-монументаліста, члена Національної спілки художників України. Народився у м. Хмельницький. (*Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»*).
- 8** **130** років з дня народження Софії Коссак-Щуцької (1890 (за іншими даними - 10.08.1889)-1968) – польської письменниці та публіциста. Народилася у с. Сковородки Старокостянтинівського р-ну;

- 70** років з дня народження Надії Григорівни Пакулько – поетеси, заслуженого журналіста України. Народилася в смт Нова Ушиця;
- 50** років з дня народження Тимура Борисовича Таймазова – українського важкоатлета, олімпійського чемпіона, заслуженого майстра спорту України. Закінчив Хмельницький технологічний інститут побутового обслуговування.
- 9** **100** років з дня народження Миколи Андрійовича Скорського (1920-2016) – літературознавця, кандидата філологічних наук, почесного професора Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка.
- 14** **155** років з дня народження Михи-Йосефа Бердичевського (псевдонім Миха-Йосеф Бін-Горіон) (1865-1921) – єврейського прозаїка, публіциста. Народився у смт Меджибіж Летичівського р-ну. Проживав у Берліні;
- 85** років з дня народження Марії Миколаївни Мазур – української доярки, Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Міцівці Дунаєвцького р-ну.
- 16** **75** років з дня народження Ірини Мусіївни Баннової – педагога, кандидата технічних наук, академіка Української технологічної академії, керівника студентського Будинку моделей, голови обласної Спілки дизайнерів України, професора кафедри дизайну Хмельницького національного університету.
- 17** **25** років з часу створення ВАТ «Хмельницькобленерго» (1995).
- 19** **70** років з дня народження Ольги Іванівни Басистюк – української співачки, Героя України, народної артистки України, лауреата Національної премії України імені Т. Г. Шевченка. Народилася у с. Поляни Волочиського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»).*

- 21** *80 років з дня народження Володимира Станіславовича Шевченка* – українського прозаїка, поета, члена Національної спілки журналістів України, члена Національної спілки письменників України. Народився в с. Ганнівка Дунаєвського р-ну.
- 22** **90** років з дня народження Федора Яковича Комаровського – гідробіолога, доктора біологічних наук. Народився у с. Гаврилівці Кам'янець-Подільського р-ну.
- 23** **50** років з дня народження Олега Миколайовича Шинкарука – генерал-майора, доктора технічних наук, професора. Народився у с. Шрубків Летичівського р-ну.
- 24** **90** років з дня народження Миколи Івановича Гонтарука (1930-1999) – заслуженого журналіста України. Народився у с. Мокрець Ізяславського р-ну.
- 25** **75** років з дня народження Євгена Валерійовича Семенюка – українського журналіста, члена Національної спілки журналістів України. Народився у с. Чухелі Волочиського р-ну;
- 70** років з дня народження Василя Михайловича Коренчука – українського живописця, члена Національної спілки художників України. Народився у с. Джурджівка Новоушицького р-ну.
- 26** **85** років з дня народження Юрія Івановича Гурєєва (1935-2008) – українського хореографа, заслуженого учителя України, почесного громадянина м. Хмельницький. Засновник та художній керівник ансамблю «Подільчак» (1964-2008).
- 27** **110** років з дня народження Зіновія Розмаріна (1910-1988) – краєзнавця Поділля, самодіяльного композитора. Народився у м. Полонне.
- 28** **70** років з дня народження Віктора Романовича Жвалюка – правоохоронця, кандидата юридичних наук, заслуженого юриста України, генерал-майора міліції. Народився у с. Курганівка Шепетівського р-ну.

- 29** *60 років з дня народження Олега Григоровича Погорільця* – краєзнавця, археолога, нумізмата, лауреата обласної премії ім. Ю. Сіцінського, директора Державного історико-культурного заповідника «Межибіж». Народився у смт Меджибіж.

Вересень

120 років з дня народження Юхима Соломоновича Авербуха (1900-1985) – лікаря, професора, лауреата премії ім. В. М. Бехтерева. Народився у м. Дунаївці;

95 років з часу заснування Летичівської центральної бібліотеки.

- 1** *150 років з часу прокладення першої залізниці на території області;*

115 років з дня народження Михайла Мусійовича Бабанського (1905-1988) – краєзнавця Поділля, кандидата хімічних наук, доцента, громадського діяча, одного з фундаторів у 1963 р. і голови (до 1975 р.) Кам'янець-Подільського обласного відділу Географічного товариства України при АН України;

100 років з дня народження Самуїла Давидовича Ейдельмана (1920-2005) – математика, доктора фізико-математичних наук, професора. Народився у м. Проскурів.

- 2** **120** років з дня народження Миколи Сергійовича Осліковського (1900-1971) – військового діяча, Героя Радянського Союзу. Народився у смт Летичів. *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»);*

110 років з дня народження Парасковії Максимівни Дзюбій (1910-2002) – працівниці сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Ружичанка Хмельницького р-ну.

- 3** **115** років з дня народження Стефана Захаровича Хмельницького (1905-1982) – польського письменника українського походження. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- 70** років з дня народження Миколи Івановича Босенка – бандуриста, педагога, керівника капели бандуристів Хмельницького музичного коледжу ім. В. Заремби, лауреата обласної премії ім. Т. Шевченка.
- 4** **115** років з дня народження Мусія Веремійовича Підгородецького (1905-1996) – голови колгоспу імені 40-річчя Жовтня с. Нігин Кам'янець-Подільського р-ну, Героя Соціалістичної Праці, депутата Верховної Ради УРСР 6-7-го скликання. Народився у с. Нігин Кам'янець-Подільського р-ну.
- 6** **225** років з часу заснування Подільської пошти (1795);
- 70** років з дня народження Аркадія Семеновича Флаксемберга – хірурга, заслуженого лікаря України, головного лікаря Хмельницької обласної лікарні. Народився у с. Михайлівка Ярмолинецького р-ну.
- 7** **150** років з дня народження Олександра Івановича Купріна (1870-1938) – російського письменника, який перебував на військовій службі у Проскуріві. Тут розпочалась його літературна діяльність. Про цей період свого життя написав у повісті «Поєдинок». *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»)*.
- 8** **90** років з дня народження Єля Марковича Ганнопольського – фізика, радіофізика, доктора фізико-математичних наук, члена-кореспондента НАН України, лауреата Державної премії України у галузі науки і техніки. Народився у м. Проскурів.
- 10** **70** років з дня народження Валерія Олександровича Франчука – українського художника, графіка, заслуженого художника України, лауреата Національної премії ім. Т. Г. Шевченка. Народився у с. Зелена Красилівського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»)*.

- 15** **130** років з дня народження Олександра Семеновича Берлянда (1890-1955) – українського лікаря, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Зінків Вільковецького р-ну.
- 17** **230** років з дня народження Яна Вітта – ветерана, командувача Української козачої бригади напередодні війни 1812 року.
- 18** **110** років з дня народження Гліба Яковича Козирського (1910-2000) – українського фізика, доктора фізико-математичних наук, професора. Народився у с. Війтівці Волочиського р-ну;
- 95** років з дня народження Цезаря Васильовича Веслауцького (1925-1999) – українського важкоатлета, тренера, майстра спорту, судді міжнародної категорії. Народився у с. Головчинці Летичівського р-ну;
- 90** років з дня народження Петра Васильовича Лиса (1930-1982) – українського хірурга, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Грабина (тепер у складі смт Ярмолинці);
- 80** років з дня народження Анатолія Йосиповича Мазуркевича – ветеринарного лікаря, доктора ветеринарних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився у с. Травлин Шепетівського р-ну.
- 19** **65** років з дня народження Анатолія Олексійовича Мельника – фахівця у галузі системотехніки, доктора технічних наук, професора. Народився у с. Серединці Шепетівського р-ну.
- 21** **105** років з дня смерті Марії Гаврилівни Савіної (1854-1915) – російської актриси. Народилася у м. Кам'янець-Подільський.
- 22** **65** років з дня народження Володимира Михайловича Коссака – юриста, доктора юридичних наук, професора Хмельницького університету управління та права (2001-2012), засновника наукової школи інвестиційного права в Україні.

- 24** **145** років тому відкрито однокласну школу у с. Голосків Летичівського р-ну;
- 145** років з дня народження В'ячеслава Костянтиновича Розвадовського (1875-1943) – українського художника, педагога. У 1905 р. заснував у Кам'янці-Подільському художню школу-інтернат для сільських дітей. *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»);*
- 125** років з дня народження Абраама Яковича Лур'є (1895-1958) – письменника, історика, кандидата історичних наук, лікаря. Народився у м. Славута.
- 25** **190** років з часу народження Йосипа Йосиповича Ролле (псевдонім Юзеф Антоній, 1830-1894) – польського письменника, лікаря, історика, краєзнавця Поділля. З 1861 р. проживав у Кам'янці-Подільському, де працював в губернській лікарні, утворив перше на Правобережній Україні Подільське товариство лікарів (1859-1865). *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»);*
- 105** років з дня народження Сергія Тарасовича Кухти – керівника підпільної антифашистської групи у с. Єлизаветпіль, політрука 2-ї стрілецької роти партизанського загону Музальова. Народився у с. Єлизаветпіль Теофіпольського р-ну.
- 27** **90** років з дня народження Дмитра Євгеновича Бабляка (1930-2008) – лікаря-кардіохірурга, доктора медичних наук, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 29** **80** років з дня народження Омеляна Івановича Кулинича – економіста, доктора економічних наук, професора. У 1997-2011 рр. працював у Хмельницькому університеті управління та права;
- 65** років з дня народження Віктора Миколайовича Лабунця – педагога, музиканта, доктора педагогічних наук, професора. З 1988 року працює у Кам'янець-Подільському національному університеті імені І. Огієнка.

- 30** **145** років з дня народження Сергія Миколайовича Сергєєва-Ценського (1875-1958) – російського письменника. У Кам'янці-Подільському працював вчителем російської мови міського училища (1896-1897). Тут писав вірші, частина яких увійшла до збірки «Думи и грезы».

Жовтень

- 90** років з часу виходу першого номера газети «Життя і слово» (сmt Білогір'я);
- 60** років з часу створення Хмельницького електромеханічного технікуму (нині політехнічний коледж).
- 1** **145** років з дня народження *Священномученика Макарія (в миру Григорій Якович Кармазін, 1875-1937)* – єпископа Катеринославського і Новомосковського. Народився у м. Меджибіж.
- 90** років з часу заснування Кам'янець-Подільського ботанічного саду;
- 85** років з дня народження Людмили Павлівни Савчук – дитячої поетеси, члена Національної спілки письменників України. Народилася у с. Шарівка Ярмолинецького району.
- 4** **100** років з дня народження Адама Івановича Атамана (1920-1991) – офіцера, Героя Радянського Союзу. Народився у с. Видава Волочиського району.
- 5** **110** років з дня народження Івана Лук'яновича Дем'янчука (1910-1996) – літературознавця, доктора історичних наук, професора. Народився у м. Полонне;
- 85** років з часу відкриття обласної школи механізаторів у Полонному (тепер Полонський професійний аграрний ліцей).
- 6** **80** років з дня народження Євгена Яковича Гусельникова (1940-2010) – державного діяча, кандидата економічних

наук, голови Хмельницької обласної ради (1990-1992), голови Хмельницької обласної державної адміністрації (1996-1998); почесного громадянина м. Хмельницький;

50 років з часу відкриття Хмельницької центральної районної лікарні (1970).

7 **90** років з дня народження Анатолія Павловича Дідуха (1930-2018) – українського спортсмена (лижник і веслувальник на каное), спортивного педагога, заслуженого тренера УРСР, відмінника народної освіти УРСР. Народився у с. Іванківці Хмельницького р-ну.

8 **155** років з часу відкриття у Кам'янці-Подільському Подільської духовної семінарії;

155 років з часу заснування Берездівської ЗОШ Славутського р-ну (нині навчально-виховний комплекс).

9 **135** років з дня народження Володимира Юхимовича Свідзинського (1885-1941) – поета, перекладача. Навчався в Кам'янець-Подільській духовній семінарії, жив і працював у Кам'янці-Подільському (1899-1925). Тут видав першу збірку «Ліричні поезії» (1922). У 1941 році був репресований. Реабілітований посмертно. *(Довідку див. «Календар ... на 2005 рік»)*.

10 **185** років з дня вбивства Устима Якимовича Кармалюка (1787-1835) – керівника антифеодального руху. Загинув у селі Коричинці Шляхові Летичівського повіту (тепер с. Коричинці Деражнянського р-ну);

120 років з дня народження Джека (Якова) Лейбовиця (1900-2000) – американського видавця коміксів, благодійника. Народився у м. Проскурів;

60 років з дня народження Андрія Івановича Ісаєва – живописця, графіка, члена Національної спілки художників України. Проживає у м. Хмельницький. *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»)*.

- 12** 95 років з дня народження Юрія Федоровича Хохола (1925-1989) – українського архітектора. Народився у м. Старо-костянтинів;
- 14** 60 років з дня народження Людмили Миколаївни Марчук – мовознавця, доктора філологічних наук, професора. Народилася у м. Дунаївці.
- 15** *130 років з дня народження Лева (Лейбеле) Мойсейовича Квітка (1890-1952)* – українського поета, прозаїка єврейського походження. Народився у с. Голосків Летичівського р-ну. У 1948 р. був репресований і розстріляний. Реабілітований посмертно.
- 16** 65 років з часу заснування Наркевицького цукрового заводу Волочиського р-ну.
- 20** 115 років з дня першого політичного страйку у Проскуріві (1905).
- 22** 245 років з дати надання польським королем Станіславом – Августом привілею м. Пłosкирів у запровадженні двох двотижневих ярмарків.
- 25** 115 років з дня народження Бориса Петровича Бегоулева (1905-1969) – військового лікаря, Героя Радянського Союзу. З 1949 р. проживав у м. Шепетівка;
- 105 років з дня народження Леоніда Сильвестровича Лупана (1915-1938) – поета, члена Спілки письменників УРСР (посмертно). Народився у с. Нестерівці Дунаєвського р-ну. У 1937 р. був репресований. Реабілітований посмертно. (*Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»*);
- 95 років з дня народження Миколи Олександровича Худякова (1925-1945) – молодшого сержанта, Героя Радянського Союзу. Учасник Проскурівсько-Чернівецької наступальної операції в роки Другої світової війни. Відзначився в бою за звільнення м. Кам'янець-Подільський. Безвісти пропав (за іншими даними загинув).

- 90** років з дня народження Леоніда Семеновича Астахова – інженера-суднобудівника, кандидата технічних наук, лауреата Державної премії СРСР. Народився у м. Проскурів.
- 28** **145** років з дня народження Вітольда-Симеона Павловича Клінгера (1875-1962) – мовознавця, етнографа, історика, перекладача, члена Польської академії мистецтв. Народився у с. Варівці Городоцького р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»).*
- 29** **135** років з дня народження Лева Борисовича Кафенгауза (1885-1940) – російського економіста та політичного діяча, фахівця у галузі статистики. У 1930 році був репресований. Реабілітований посмертно. Народився у м. Проскурів.
- 30** **100** років з дня народження Кузьми Кіндратовича Гриба (1910-1997) – прозаїка. На початку 30-х рр. ХХ ст. вчителював у селах Маниківці Деражнянського і Михайлівка Ярмолинецького районів. *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»);*
- 85** років з дня народження Володимира Марковича Корнева (1935-2018) – живописця, скульптора, члена Національної спілки художників України. Жив і працював у м. Хмельницький. *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»).*

Листопад

- 500** років з часу першої писемної згадки про села Бачманівка, Берездів, Жуків, Марачівка Славутського р-ну (1520).
- 1** **75** років з дня народження Івана Охрімовича Бубена – поета, сатирика. Життєво і творчо пов'язаний з м. Хмельницький;
- 75** років з дня народження Раїси Володимирівни Галешко – журналіста, видавця, громадської активістки в діаспорі. Народилася у с. Колом'є Славутського р-ну.

- 2 **105** років з дня народження Семена Семеновича Лаврика (1915-1989) – лікаря-гематолога, доктора медичних наук, професора, члена-кореспондента АН УРСР, заслуженого діяча науки УРСР, лауреата Державної премії України у галузі науки і техніки (посмертно). Народився у с. Велика Слобідка Кам'янець-Подільського р-ну;

90 років з дня народження Анатолія Юхимовича Франчука – лікаря-гінеколога, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Жовтневе Волочиського р-ну.
- 4 **90** років з часу заснування сільськогосподарського підприємства – ТОВ «Україна» у с. Кустівці Полонського р-ну.
- 5 **90** років з дня народження Цезаря Кайтановича Боржієвського – лікаря-уролога, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Баговиця Кам'янець-Подільського р-ну.
- 6 **95** років з дня народження Олени Йосипівни Француз – української художниці тканин і килимів, заслуженого майстра народної творчості УРСР, члена Національної спілки художників УРСР. Народилася у с. Березівка (тепер у складі смт Ярмолинці).
- 7 **95** років з дня виходу першого номера газети «Шепетівський вісник» (м. Шепетівка).
- 9 **100 років з дня народження Дмитра Григоровича Бачинського (1920-2007)** – офіцера, Героя Радянського Союзу. Народився у с. Смотрич Дунаєвського р-ну.
- 11 **115** років з дня народження та **55** років з дня смерті Михайла Олександровича Мороза (1905-1965) – працівника сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Параївка Кам'янець-Подільського р-ну.
- 12 **80** років з дня народження Леоніда Мироновича Куцого – українського поета-гумориста, сатирика, публіциста, члена Національної спілки письменників України. Народився в

с. Великий Лазучин Теофіпольського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»)*.

- 13** **85** років з дня народження Миколи Михайловича Кульбовського (1935-2019) – музикознавця, публіциста, краєзнавця Поділля, лауреата обласної премії ім. Т. Шевченка. *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»)*;
- 80** років з часу відкриття у Проскурові кінотеатру ім. В. Чкалова (тепер кінотеатр ім. Т. Шевченка). *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»)*.
- 17** **135** років з дня народження Іоанікія Івановича Шимоновича (1885-1939) – економіста, професора, члена уряду УНР. Народився у с. Гусятин Чемеровецького р-ну;
- 130** років з дня народження Костянтина (Костя) Федоровича Місевича (1890-1943) – бандуриста, засновника українського народного хору у м. Проскурів. Народився у с. Лезневе (тепер мікрорайон м. Хмельницький).
- 21** **110** років з дня народження Володимира Максимовича Перепелюка (1910-2000) – українського кобзаря, автора дум і повістей, почесного члена Спілки музичних діячів України. Народився у с. Боришківці Кам'янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»)*;
- 100** років з дня народження Михайла Арсентійовича Білоножка – агронома, кандидата сільськогосподарських наук, професора. Народився у м. Старокостянтинів.
- 23** **85** років з дня народження Віктора Маркіяновича Сабодана (Володимира Сабодана; 1935-2014) – церковного діяча, митрополита Київського і всієї України, Героя України. Народився у с. Марківці Летичівського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»)*.
- 25** **125 років з дня народження Переца Давидовича Маркіша (1895-1952)** – українського поета та прозаїка єврейського походження. Народився у м. Полонне. У 1948 р. був репресований. Реабілітований посмертно.

- 27** **95** років з дня народження Євгена Васильовича Мазурика (1925-2003) – лікаря-хірурга, дослідника медичного краєзнавства. Народився у м. Лянцкорунь (тепер Зарічанка Чемеровецького р-ну).
- 30** **100** років з дня народження Варвари Кіндратівни Моргун (1920-1987) – працівниці сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Пилипи-Олександрівські Віньковецького р-ну.

Грудень

- 515** років з дня народження Роксолани (Гюррем Султан, справжнє ім'я та місце народження невідомі, умовне ім'я – Настя Лісовська; 1505-1558) – дружини турецького султана Сулеймана I, яка відіграла значну роль у політичному житті Османської імперії 1520-1558 рр. За версією польського поета Мавриція Гославського народилася у містечку Чемерівці. *(Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»);*
- 30** років з часу створення Головного управління Пенсійного фонду України в Хмельницькій області та управління Пенсійного фонду України у м. Хмельницький.
- 5** **75** років з дня народження Інни Володимирівни Єршової – художниці декоративно-ужиткового мистецтва, члена Національної спілки художників України. Народилася у с. Доброгорща Хмельницького району.
- 6** **70** років з дня народження Анатолія Володимировича Галімова – інженера, доктора педагогічних наук, професора, заслуженого працівника освіти України, проректора з наукової роботи Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна».
- 7** **70** років з дня народження Віталія Михайловича Садовського (1950-2009) – польського художника українського походження, іконописця. Народився у с. Западинці Красилівського р-ну.

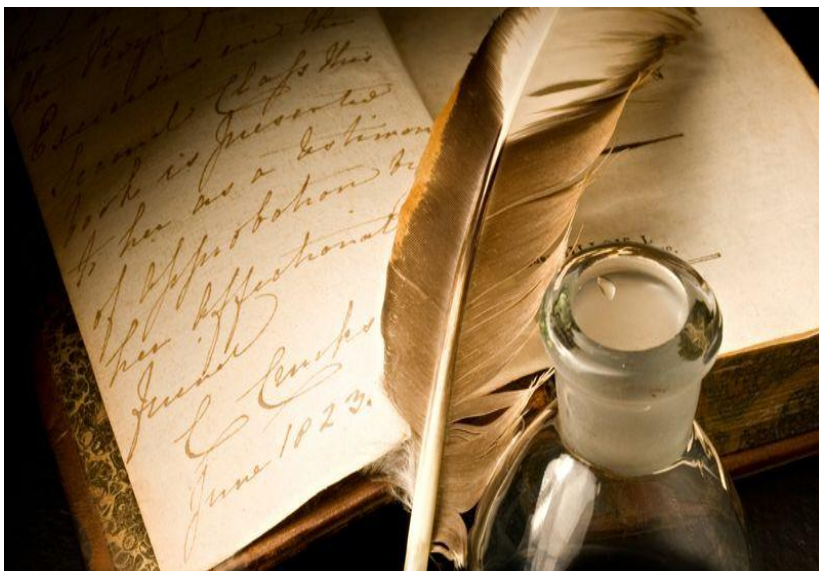
- 8** **90** років з дня народження Валентина Андрійовича Яблонського – ветеринара, доктора біологічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України.
- 9** **100** років з дня народження Надії Павлівни Депенчук (1920-1992) – філософа, доктора філософських наук, професора. Народилася у м. Проскурів.
- 10** **80** років з дня народження Миколи Лукича Кацала (1940-2016) – українського хорового диригента, народного артиста України, лауреата Національної премії України ім. Т. Шевченка. Народився у м. Проскурів. (*Довідку див. «Календар ... на 2015 рік»*).
- 14** **180** років з дня народження Михайла Петровича Старицького (1840-1904) – театрального і культурного діяча, письменника, корифея українського побутового театру. Жив і працював у м. Кам'янець-Подільський.
- 15** **100** років з дня народження Івана Олексійовича Музальова (1920-1984) – лейтенанта, Героя Радянського Союзу, командира Шепетівського партизанського загону (1943-1944);
- 95** років з дня народження Станіслава Тимофійовича Звольського (1925-2018) – українського геофізика, кандидата фізико-математичних наук, доктора геолого-мінералогічних наук, лауреата премії АН УРСР ім. В. Вернадського. Народився у с. Садове Деражнянського р-ну;
- 80** років з дня народження Якова Мар'яновича Павловича – графіка-дизайнера, члена Національних спілок художників та журналістів України, лауреата обласної премії ім. В. Розвадовського. Народився у с. Моньки Красилівського р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2010 рік»*).
- 17** **85** років з дня народження Миколи Івановича Заїки (1935-2001) – фізика, доктора фізико-математичних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у м. Полонне.

- 18** **110** років з часу виходу в світ першої газети у Проскуріві – повітовому центрі Подільської губернії. (*Довідку див. «Календар ... на 2005 рік»*).
- 19** **100** років з дня народження Миколи Онуфрійовича Кльоца (1920-1983) – поета, учасника Другої світової війни. Народився у с. Губин Старокостянтинівського р-ну.
- 23** **130** років з дня народження Владислава Корсака – польського політичного діяча. Народився у м. Славута;
- 110** років з дня народження Лук'яна Петровича Горлецького (1910-1986) – українського прозаїка, члена Спілки письменників СРСР з 1957 року. Народився у с. Криничне Деражнянського р-ну.
- 24** **50** років з дня початку роботи тролейбусного депо в м. Хмельницький (1970);
- 45** років з дня заснування Теофіпольського цукрового заводу.
- 25** **80** років з дня народження Бориса Івановича Канцелярука – політолога, кандидата філософії, доктора політології. Народився у смт Гриців Шепетівського р-ну.
- 28** **105** років з дня народження Лева Львовича Шестакова (1915-1944) – військового льотчика, Героя Радянського Союзу. Загинув у повітряному бою над с. Давидківці Хмельницького р-ну.
- 29** **145** років з дня народження Василя Івановича Яворського (1875-1974) – геолога, палеонтолога, професора, доктора геолого-мінералогічних наук, заслуженого діяча науки і техніки РРСФР, Героя Соціалістичної праці. Народився в м. Кам'янець-Подільський.
- 30** **50** років з дня заснування Кам'янець-Подільського цементного заводу (ВАТ «Подільський цемент»).

- 31** **105** років з дня народження Семена Васильовича Хохрякова (1915-1945) – гвардії майора, двічі Героя Радянського Союзу. Відзначився при визволенні міст Старокостянтинів та Проскурів.

Імена, події, факти...

*...Я оглядаюсь на сліди свої –
Їх теплий дощ, жартуючи, змиває,
І думаю про той слід на землі,
Що кожен після себе залишає.*

Н. Пасічник

Баал Шем Тов (Володар доброго імені)

*До 280-річчя з часу приїзду Баал Шем Това
у Меджибіж та 260-річчя з часу його смерті*

Хасидизм – «вчення благочестя» зародився у XVIII столітті на Поділлі, де проживала велика кількість євреїв. Одним із найбільших по кількості єврейського населення був Меджибіж, єврейську общину якого називали «свята община Меджибожа, світло Тори». Саме в містечку Меджибіж в 1740 році оселився та прожив останні 20 років свого життя засновник хасидизму, лікар і проповідник Баал Шем Тов.

Ізраель бен Еліезер (Баал Шем Тов, Бешт) народився в 1700 році в містечку Окопи (тепер Тернопільська область). Довгий час жив в Карпатських горах, де вивчав властивості трав, молився, проводив час в роздумах, вивчав Каббалу. Хоча він і не залишив після себе ніяких письмових праць, учні і послідовники, продовжуючи його справу, видали кілька книг, в яких було викладено основи вчення, започаткованого Бештом.

Ідеї Бешта та його послідовників знайшли підтримку серед широких народних мас, так як базувалися на вірі та глибоких релігійних почуттях.

Найефективнішим виявом служіння Богу для людини Баал Шем Тов визначав молитву, в якій він вбачав з'єднання з ним і під час молитви знаходився в стані екстазу, всі думки та душевні сподівання направляючи до Бога. З'єднання людської душі з Богом є найвищим релігійним досягненням хасидизму та основною метою людського життя.

Баал Шем Тов категорично виступав проти постів, тому що вважав, що коли тіло стає слабким, то слабне і дух людини і вона не може молитися належним чином з захопленням, до самозабуття.

Велику роль у поширенні хасидизму відіграло те, що нове вчення значну увагу приділяло простим людям, з якими лідери хасидизму спілкувалися, розділяли з ними їхні турботи та радощі. Лідерів нового релігійного руху називали цадиками (праведними), це звання передбачало наявність високих моральних якостей. Крім того, каббалісти вважали, що праведник-цадик рятує людей своїми заслугами перед Богом і

може завдяки більш повному злиттю з ним своєю молитвою більше впливати на небесний світ.

Загальне захоплення Бештом поширювалося і на його нащадків, які були продовжувачами справ свого великого предка. Моше Хаїм Ефраїм – старший онук Баал Шем Това був цадиком у Судилкові (Шепетівський район Хмельницька область). Його книга «Знамя стана Ефраимова» стала для хасидів одним із перших джерел віросповідних принципів та висловлювань Бешта. В книзі виділено центральну роль цадика в житті общини, його вплив та відповідальність за душевний та фізичний стан її членів. За кілька років до своєї смерті Моше Хаїм повернувся в Меджибіж, де очолив хасидську общину. Після нього молодший онук рабе Борух, улюбленець Баал Шем Това, став духовним лідером общини в містечку, де провів своє дитинство. Рабе Борух виховувався послідовниками Бешта Великим Маггідом з Межиріча та рабе Пінхасом з Корця. Був цадиком в Тульчині (Вінницька область), багато подорожував, спілкувався з простими людьми, творив чудеса, допомагав їм. Хасиди поважали його як послідовника Баал Шем Това та його нащадка, обдаровували його багатими подаяннями. Його двір нагадував двори польських магнатів, він обслуговувався челяддю, а сам рабе Борух займався постійним прийомом паломників. При дворі цадика жив та виховувався рабе Нахман, правнук Баал Шем Това (похований в Умані), родоначальник брацлавського хасидизму, автор кількох книг, який залишив після себе багатьох учнів та послідовників. Дуже яскрава особистість цадика, його глибокі знання Талмуда та каббалістичних книг, творче та оригінальне їх пояснення, його книги історій забезпечили йому славу та шанування сучасних прихильників Брацлавської гілки хасидизму.

Хасиди вважають, що найтісніший зв'язок між світом земним та небесним відчувається біля могил цадиків. Необхідність спілкування з душами праведників приводить паломників в Меджибіж до могили Баал Шем Това, його учнів та послідовників. Старе єврейське кладовище відвідують паломники з різних країн світу, для них побудована синагога біля кладовища, відновлений бейт-мідраш та будинок, в якому жив колись Баал Шем Тов. Один із самих близьких та відданих

учнів Бешта Яків Йосеф з Полонного вважав цадика серцем світу, від діяльності якого залежать всі інші частини тіла – люди. Таким для свого народу був засновник хасидизму, проповідник і цілитель Баал Шем Тов.

В. Візнюк

Література

Писклова Л. Земля цаддиків // Штетл : літературно-публіцист. сб. Вып. 5. – Хмельницький, 2008. – С. 23-58.

Моломолинська церква Різдва Пресвятої Богородиці

До 275-річчя з часу будівництва

Перша церква в Моломолинцях з'явилася більш як через двісті років після початку існування самого села у Меджибізькому ключі. Звели церкву самі селяни у 1745 році з благословення Афанасія Шептицького – єпископа Львівської, Галицької та Кам'янець-Подільської єпархії Греко-Католицької церкви. Хоча досліджена в Центральному державному історичному архіві метрична книга по Моломолинецькій парафії велася з 1733 року. Імовірно, тоді й розпочалося будівництво храму. Зведена церква була освячена на початку осені, на другу Пречисту – в день Різдва Пресвятої Богородиці. З цього в селі й закріпилося перше храмове свято.

З 1733 року священником служив Роман Пресвітер. До другого поділу Речі Посполитої й переходу тутешнього Подільського воєводства польської держави до складу Російської імперії (1795 рік) це був уніатський храм. Нова, царсько-петербурзька, влада, проводячи духовну експансію на новоприбраних землях, силою перевела уніатські храми у лоно Греко-руської церкви, яку було забрано з Києва й узурповано ще за Московії. На той час священником у Моломолинцях служив Олексій Самійлевський, рукоположений у священники в 1782 році у 27-літньому віці. Імовірно, приход він отримав не пізніше 1785 року. Чи це була парафія в Моломолинцях – поки невідомо. У

досліджених клірових відомостях, які він подавав, священник не згадує навіть, як його по-батькові (європейська традиція), а потім стає Самойловським.

За кліровими і сповідними відомостями, які подавали священники до Летичівського духовного управління (не за кожний рік вони збереглися) вдалося прослідкувати за змінами священнослужителів у Моломолинцях упродовж ХІХ століття.

Після Олексія Самойловського парафією управляв Данило Іванович Кульчицький (1810 – 1826). У 1810 році йому було 34 роки. Змінив його Василь Лукич Кузьмінський (1827 – 1832), котрий прибув сюди 25-літнім. 1833 – 1850 роки – період служби представника великого священницького роду Василя Григоровича Трубласвича, котрий помер на посаді у цьому храмі в 42 роки. Йому на зміну 53-літнім вдівцем прийшов Сильвестр Максимович Демскевич (1850 – 1859), а потім настала тридцятирічна епоха Захарія Івановича Зіневича (1859 – 1890), який при вступі на посаду мав 25 років. Останнє десятиліття ХІХ ст. у Різдвабогородичному храмі в Моломолинцях було за Євтимієм Овксентійовичем Свідзінським (1891 – 1900) – батьком відомого українського письменника доби розстріляного відродження Володимира Свідзінського.

ХХ століття розпочалося великими змінами. Моломолинецьку парафію доволі вже заможної громади очолив 29-літній Микола Миколайович Стрельбицький. Він і заправляв будівництвом нового храму. Дерев'яну церкву, що прослужила людям півтора століття, було розібрано і передано в Погорілу Старокостянтинівського району, а на її місці збудовано величній високий храм.

Про його наступників мало що відомо. Старожили, котрі були малолітніми дітьми, пригадують священника Богдановича з Кам'янця-Подільського та Ісайю, котрий після закриття храму в 1931 році організовував служби по хатах селян. Остаточо зруйнований храм Різдва Пресвятої Богородиці навесні 1941 року. Дерево з нього використали у колгоспі й у приватних садибах, а під час звільнення села від окупації в березні 1944 року майже все пішло на наведення переправ через болотисту заплаву річки Бужок.

Збудована у 1745 році церква Різдва Богородиці була

дерев'яною триверхою спорудою на кам'яному фундаменті. 7 сажнів довжини і до трьох сажнів завширшки (сажень тоді мав 2 м 16 см). Тобто, 15 м X 6,5 м. У 1836 році в кліровій відомості її описано так: «Куполи церкви покриті білою жестю, ветхі. Дерев'яна дзвіниця міцна, утвар посередня, іконостас ветхий».

На століття церкви у ній встановлено новий іконостас – триярусний, з позолотою всієї різьби. В 1847 році маківки храму покриті білою аглицькою жестю, а куполи – листовим залізом і розфарбовані зелено-олійною фарбою. Всі три хрести церкви позолочені листовим золотом. Утвар – достатня. У церкви п'ять приміщень. Священник Василь Трублаєвич у кліровій відомості пише, що все це – стараннями парафіян і священника. Проте слід сказати, що то був період утворення системи військових поселень. Адже за десять років перед тим село Моломолинці перейшло із власності поміщика Чарторийського в державну казну. Сюди переселилося до сотні селян із зліквідованого сусіднього села Юначинці. І деякі обнови церкви відбувалися як державна компенсація за перетворення села на казенне. У 1855 році дерев'яну дзвіницю замінила нова.

Ставши заможними внаслідок господарювання в казенному селі, жителі Моломолинців у 1905 – 1908 році збудували новий храм на тому ж місці. Ця церква збудована за тим же проектом, що й перша церква Сергія Радонезького на Новосивківській вулиці в Петербурзі. Фото тієї церкви дають підстави вважати, що висота дзвіниці сягала тридцяти метрів, а основного купола – трохи менше. Принаймні церкву в Моломолинцях було видно із Меджибожа – це 18 кілометрів.

Існує версія, що біля Моломолинської церкви було поховано троє священників. Теперішній сільський клуб своїм фундаментом частково накрив територію зруйнованої церкви. Одна з жінок, яка брала участь у будівництві клубу, згадує, що при закладанні фундаменту ті три могили розкопали. Бригадир розпорядився скласти кістяки у великий ящик і нишком вивіз їх на цвинтар. Де вони закопані – прикра таємниця.

В 90-х роках ХХ століття у селі звели невелику цегляну церкву Святої Варвари.

М. Цимбалюк

Література

Моломолинцям – півтисячі років / М. Цимбалюк // Прибузька зоря. – 2016. – 28 січ. – С. 6 : фрагмент карти поч. XX ст.

В боротьбі за свободу

До 90-річчя збройних повстань та виступів проти антинародного комуністичного режиму

У 1930 році Україною прокотилися збройні повстання та виступи проти антинародного комуністичного режиму, що відбувалися під гаслами національного і соціального визволення українського народу. Попри майбутні трагедії та поразки, антиколгоспні та антирадянські виступи селян Шепетівщини в 1930 р. стали черговим кроком українців до майбутньої свободи.

27 січня 1930 року Шепетівський окружний виконавчий комітет спеціальною телеграмою зажадав негайно приступити до усуспільнення всієї худоби: корів, свиней, овець, птиці, кролів та пасік. 31 січня 1930 року бюро окружкому партії прийняло рішення про виселення 800 куркульських господарств протягом 4-х годин. Це рішення поширювалося і на селян, які сплачували сільгосподаток понад 200 карбованців. 5 лютого владні структури округу заборонили роботу базарів та млинів. Одночасно проблему поставок тракторів в округ місцева влада спробувала вирішити за рахунок утильсировини, за відповідну кількість якої Наркомат торгівлі СРСР пообіцяв поставити трактори в округ. Виконуючи це завдання, Шепетівський окружком комсомолу видав розпорядження «... обійти всі до одного будинки на території осередку, оглянути всі горища, хліви, помешкання, а запаси тих предметів, які лежать без потреби, забрати» [3]. Масові селянські виступи (волинки) на Шепетівщині розпочалися із села Плужного і швидко охопили майже усі райони округу. Ось як ці події описує представник Шепетівського окружного КП(б)У Пилипенко в доповідній записці ЦК КП(б) України [1]: «Одночасно з проведенням робіт по підготовці до весняної посівної кампанії проводились загальні сходки і засідання активу з питань про заходи партії та

радянської влади, про ліквідацію куркулів як класу та закриття церкви. 6 лютого у с. Плужне проходили збори бідноти та активу по вищевказаних питаннях, були намічені кандидатури, що підлягають виселенню. На цих же зборах була винесена постанова про закриття церкви у с. Плужне» [1]. Одночасно було організовано перевибори правління церковної общини. Нове правління відразу ж відмовилося від своїх обов'язків і подало до сільради заяву, щоб у них взяли ключі і прийняли церковне майно, що комісія сільради і зробила 13 лютого. Наступного дня під час ревізії майна почали сходитися жінки; між ними й комсомольцями виникли сварки й навіть бійки.

У ніч з 14 на 15 лютого 1930 року священник місцевої Свято-Михайлівської церкви Аверткій Войтко об'їхав навколишні села, закликаючи селян стати на захист церкви. Одночасно з ним Тимошук Яків відправився у села Хотень, Майдан, М'якоти, а Гребенюк Олексій – у с. Стороничі. 15 лютого до Плужного зійшлося біля 1500 селян – це були переважно жінки, які стали вимагати віддати ключі від церкви. В умовах, що склалися, окружне керівництво змушене було дозволити голові сільради віддати їх. Того ж дня відбулося богослужіння й було обрано нове правління общини.

22 лютого, на честь повернення ключів від церкви, було влаштовано урочисте богослужіння, на яке зібралася велика кількість людей із села Плужного та з 9 навколишніх сіл. Вийшовши з церкви на вулицю, жінки почали кричати: «Не чіпайте церков!», «Не чіпайте куркулів!», «Геть колективізацію!», «Геть радянську владу, будемо вибирати старосту!». Спершу натовп кинувся розбирати усупільнене зерно та інвентар. Після його закінчення люди висунули вимоги: повернути насіння, усупільнену худобу та припинити насильницьку колективізацію. Після мітингу люди почали розбирати усупільнені зерно та інвентар. Після переговорів селяни повернулися до Плужного, а далі роз'їхалися по домівках, дорогою агітуючи до спільних виступів. На наступний день повстання охопило 22 села Плужненського району. Ще через день заворушення охопили 13 районів округи [1].

З цього приводу у телеграмі секретаря ЦК КП(б)У П. Любченка і голови ВУЦВКу Г. Петровського на ім'я

В. М. Молотова зазначалось, що у «Плужнянському районі виникли масові заворушення, які охопили 13 сіл. Юрби, які складаються з жінок, вимагають відкриття церков, ліквідації сільськогосподарських колективів, повернення усуспільненого реманенту і насіння. В окремих селах юрби нараховували до 400 осіб, було здійснено побиття активістів» [3].

В телеграмі секретаря ЦК КП(б)У П. Любченка на ім'я С. Косіора зазначалось, що «юрба жителів трьох сіл Плужнянського району чисельністю 400 осіб подалася до кордону, прагнучи його перетнути і була зупинена прикордонниками у трьох верстах від нього» [2]. По деяких даних у с. М'якоти членом партії тов. Гербичем, зав. фінчастиною РПКа був вбитий селянин. Троє селян спробували перейти кордон, але одного з них було вбито.

У заворушеннях активну участь брало як українське, так і польське і німецьке населення району. 24 лютого у с. Велика Радогощ зі змішаним україно-польським населенням натовп жінок затримав і роззброїв комуніста, розігнав сільраду. 7, 8 та 9 березня заворушеннями були охоплені німецькі колонії Дерманка, Конотоп та Михайлючка Судилківського району.

Ситуація, що склалася у прикордонній Шепетівській окрузі наприкінці лютого – початку березня 1930 р. викликала особливе занепокоєння керівництва УРСР і визнана як надзвичайно серйозна.

В. Маковська

Література

1. **Колективізація та голодомор** на Славутчині : зб. док./упоряд. В. Г. Берковський. – Київ; Хмельницький : Цюпак А. А., 2013. – 415 с.
2. **Назаренко Є.** Селянський опір закриттю церков на Поділлі //Людина і світ. – 1999. – № 6. – С. 9-10.
3. **О политическом положении** охваченного волынками Шепетовского округа 7 марта 1930 года / автор Шепетовский окружной комитет КП(б)У. Информ ОПКа Пилипенко-Опаровский / Державний архів Хмельницької області : Ф. П. – 459. – Оп. 1. – Спр. 47. – Арк. 68-99.

1 січня

Особистість в історії університету

*До 70-річчя з дня народження
Миколи Єгоровича Скиби*

Микола Єгорович Скиба – ректор Хмельницького національного університету, доктор технічних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки.

Народився Микола Єгорович 1 січня 1950 р. у с. Камінь Кролевецького району Сумської області у сім'ї вчителів. У 1972 р. закінчив Київський технологічний інститут легкої промисловості. Цього ж року вступив до аспірантури. Однією з доленосних подій для випускника аспірантури 1975 р. при КТІП Скиби М. Є. став його розподіл на роботу до Хмельницького вищого навчального закладу на посаду асистента кафедри машин і апаратів.

Час утвердження Миколи Скиби як викладача співпав з періодом становлення кафедри машин і апаратів легкої промисловості як структурної одиниці інституту.

Першим вагомим здобутком у науково-педагогічній діяльності М. Є. Скиби був захист у 1980 р. кандидатської дисертації. У 1983 р. його обрали на посаду доцента кафедри машин і апаратів легкої промисловості, а в 1985 р. ВАК України присвоїла М. Є. Скибі вчене звання доцента. У жовтні 1985 р. Миколу Єгоровича призначили деканом факультету по роботі з іноземними студентами. Особливо вагомими були зусилля професора М. Є. Скиби в організації у 1996 р. гуманітарно-педагогічного факультету, створення якого, по суті, стало початком гуманітаризації вишу, а відтак і початком можливої зміни статусу профільного університету на статус класичного.

Працюючи деканом факультету, Микола Єгорович продовжував системно підвищувати свій науково-педагогічний рівень. Результатом цього стало присвоєння йому в травні 1997 р. вченого звання професора.

У вересні 1999 р. професор Микола Скиба, обіймаючи

посаду декана гуманітарно-педагогічного факультету, став ще й проректором із навчальної роботи і активно розпочав роботу з налагодження співпраці з провідними університетами України для вирішення комплексу непростих питань щодо організації підготовки фахівців за напрямками гуманітарного профілю.

У 2001 р. закінчувалися повноваження на посаді ректора університету професора Р. І. Сіліна. Постало питання про вибори нового ректора. На загальних зборах трудового колективу університету абсолютною більшістю голосів обрано ректором М. Є. Скибу. Він став керівником багатотисячного колективу студентів і співробітників уже відомого в Україні та поза її межами Технологічного університету Поділля. Під керівництвом Скиби М. Є. університет отримав у 2003 р. статус державного, а у 2004 р. – національного.

Наполегливість, принциповість, вміння поєднати в роботі педагогічний підхід зі щирою зацікавленістю яскраво проявилися Скибою М. Є. під час його керівництва кафедрою машин і апаратів у 2003 р. (нині кафедра відмітила свій перший 50-літній ювілей та реорганізована у кафедру машин і апаратів, електромеханічних та енергетичних систем). За цей час значно розширилися матеріально-технічна, навчальна, лабораторна бази кафедри, перелік спеціальностей, зріс науковий потенціал, розширилися рамки міжнародної співпраці за програмою обміну.

Завдяки цим досягненням Миколу Єгоровича було обрано ректором на другий термін. Йому притаманне глибоке знання справи, висока культура в роботі, вміння масштабно мислити, за що він нагороджений знаками «Винахідник СРСР» (1985) та «Відмінник освіти України» (1994). За вагомі педагогічні, наукові й організаторські здобутки 1 жовтня 1999 р. отримав почесне звання «Заслужений працівник народної освіти України». У 2002 р. був відзначений Почесною грамотою КМУ, Почесною грамотою МОН України, у 2005 р. – знаком «За наукові досягнення» МОН України, а у 2008 р. нагороджений орденом України «За заслуги» III ступеня.

Висока професійна підготовка, широкий науковий кругозір, багаторічна творча науково-дослідна робота сприяли присудженню Скибі М. Є. у 2014 р. Державної премії України в

галузі науки і техніки. Обраний головою Ради ректорів закладів вищої освіти Хмельницької області, депутатом Хмельницької обласної ради п'ятого та шостого скликань, голова постійної комісії з питань освіти, науки, культури, молоді, спорту та туризму Хмельницької обласної ради. У 2007 р. був занесений на обласну Дошку пошани «Кращі люди Хмельниччини». У 2010 р. став лауреатом Хмельницької обласної премії імені М. Дарманського в галузі освіти та науки у номінації «Кращий ректор вищого навчального закладу III-IV рівня акредитації».

Логічним наслідком багаторічних наукових пошуків в організації сучасних форм гуманітаризації освітньої діяльності вищих навчальних закладів є обрання його у 2010 р. членом-кореспондентом Національної академії педагогічних наук України.

За останні роки вчений підготував понад 250 наукових праць, 8 монографій, 15 навчальних посібників, отримав 7 авторських свідоцтв та 18 патентів на винаходи. За його участю виконано та впроваджено у виробництво 21 госпдоговірних і держбюджетних науково-дослідних тем.

О. Айвазян

Література

1. **Карачун В.** Скиба Микола Єгорович / В. Карачун // Енциклопедія освіти Хмельниччини / Хмельниц. облрада, Хмельниц. облдержадмін., Департамент освіти і науки облдержадмін., Хмельниц. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти; редкол. : Берека В. Є. (голова) [та ін.]. – Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2017. – С. 361-362.

2. **Войнаренко М.** Завжди на висоті. Штрихи до портрету ректора Хмельницького національного університету, доктора технічних наук, професора Миколи Єгоровича Скиби / М. Войнаренко, О. Григоренко // Трибуна. – 2015. – № 9-12. – С. 20-21.

3. **Григоренко О. П.** Йому притаманний природний таланти керівника / О. Григоренко // Освіта України. – 2009. – 11 груд. (№ 92-93). – С. 7.

4. **Скиба Микола Єгорович** – ректор Хмельницького національного університету: літопис творчих звершень : збірник. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – 112 с.

20 січня

Мистецтво педагогічного служіння

*До 70-річчя з дня народження
Надії Михайлівни Орловської*

Надія Михайлівна Орловська – талановита особистість, прогресивна, ініціативна, з активною громадянською позицією, високим духовним та інтелектуальним потенціалом. Депутат міської ради II, III, IV, V скликань, член комісії з питань дослідно-експериментальної роботи Міністерства освіти і науки України, Інституту модернізації змісту освіти. «Відмінник освіти України», вчитель-методист, «Людина року - 2007» за виховання інтелектуальної еліти. Відзначена подякою Президента України, Грамотою Верховної Ради України, Грамотами Міністерства освіти і науки, Міністерства закордонних справ, Інституту модернізації змісту освіти, медаллю «Трудова слава» Міжнародної академії рейтингових технологій та соціології «Золота фортуна», нагрудним знаком «Василь Сухомлинський». Удостоєна відзнаки міського голови м. Хмельницький, премії М. Дарманського у номінації «Директор школи». Доповнюють ці нагороди численні Почесні грамоти обласної ради, департаменту освіти, міської ради, управління освіти.

Орловська Н. М. відома в колі освітян України, області та за її межами. Вона вдало поєднує методичну, науково-пошукову роботу. Надія Михайлівна є автором та співавтором навчально-методичних посібників: «Від громадянина України – до громадянина світу», «Школа толерантності – шлях до формування толерантного суспільства», «Ідеї козацької педагогіки і навчально-виховний процес», «Козацька педагогіка – сучасний педагогічний дискурс». Багаточисельні статті-роздуми, що в різних виданнях друкувала Надія Михайлівна, завжди спрямовуються на розвиток духовних та інтелектуальних

цінностей. З ініціативи цього педагога проведено три Всеукраїнських науково-практичних конференції з питань виховання.

Відповідальна, принципова, чесна, уважна, вимоглива, толерантна вона завжди виявляє свої найкращі риси в усіх справах і починаннях. Педагогічна лінія життя Н. М. Орловської призначена долею та возвеличена духовною сміливістю творця, наставника, мудреця і патріота. Це все зароджувалось з самого дитинства. Свій життєвий вибір, мрію стати вчителем, Надія Михайлівна реалізувала завдяки чудовим педагогам: першій вчительці Демчук Н. Т., класному керівнику Архиповій Л. О. Пасічнянської середньої школи Старосинявського району, Гаєвській Л. Б., класному керівнику Хмельницького педагогічного училища. Подальше продовжила навчання в Кам'янець-Подільському педагогічному інституті.

Це стало професією Надії Михайлівни, якій вона не зраджує ні на мить. Уміння керувати людьми – справжнє мистецтво, яке вимагає постійного самовдосконалення. Цим мистецтвом сповна оволоділа Надія Михайлівна, вірний друг, віддана справі людина, мудрий і талановитий керівник-професіонал.

В. Берека, І. Яшук

24 січня

**Пінчак Мирослав Васильович – педагог,
історик, музеєзнавець і перекладач**

До 80-річчя з дня народження

Мирослав Васильович Пінчак народився 24 січня 1940 року в селі Чистогор (Польща). У 1947 р. внаслідок операції «Вісла» родина переїхала до України у село Поділля Галицького району Івано-Франківської області. Після закінчення середньої школи пішов працювати вчителем восьмирічної школи в с. Нивочин Богородчанського району Івано-Франківської області.

З жовтня 1959 по серпень 1962 року проходив строкову

службу. Після звільнення знову повернувся у школу.

У 1964 р. вступив на факультет іноземних мов Дрогобицького державного педагогічного інституту, який успішно закінчив у 1968 р.

В період з 1968 по 1973 роки працював учителем німецької мови Яблонської восьмирічної школи Богородчанського району Івано-Франківської області, вихователем Долинської спеціалізованої школи-інтернату, учителем німецької мови Тростянецької середньої школи.

Звільнившись з посади вчителя, Мирослав Васильович переїхав на постійне місце проживання в Хмельницьку область, де спочатку влаштувався екскурсоводом Хмельницького бюро подорожей та екскурсій.

З 29 жовтня 1973 року призначений на посаду наукового співробітника відділу історії радянського періоду Меджибізького відділу Хмельницького обласного краєзнавчого музею і з того часу присвятив себе музейній справі. З 1975 року переведений старшим науковим співробітником, а з 1977 року – завідувачем відділу історії Меджибізької фортеці.

Залюблений у надбання української історії, традиції, обряди та звичаї подільського краю, Мирослав Васильович багато часу присвятив вивченню архівних джерел, музейних фондів і опублікованих матеріалів. Крім того, займався пошуковими роботами, вів листування з архівами, музейними закладами України, брав участь у зібранні пам'яток старовини у селах району та області.

З 4 травня 1987 року Мирослав Васильович був призначений завідувачем Меджибізького відділу Хмельницького обласного краєзнавчого музею. Перебуваючи на цій посаді, М. В. Пінчак брав активну участь у суспільному житті громади містечка та району. Працюючи в музеї, підготував та опублікував чимало праць та розвідок з історії, музеєзнавства та краєзнавства.

За участю Мирослава Васильовича підготовлена та проведена перша науково-практична конференція «Меджибіж: 850 років історії» (1996), відбулося створення самостійного Меджибізького регіонального історико-етнографічного музею-фортеці (1997).

З 23 березня 1999 р. по 30 січень 2004 р. займав посаду директора Меджибізького регіонального історико-етнографічного музею-фортеці. Під його керівництвом 23 травня 1999 р. відбулося урочисте відкриття барельєфа Т. Г. Шевченка на стіні Лицарської вежі.

За період роботи у музеї Мирослав Васильович підготував і опублікував понад двадцять праць та розвідок з історії, музеєзнавства та краєзнавства. Разом з іншими науковцями займався активними пошуками нових документальних підтверджень з історії Меджибізької фортеці та містечка. З цією метою вони співпрацювали з єврейськими, литовськими, польськими, російськими, турецькими та угорськими науковими інституціями. Мирослав Васильович володів кількома іноземними мовами, перекладав праці і документи з польської мови. Він доклав особливих зусиль, щоб 27 грудня 2001 року замковий ансамбль в Меджибожі став Державним історико-культурним заповідником «Межибіж». Після реорганізації всіх працівників музею-фортеці звільнили. Разом з усіма звільнили директора М. В. Пінчака.

Більше 30 років М. В. Пінчак віддав улюбленій справі, докладав всіх зусиль, щоб підняти з руїн фортецю. У 2015 році з нагоди 75-річного ювілею Мирослава Васильовича Пінчака вийшла праця А. М. Трембіцького «Мирослав Пінчак: історик і музеєзнавець», в якій автор детально описав його життєвий шлях, науково-дослідницьку і музеєзнавчу діяльність.

22 червня 2016 року на 76-му році життя після важкої хвороби Мирослав Васильович Пінчак відійшов у вічність. Похований у Меджибожі.

І. Леськів

Література

1. **Трембіцький А. М.** Мирослав Пінчак: історик і музеєзнавець : монографія / А. М. Трембіцький. – Хмельницький : ІРД, 2015. – 236 с. : іл.
2. **Трембіцький А. М.** ДІКЗ «Межибіж»: десять років поступу. Історія, матеріали і документи / А. М. Трембіцький. – Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2012. – 388 с. : іл.

4 лютого

За його навчальними посібниками поляки й досі вивчають історію своєї країни

*До 140-річчя з дня народження
Влодзімежа Дзвонковського*

Досить помітною постаттю в історичній науці в Польщі був свого часу відомий дослідник минувшини Влодзімеж Дзвонковський. Він є одним із основоположників дослідження польського повстання під проводом Т. Костюшка та національного руху XIX століття. Разом зі своїм колегою Генріхом Мосьціцьким у 1918 році опублікував три томи «Akta powstania Kostiuski», видав низку популярних підручників з історії Польщі, в яких, починаючи з далекого минулого до початку XX століття, досліджується літопис. Його праці ще й досі використовуються при написанні навчальних посібників, за якими поляки студіюють історію своєї країни.

Влодзімеж Дзвонковський є автором популярних книг на історичну тематику «Парламент Польської Республіки 1919 – 1927 років», «Гарматний вогонь: досвід очевидця лінії фронту в районі Любліна (серпень-листопад 1914 року)», а також багатьох історичних портретів.

Дослідження відомого історика торкнулися не тільки Польщі, а й ряду інших країн, що також відображено в підручниках, які він видав. Особливий інтерес Влодзімежа Дзвонковського викликала Росія. Взаємовідносинам з цією країною він присвятив окрему книгу «Росія і Польща», де показав роль та місце співвітчизників в історичному розвитку сусідньої держави: «Поряд з інтелектуальною елітою, поляки з'явилися і в глибині Росії – як інженери, лікарі, адвокати, керуючі маєтками. Ці загожі перевершують своєю кмітливістю, досвідом, розумом місцеве населення так, що часто вибиваються на керівні посади».

Такий інтерес історика і громадського діяча до сусідньої держави цілком закономірний. Адже Влодзімеж Дзвонковський народився 4 лютого 1880 року в містечку Красилів Старокостянтинівського повіту Волинської губернії. Волинь в той час

входила до складу Російської імперії.

Навчався на юридичних факультетах Варшавського та Новоросійського (в Одесі – авт.) університетів. Історію вивчав у Львові, Лозанні та Парижі, де був учнем відомого французького дослідника минувшини Ш. Аскенази.

Осяяний ідеями Російської соціал-демократичної робітничої партії, не тільки поділяв погляди цієї політичної сили, а й був активним її членом. На початку минулого століття Дзвонковський сприяв доставці революційної літератури із закордону на територію Росії. Саме за цю діяльність у 1902 році його заарештували і відправили в заслання. Проте через рік він звідти втік до Галичини. У Львові організував бюро пересилки революційних матеріалів через Волинь і Поділля. Наступні два роки Влодзімеж Дзвонковський жив у Парижі, де входив до соціал-демократичного клубу. А в 1912 році переїхав до Варшави. Спочатку в польській столиці викладав історію на підпільних робітничих курсах, а від 1915 року – у варшавських гімназіях. З 1918 року працював викладачем історії Польщі Польського вільного університету у Варшаві та Лодзі, а також Школи політичних наук.

У 30-ті роки минулого століття історик, професор Влодзімеж Дзвонковський започаткував видання історичних зошитів під назвою «Польща в красвидах і заповідниках». Перший альбом з фотографіями з'явився понад вісімдесят років тому. Сьогодні є чотирнадцять таких альбомів, які вміщують довоєнні світлини, упорядковані на основі міжвоєнного адміністративного розподілу Польщі. Серед них є видання, присвячене двом колишнім польським воєводствам – Волинському та Поліському. У передмові до цього видання В. Дзвонковський писав: «Насправді нема народу, який любить свою батьківську землю більше, як польський народ. У цьому не дожене нас ні француз, ні італієць, ні німець».

У 2012 році вийшов примірник цього видання, присвячений Волині та Поліссю. Це перевидання III-го тому з 30-х років ХХ ст. З огляду на концепцію, альбом майже не відрізняється від оригіналу, однак до нового видання додано кількадесят фотографій з того часу, які не були вміщені в першодруку, а також відредаговано мовний матеріал відповідно

до сучасних норм.

У 1945 – 1949 роках Дзвонковський завідував кафедрою всесвітньої історії Лодзівського університету.

Через п'ять років після виходу на пенсію, в 1954 році, Владзімеж Дзвонковський помер і похований в польському місті Лодзь.

О. Байдич

Література

1. **Зашкільняк Л. О.** Владзімеж Дзвонковський // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2007. – Т. 7. – С. 540.

2. **Лавринчук В., Заверуха М.** Польський історик народився в Красилові / В. Лавринчук, М. Заверуха // Є Поділля. – 2010. – 22 квіт.

18 лютого

Сандлер Хаскель Мойсейович

До 110-річчя з дня народження

Народився Хаскель Мойсейович Сандлер 18 лютого 1910 року в місті Проскурів Кам'янець-Подільської губернії (нині м. Хмельницький, Україна). У 1919 році, в період громадянської війни на Україні, під час петлюрівського погрому були вбиті його батьки і дві сестри. Четверо дітей, що залишилися в живих, були поранені. Після лікування Хаскеля взяли в дитячий будинок м. Проскурова, де він виховувався до 1924 року. У ці роки у нього з'явився інтерес до малювання. З великим теплом Х. М. Сандлер згадував завідувача дитбудинком Черетянку, який рано помітив його пристрасть до малювання і не дав їй згаснути. У важких умовах громадянської війни Черетянку влаштував хлопчика в дитячий будинок з художнім гуртком у м. Харків.

У 1927 році Х. Сандлер закінчив семирічну школу, потім художній технікум в Києві. В 1930 – 34 рр. він працював у м. Харків як художник-графік у видавництвах. У березні

1935 року ЦК ВЛКСМ посилає Хаскеля Сандлера в Комсомольськ-на-Амурі в творче відрядження.

У 1935 – 40 рр. працював в Комсомольську-на-Амурі як живописець, викладав у дитячій ізостудії, працював художником у міському театрі. Він створив серію малюнків, етюдів та портретів будівельників Комсомольська.

Після війни Х. М. Сандлер продовжував творчу роботу. Його роботи знаходяться в Художньому фонді РРФСР, в Нижегородському художньому музеї, в московських обласних музеях, в Музеї образотворчих мистецтв м. Комсомольськ-на-Амурі.

У 1964 році Х. М. Сандлер і С. С. Вітухновська знову побували в Комсомольську і звернулися до художників Москви і Ленінграда з закликом подарувати свої картини Комсомольську-на-Амурі і створити в місті картинну галерею, яка була відкрита в 1966 році.

Х. М. Сандлер працював як у живописі, так і в графіці (малюнок, офорт). Він писав пейзажі, натюрморти, а, мабуть, головна тема його творчості – портрети сучасників. Особа людини в центрі уваги художника. У портретах, які створені художником, відбився і його власний живий, активний характер, поетичне і романтичне сприйняття світу.

Помер Х. М. Сандлер в 1983 році.

Н. Томаля

Література

1. **Художники Комсомольська-на-Амурі: 1932 – 2012** / авт.-упоряд. П. Л. Фєфілов. – Комсомольськ-на-Амурі : [б. в.], 2012. – С. 16-17 : портр., іл.

2. **Хаскель Мойсейович Сандлер** // Вчені записки Комсомольськ-на-Амурі державного технічного університету. – Комсомольськ-на-Амурі, 2012. – № 2-2 (10). – С. 43-45.

18 лютого

Софія Русова і Подільський край

*До 80-річчя з дня смерті активної учасниці
руху за українізацію освіти
та відродження національної держави*

Софія Русова народилася 18 лютого 1856 р. у с. Олешня на Чернігівщині в родині Ліндфорса, шведа за походженням та француженки Ганни Жерве. Коли їй виповнилося десять років, родина переїхала до Києва, де вона закінчила Фундуклеївську гімназію. Після смерті батьків Софія разом із сестрою Марією відкрили в Києві перший дитячий садок на 20 дітей.

У 1874 р. вона одружилася з О. Русовим, відомим статистом, патріотом України, знавцем літератури й фольклору, що тісно пов'язало її з інтелігенцією, яка своїм основним завданням ставила відродження української мови та освіти. Під цим ім'ям С. Русова увійшла в національну педагогіку як велика патріотка і подвижниця в справі навчання і виховання.

Причина, яка вперше привела родину Русових до Вінниці, не була радісною. Їхній старший син Михайло, який проявляв великі здібності до навчання, зненацька захворів на невиліковну нервово-мозкову хворобу. Застосовувані лікувальні методики належного ефекту не дали і у 1909 р. Михайло помер. Однак і після цієї родинної трагедії Русови не забувають Поділля. Щоліта, як тільки наступали вакації, включно до 1915 року, вони приїжджали сюди разом з сином Юрієм, де згодом придбали 2 десятини землі з садом і полем та невеличким будинком на 4 кімнати, продавши хутір на Борзенщині, куди майже ніколи не їздили через брак часу. Згодом навколо родини Русових та Марковича зорганізовується невелика українська громада.

Між липнем 1914 та січнем 1919, коли С. Русова знову побачила Вінницю, минуло майже 5 довгих і надзвичайно важких років: війна, революція, смерть Олександра Русова і постійна важка подвижницька праця. На той час вона працювала в уряді УНР.

На початку березня 1919 року Уряд евакуйовано до

Кам'янця. Саме тут у жовтні 1918 року було відкрито державний український університет. Із цією подією був пов'язаний її перший візит у Кам'янець-Подільський.

Згодом Софія Федорівна згадувала цей період як одну з найсвітліших подій того часу, зауважуючи, що «всі казали, що це прорубується вікно в Європу, до її науки. Ніхто тоді не гадав, що в цих мурах, які ми так радісно присвячували науці, буде потоптана наука і гідність її діячів, що це вікно буде старанно замуроване від «буржуазної» Європи руками большевиків». Тут же працював і її син Юрій. Не покладаючи рук, С. Русова надзвичайно багато працює: веде курс лекцій, займається дитячими притулками, госпіталями, бере участь в організації товариства дошкільного виховання ім. Песталоцці, у складі комісії Червоного хреста опікується долею українських полонених у польських таборах.

У Кам'янці-Подільському, незважаючи на всі складності, вона продовжує роботу із розробки «Проекту єдиної школи на Україні», що була розпочата ще у серпні 1917 р. Поряд із нею активно над реалізацією цього завдання працюють П. Холодний, І. Огієнко, С. Сірополко та ін.

Влітку 1919 р. Софія Федорівна, маючи відпустку від Міністерства освіти, приступила до праці в щойно зорганізованому шпиталі для козаків армії УНР у с. Панівці Кам'янецького повіту. Шефство над ним здійснювала громадська організація, яку очолювала С. Ф. Русова. Справи у медичній установі були, відверто кажучи, кепські. Бракувало як здібних керівників, так і потрібної кількості медичних працівників. І. І. Огієнко від імені очолюваного ним відділу розпорядився аби Софія Русова очолила Панівецький шпиталь.

В цей час у Кам'янці-Подільському утворюється Українська жіноча Національна Рада, метою якої було об'єднання всіх жіночих організацій в Україні і зв'язок із закордонними жіночими організаціями. Очолила її М. Грушевська, яку однак незабаром на цьому посту змінила професор Софія Русова, яка і була її незмінним керівником 19 років.

Наприкінці березня 1920 року уряд УНР покинув Кам'янець, бо більшовики вже зайняли Поділля і кільцем оточували останній оплот незалежної української держави: «Не

було вже в Україні ані столиці, ані певного місця, де б Уряд міг виконувати свою владу, було тільки кілька вагонів українських залізниць».

Так болісно і назавжди прощалась Софія Русова із Поділлям, де вона мала багато хвилин радості, тривоги, сподівань, титанічної праці, але ніколи не мала песимізму і розпачу. Бо свято вірила в праведність української справи. І на сьогодні постать великої подвижниці української педагогіки є прикладом поступової потужної праці в ім'я розвитку рідного краю.

В. Адамський

Література

1. **Міхно О. П.** Проблема формування національної самосвідомості в публікаціях С. Русової в журналі «Світло» (1910–1914 рр.) // Шлях освіти. – 2015. – № 5. – С. 41-44.

2. **Завальнюк О. М.** Русова Софія Федорівна // Історія Кам'янець-Подільського державного українського університету в іменах (1918–1921 рр.). – Кам'янець-Подільський, 2006. – С. 286-292.

3. **Гурський В. А.** Культурно-просвітницька діяльність Софії Русової в кінці XIX – на початку XX століття // Педагогічне Поділля : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Сер. соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський, 2005. – Вип. 4, Т. 2. – С. 209-215.

4. **Джус О.** Софія Русова і діяльність «Просвіт» на Східно- та Західно-українських землях // «Просвіта» в духовно-культурному піднесенні України : матеріали Всеукр. науково-практ. конф., присвяч. 100-річчю з часу створення «Просвіти» на Поділлі / за ред. В. П. Мацька. – Хмельницький, 2005. – С. 231-237.

5. **Гонюкова Л.** Педагог і громадська діячка Софія Русова / Л. Гонюкова, Т. Конончук // Українки в історії / за заг. ред. В. Борисенко. – Київ; Пряшів, 2004. – С. 72-77.

26 лютого

Сергій Георгійович Горшков – славний наш земляк

До 110-річчя з дня народження

Хмельниччина багата на бойові і трудові традиції земляків. Серед славних земляків почесного місця удостоєний Сергій Георгійович Горшков, двічі Герой Радянського Союзу, Адмірал Флоту Радянського Союзу, депутат Верховної Ради СРСР 4 – 11 скликань. Він нагороджений 7-ма орденами Леніна, орденом Жовтневої Революції, 4-ма орденами Червоного Прапора, орденом Ушакова, орденом Кутузова, орденом Вітчизняної війни, 52-ма іноземними орденами та медалями.

Сергій Горшков народився 26 лютого 1910 року в місті Кам'янець-Подільський в родині викладачів місцевої гімназії. Його батько викладав фізику і математику, мати – російську мову і літературу. У 1912 році родина переїхала у підмосковне місто Коломна.

1926 року закінчив 10 класів середньої школи № 1 в місті Коломна та вступив на перший курс фізико-математичного факультету Ленінградського університету. Через рік він переводиться до Ленінградського військово-морського училища імені Михайла Фрунзе. 1931 року закінчив училище. У 1937 році він закінчив спецкурси командного складу військово-морського флоту, у 1941 році – курси вдосконалення вищого начскладу при військово-морській академії.

З 1931 року С. Г. Горшков служив на Чорноморському флоті штурманом на есмінці «Фрунзе».

У 1932 році він був переведений на Тихоокеанський флот штурманом. У 1934 – 1936 роках був командиром сторожового корабля, а у 1936 – 1937 роках командував ескадром ескадрених міноносців.

З 1937 року очолював штаб бригади ескадрених міноносців. У 1938 році під час подій біля озера Хасан капітана 3-го рангу Горшкова призначили командиром 7-ї морської бригади, яка конвоювала транспорти з військами і несла дозорну службу.

У червні 1939 року капітан 2-го рангу С. Г. Горшков знову на Чорноморському флоті, його призначили командиром бригади ескадрених міноносців.

У 1940 році призначений командиром бригади крейсерів. На цій посаді Сергій Георгійович зустрів Другу світову війну. Під час оборони Одеси в серпні 1941 року він керував висадкою першого на Чорноморському морі морського десанту в районі села Григорівка Лиманського району Одеської області. В цій операції Горшков проявив мужність, військовий хист.

Після цих подій С. Г. Горшкову було присвоєно звання контр-адмірала, а 13 жовтня 1944 року він був призначений командуючим Азовською військовою флотилією, яка діяла в Криму і на побережжі Азовського моря, захищаючи південні кордони нашої країни.

Високі військово-морські якості Сергій Георгійович проявив і коли очолював Дунайську військову флотилію в ході Ясно-Кишенівської операції. Кораблі тричі орденоносної Дунайської флотилії пройшли з боями від устя Дунаю до австрійського міста Лінца. Тричі орденоносна Дунайська флотилія під командуванням контр-адмірала С. Г. Горшкова в наступальних боях 1944 року проявила мужність, внесла вагомий внесок у справу перемоги нашого народу над нацизмом.

Великі заслуги віце-адмірала С. Г. Горшкова і в військових діях, які велись в кінці 2 грудня 1944 року. В цей час він був командуючим ескадри кораблів Чорноморського флоту, найбільш потужним в морських силах того часу корабельним об'єднанням.

Післявоєнні роки були особливо творчі в його житті. В кінці 1946 року С. Г. Горшков був призначений начальником штабу, а 1951 року – командуючим Чорноморським флотом.

Військовий талант з особливою силою розвинувся у Сергія Георгійовича на посадах першого заступника Головнокомандуючого військово-морським флотом СРСР (1955), а в 1956 році він на посаді Головнокомандуючого військово-морського флоту СРСР – заступник Міністра оборони СРСР.

На цій посаді він багато зробив для зміцнення морської могутності нашої країни. За його сприяння в колишньому СРСР

активно здійснювався план будівництва флоту (1966 – 1975 рр.). А до цього були побудовані ракетні крейсера, в тому числі крейсер «Москва».

До початку 80-х років ХХ століття при активній участі Головнокомандуючого військово-морського флоту СРСР Адмірала Флоту Радянського Союзу С. Г. Горшкова, сотень конструкторських бюро і підприємств, мільйонів людей СРСР і США досягнули зразкового оперативно-стратегічного паритету в морських озброєннях.

Військово-морський флот надійно обороняв морські рубежі колишнього Радянського Союзу, надавав допомогу і іншим країнам. 1974 року здійснював розмінування Суецького каналу.

Сергій Георгійович Горшков автор понад 230 військово-теоретичних та історичних праць, мемуарів.

Життєвий шлях Сергій Георгійович скінчив 13 травня 1988 року.

В рік 75-річчя звільнення області, України від нацизму, відзначення славної дати – 75-х роковин Великої Перемоги ми знов і знов свої погляди, мрії звертаємо до Сергія Георгійовича, вклоняємося його подвигу. Він і сьогодні вчить нас, як треба любити і захищати рідну землю, відстоювати рубежі неньки-України.

П. Шкробот

Література

Сергій Георгійович Горшков // Ратна і трудова слава Хмельниччини : пам'ять і шана. – Хмельницький, 2016. – С. 43.

21 березня

Керівник польського повстання на Поділлі (1830 – 1831 роки)

*До 270-річчя з дня народження
Бенедикта Колишка*

Колишко Бенедикт Денис, генерал-майор Війська Польського, народився 21 березня 1750 року в селі Севрюки на Волині (тепер Красилівського району Хмельницької області) в родині Юзефа Колишка і його дружини Анни Вержбицької.

Освіту здобув у піярській школі в Межиричі Корецькому.

В 1778 році вступив на військову службу в Національну кавалерію. З 16 березня 1784 року – прапорщик хоругви Сангушка, а з 13 лютого 1788 року – поручик.

Брав участь в кампанії 1792 року, відзначився в битві під Зеленцями, нагороджений чином майора з призначенням в 8-му бригаду Національної кавалерії генерала Станіслава Мокроновського.

Після приєднання короля Станіслава Августа Понятовського до Тарговицької конфедерації залишився в армії і служив в провінціях Брест і Іновроцлав.

6 травня 1793 року разом з бригадою покликаний на російську службу з призначенням в Київську губернію. Після отримання звістки про початок повстання генерала Костюшка, 8-ма бригада 26 квітня 1794 року збунтувалася і, переслідувана ворогом, переправилася через Дністер, після чого рушила через Валахію в напрямку Дубенки.

31 травня 1794 року бригада (2000 осіб) досягла Кумова, звідти направилася до Варшави, де Колишко 22 червня 1794 року був нагороджений чином бригадира і призначений командиром бригади.

10 липня 1794 року в складі корпусу генерала Мокроновського відзначився в битві проти прусаків під Блонями. Під командою князя Понятовського і генерала Домбровського брав участь в обороні північного сектора Варшави. 28 серпня 1794 року відзначився при відбитті захопленої прусакми батареї, за що нагороджений генералом

Костюшком перстнем з написом «Ojczyzna obroncy swemu».

З 17 вересня 1794 року – генерал-майор. Після відступу ворога від Варшави рушив на допомогу повстанцям Великої Польщі спільно з частинами князя Понятовського, генералів Домбровського і Мадалінського тричі (19, 20 і 23 жовтня 1794 року) атакував прусаків в Каміоні, дозволивши генералу Домбровському переправитися через Бзуру без втрат, а після падіння варшавського передмістя Праги розпустив свою бригаду і відправився в еміграцію.

Проживав в Дрездені, Парижі і Венеції, де вступив в «Польський комітет».

6 березня 1795 року спільно з іншими діячами еміграції підписав адресований французькому уряду проект про організацію Польських легіонів.

У листопаді 1795 року разом з графом Огінським попрямував з таємною місією до Константинополя, але через хворобу змушений був залишитися в Римі.

У 1796 році відійшов від громадської діяльності і проживав із сім'єю в Тарнові. З початком листопадового повстання 1830 року повернувся до активної служби і 5 травня 1831 року очолив Подільське ополчення (3 000 шабель).

14 травня 1831 року зазнав поразки в бою під Дашевим (тепер Іллінецький район Вінницької області). 17 травня успішно боровся за Турів, але вже 23 травня цього року зазнав нової невдачі під Майданом і 26 травня здався австрійцям.

Проживав в Галичині під наглядом поліції і помер 16 квітня 1834 року у Львові у віці 84 роки. Кавалер ордена Лицарської Звитяги (Віртути Militari) (1792 рік).

В. Лавринчук

Література

1. **Польське національне повстання 1830 – 1831 рр.** на Правобережній Україні: від міфів до фактів : кол. монографія / за ред. : І. Кривошеї, Н. Моравця. – Київ : КНТ, 2017. – 264 с.

2. **У кігтях двоголавих орлів** / за ред. А. Галушка та ін. – Київ : Family Leisure Club, 2016. – 285 с.

21 березня

Громадсько-політична та державницька діяльність О. Лотоцького доби Української національно-демократичної революції 1917 – 1920 рр.

До 150-річчя з дня народження

Олександр Гнатович Лотоцький народився 21 березня 1870 року в селі Бронниця Могилів-Подільського повіту Подільської губернії. Батько – Гнат Олександрович Лотоцький, місцевий священник, згодом священник і літописець Браїлівського жіночого монастиря. Мати – дочка протоієрея Северіана Дложевського, зі старовинної, білоруського походження боярської родини, осілої на Поділлі в XVIII столітті. О. Лотоцький одержав початкову освіту в церковних училищах в Шаргороді і в Тульчині. Олександр був прийнятий до Подільської духовної семінарії у Кам'янці-Подільському. Через сімейні обставини був змушений перевестись у Тифліську, а згодом – у Київську духовну семінарію, після закінчення якої вступив до Київської духовної академії. В 1896 році отримав звання кандидата богослів'я. У 1897–1900 роках працював у київській Контрольній палаті Державного контролю, а в 1900 році переведений на роботу в Санкт-Петербург. Тут він очолив українську громаду, займався організацією видавничої справи, ініціював заходи щодо послаблення цензурних утисків для українських видань, брав участь у підготовці меморандуму Петербуржської Академії Наук «Об отмене стеснений мало-российского печатного слова». Член-засновник і дійсний член наукового товариства імені Шевченка. Навесні 1917 переїхав до Києва. Став членом першого складу Української Центральної Ради. У грудні 1918 був призначений міністром віросповідань Української Народної Республіки. Перебуваючи на цьому посту, О. Г. Лотоцький ініціював прийняття Директорією УНР «Закону про Верховну владу в Українській автокефальній православній миротворчій церкві» (1 січня 1919). В тому ж році був призначений Надзвичайним послом УНР у Туреччині. Наряду з дипломатичними обов'язками мав проводити переговори із

Вселенським патріархом про визнання української автокефалії. Але з втратою державності, була втрачена і можливість автокефалії. Далі була еміграція з дружиною Німфодорою Методіївною, дочкою Оксаною та сином Борисом до Відня, Праги та Варшави. Вірний своїм життєвим принципам, О. Лотоцький продовжив свою роботу над українськими питаннями. У Варшавському університеті він отримав професорську посаду. У 1930 р. був створений Український науковий інститут (УНІ) у Варшаві. Його основним організатором і першим директором став О. Лотоцький. Він зосередив тут кваліфіковані кадри і створив значний центр української науки. Інститут за дев'ять років видав більше 50 цінних праць. Особливе значення мають 13-томне видання творів Т. Шевченка, праці з економіки та демографії України. Взагалі О. Лотоцький автор близько 600 наукових, публіцистичних та художніх творів, в тому числі фундаментальних праць «Українські джерела церковного права», «Автокефалія» у 2-х томах, які не втратили актуальності і в наш час. Його чотиритомник «Спогади про минуле» містить цінну інформацію для дослідження історії та культури України кінця ХІХ – початку ХХ століть.

Помер О. Г. Лотоцький у Варшаві 22 жовтня 1939 року. Згодом його син Борис перепоховав останки батька і матері в українському пантеоні в Бавнд Бруці (США).

Відомий Кам'янець-Подільський історик Дмитро Дорошенко, будучи в еміграції, писав: «Є діячі серед українського громадянства, що їх ім'я раз-у-раз у всіх на устах, бо вони стоять постійно на очах, займаючи перші місця в громадській ієрархії та працюючи в атмосфері загального признання, пошани й похвали для своєї праці. Але є в нас і такі діячі, що працювали непомітно для широкої публіки, що мусіли укривати своє ім'я або виступати під псевдонімами; діячі, що започаткували або переводили дуже важні справи, а широка громада про це навіть не догадувалася; діячі, що ніколи не знали поділу між «великими» й «малими» ділами та виносили на своїх плечах увесь тягар так званої чорної роботи, без якої, одначе, немислимий був би поступ нашого національного руху. До таких саме діячів належить Олександр Лотоцький».

М. Хлонь

Література

1. **Швидкий В. П.** Лотоцький Олександр Гнатович // Енциклопедія історії України : у 10 т. / під ред. В. А. Смолія та ін.; Інститут історії України НАН України. – Київ, 2009. – Т. 6. – С. 277.
2. **Коровицький І.** Олександр Лотоцький у Варшаві в 1929 – 39 рр. // Лицар праці і обов'язку : зб., присвяч. пам'яті Олександра Лотоцького-Білоусенка. – Торонто – Нью-Йорк : Євшан-зілля, 1983. – 190 с.

29 березня

Любов рухає пером письменника

*До 40-річчя створення обласної організації
Національної спілки письменників України*

У редакційній залі газети «Радянське Поділля» (тепер тут художній музей, що на вулиці Проскурівській, 47) відбулися установчі збори щодо створення обласної письменницької організації. З цієї нагоди прибув із Києва «десант майстрів Слова»: Павло Загребельний – перший секретар правління Спілки письменників України, Юрій Мушкетик, Анатолій Бортняк і Леонід Пастушенко... Тоді до Спілки письменників України входило дев'ять хмельничан: Василь Баженов, Броніслав Грищук, Петро Карась, Аполлінарій Мацевич, Микола Мачківський, Анатолій Ненцінський, Микола Сумишин, Микола Федунець, Григорій Храпач.

У заході брали участь, окрім літераторів, актори, журналісти, художники. Виступаючи перед шановним зібранням, Павло Архипович наголосив на тому, що створення Хмельницької обласної організації Спілки письменників України піднесе духовний розвиток життя у своєму краї. Адже ми повинні повсякчас дбати, щоб сфера духовності не відставала від сфери матеріальної. Це відповідально й почесно. В нашій країні письменники користуються особливою популярністю. Треба завжди пам'ятати про це, з гідністю нести звання літератора. Вірю, що дванадцята за ліком в Україні обласна організація виправдає високе довір'я народу.

Збори завершувалися. Відповідальним секретарем Хмельницької обласної організації було обрано тоді Броніслава Грищука.

Ця важлива подія сталася 29 березня 1980 року. Так почалася сучасна історія літератури Подільського регіону, яку започаткувало старше покоління митців сорок років тому. Їх напрацювання продовжують молоді таланти. Міцно й надійно тримав кермо очільництва Микола Федунець (1986-2007), опісля письменницьку громаду вели Ростислав Балема (2007-2010) і Василь Горбатюк (2010-2017). Відтоді щороку виходило десятки книг, альманахів, колективних збірок. Ширилася слава хмельницьких авторів на всеукраїнському літературному полі, а окремі твори, наприклад, прозаїка Броніслава Грищука і поета Миколи Федунця, друкувалися мовами інших народів. Чимало спілчан стали лауреатами міжнародних і всеукраїнських, обласних і міських літературних премій, переможцями популярних конкурсів «Коронація слова», молодіжного – «Гранослов».

Традиції підтримуються і примножуються. Письменницька організація не обмежується опублікованими виданнями, а є організатором багатьох заходів. Зокрема, постійним стало літературно-мистецьке свято «Зернослово» (перший день – виступи в райцентрі, наступного дня – письменницькі групи йдуть у села). Причому, обов'язково залучаємо до заходу колег з інших областей.

Хмельницькі митці підтримують творчу співпрацю з бібліотеками міста та області, закладами освіти, обласним літературним музеєм, міським монотеатром «Кут». Обласна організація налагодила тісні стосунки з місцевою владою – міською, обласною радою та облдержадміністрацією. За їхньої фінансової підтримки видається альманах «Південний Буг» (двічі на рік), започатковано видання книг. Письменники беруть участь у різноманітних конкурсах і фестивалях: «Кращий читач року», «Юнь шанує Кобзаря», «Слово – це те, що житиме вічно», «Шевченківська весна», «Літературна вітальня» тощо.

Дружні стосунки підтримуються також і з вінницькими колегами.

П. Маліш

Література

1. **Південний Буг** : альманах / Хмельниц. обл. орг. НСПУ, Хмельниц. міська орг. НСПУ, Хмельниц. міськрада; ред.-упоряд. П. Маліш. – Хмельницький : Цюпак А. А., 2019. – 256 с.
2. **Письменники Хмельниччини** : довід. Хмельниц. обл. орг. НСПУ. – Хмельницький : Поліграфіст-2, 2014. – 32 с. : фото.
3. **Петренко К.** Хмельницькій письменницькій – мужніти // Радянське Поділля. – 1980. – 1 квіт.

1 квітня

Багатоголосся творчості подільського митця

*До 80-річчя з дня народження
Броніслава Антоновича Грищука*

Броніслав Грищук – один з найвідоміших письменників, перший голова Хмельницької обласної організації Національної спілки письменників України (1980 – 1986), твори якого стали окрасою подільської скарбниці красного слова.

Народився Броніслав Антонович 1 квітня 1940 р. у с. Сергіївці Волочиського району на Хмельниччині. Закінчив Львівський державний університет ім. Івана Франка, факультет журналістики. Надалі працював журналістом газети Прикарпатського військового округу, редактором видавництва «Каменярь» у Львові і, звичайно, писав.

Знаменним для письменника став 1972 рік – у видавництві «Молодь» вийшла його книга прози «Білий птах». З цього приводу Григорій Тютюнник написав йому: *«Ти цілком сформований самостійний письменник... Хай тобі доріженька рівніше стелиться, ніж мені...»*. Ця дружня підтримка благословила нашого земляка на успішний та плідний письменницький труд. Згодом окремими книгами виходили повісті й оповідання: «Вечірні поїзди» (1977), «Станція сподівань» (1984), «Колискова для гладіатора» (1996), «Блюз у джазових тонах» (1998), «Зелений борщ для принцеси» (2003),

«По Троянській війні» (2007), «Солом'яні дзвони» (2007), «Голос нічної ластівки» (2009), «Адам і Єва» (2016); романи: «Поділля – колиско і доле» (1988), «Танець на пуантах» (1990); драми: «Поет і Кат» (1996), «Трон і Корона» (2016).

Книги та окремі твори Броніслава Грищука перекладені російською, білоруською, грузинською, вірменською, узбецькою, казахською, словацькою мовами.

Неабияку цінність має книга Броніслава Грищука «Голос нічної ластівки», до якої увійшли найкращі його твори. В них змальовані цікаві сюжети, представлена своєрідна стилістика – усе це вимальовує індивідуальний стиль письменника.

Особливої уваги заслуговує пісенний репертуар поета-пісняря. На його вірші народний артист України Микола Балема написав чимало пісень: «Вода і вогонь», «Танго», «Розлучний дощ», «Ностальгія», «Моя любов», «За Київську Русь», «Деся на самім денці серця», «Полонез» та «Йорданська заметіль». Пісні Броніслава Грищука звучать у виконанні академічного хору пісні і танцю «Козаки Поділля» та прославлених народних артистів України Марії Ясиновської, Валерія Ярецького, заслужених артистів України Олени Леонової, Фатіми Чергінді та інших.

За драмою Броніслава Грищука «Поет і кат» поставлено спектакль у міському монотеатрі «Кут», а в обласному драматичному театрі ім. М. Старицького – історичну драму «Трон і Корона». Крім того, у Хмельницькій обласній державній телерадіокомпанії знято художній телефільм за його сценарієм «В золотому дощику відьма масло полоскала».

Броніслав Грищук – лауреат обласних літературних премій ім. Микити Годованця та ім. Григорія Костюка; всеукраїнських премій ім. Олеса Гончара, «Благовіст». Він також є автором ідеї та ініціатором створення регіональної премії «Скарби землі Болохівської», яку було засновано у 2007 році.

Член Національної спілки журналістів України з 1978 р. За самовіддану журналістську працю Броніслава Грищука удостоєно звання «Заслужений журналіст України», він є володарем премії «Золоте перо».

Я. Янчишина

Література

1. **Кузіна Б. С.** Про деякі особливості художньо-документального дослідження історії Поділля Броніславом Грищуком / Б. С. Кузіна // Хмельницькі краєзнавчі студії : наук.-краєзн. зб. – Хмельницький, 2015. – Вип. 6. – С. 174-178.

2. **Нова ріка з новими берегами:** Броніслав Грищук учора, сьогодні – і навколо Грищука // Слабошицький М. Наближення до суті : літературні долі. – Київ, 2015. – С. 372-386 : фото.

3. **«Бриніла, бриніла коса коло покоса...»** // Проскурів. – 2013. – 3 січ. – С. 11 : фото.

4. **«У кожного з нас свій Єрусалим...»** // Проскурів. – 2012. – 15 листоп. – С. 13 : фото.

5. **Теленько Б.** Ще один рік минає... / Б. Теленько // Проскурів. – 2011. – 1 груд. – С. 12 : фото.

2 квітня

Видатний організатор захисту державного кордону України

*До 80-річчя з дня народження
Бориса Миколайовича Олексієнка*

Унікальною постаттю в новітній історії України є ім'я Бориса Миколайовича Олексієнка, на долю якого випала надзвичайно великої ваги історична місія – очолити організацію та захист державного кордону України в період становлення молодій Українській державі.

Майбутній військовий геній, генерал-полковник, дипломат, доктор військових наук, професор, член-кореспондент НАПН України, академік Української екологічної академії, воєначальник, державний та політичний діяч, організатор охорони та захисту державного кордону України, перший ректор Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, людина з енциклопедичним характером знань, видатний представник наукової еліти нашої країни, заслужений працівник освіти

України, лауреат міжнародної премії імені В. І. Вернадського, почесний прикордонник України, автор багатьох монографічних узагальнень, підручників і навчальних посібників Б. М. Олексієнко народився 2 квітня 1940 року в селі Чухелі Волочиського району Хмельницької області.

Борис Миколайович здобув фундаментальну військову освіту: закінчив Алма-Атинське вище прикордонне командне училище, військову академію ім. М. В. Фрунзе. Служив на різних посадах в багатьох структурах захисту державного кордону. Молодий енергійний полковник під час служби на Кавказі ґрунтовно зайнявся електронним та технічним забезпеченням захисту кордону. Розробив і створив надійну систему, яка на той час не мала аналогів не тільки в колишньому Радянському Союзі, а й за кордоном. Б. М. Олексієнко і досі пишається тим, що вдалося задумане втілити в життя.

Очолуваний подолянином загін був визнаний кращим у країні. Певний період служби провів Б. М. Олексієнко в Москві. Деякий час служив заступником начальника інженерно-технічного управління ГУПВ КДБ СРСР. Був у Москві і тоді, коли очолював спільну радянсько-турецьку комісію з прикордонних справ. У 1990 році вже в чині генерала призначили начальником кафедри оперативного мистецтва академії ім. М. В. Фрунзе. За два роки захистив кандидатську дисертацію, опублікував ряд наукових праць, взяв участь у підготовці підручників.

Патріот рідної землі, людина, яка за сорок років служби у прикордонних військах охороняла кордони з Туреччиною, Іраном, Фінляндією, Румунією, добре вивчила специфіку охорони кордону у той час, без роздумів перейшов на національні позиції і присвятив своє подальше життя охороні державного кордону України. Таке завдання взяв на себе уродженець подільської землі генерал-майор Б. М. Олексієнко.

14 грудня 1992 року в місті Хмельницькому був створений Інститут Прикордонних військ України, який очолив тоді ще генерал-майор Б. М. Олексієнко. 12 квітня 1995 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову про формування на базі Інституту Академії Прикордонних військ України. 4 серпня 1995 року за пропозицією Хмельницької обласної ради

постановою уряду України академії присвоєно ім'я Богдана Хмельницького. У квітні 1999 року академії надано статус Національної.

Враховуючи високий професіоналізм, талановиті організаторські здібності ректора, вище політичне керівництво держави у 1999 році призначає його Головою Державного комітету у справах охорони державного кордону України – Командувачем Прикордонних військ України.

Несподівано майже для всього українського суспільства 12 листопада 2001 року Указом Президента України генерал-полковника Б. М. Олексієнка, патріота, який передбачав розвиток подій на багато років вперед, мислив і діяв по-державному, мужнього сина українського народу було звільнено у відставку з посади Голови Державного комітету у справах охорони Державного кордону України – Командувача Прикордонних військ України.

Його життя і діяльність є безцінним національним надбанням, що слугує моральним прикладом для молодого покоління як взірць непохитної мужності в досягненні поставленої мети, наполегливості, цілеспрямованості, безмежної відданості рідній землі і своїй батьківщині. Він уособлює собою кращі риси українського народу.

О. Григоренко

Література

1. **Григоренко О. П.** Генерал-полковник Борис Олексієнко і академік НАН України Валерій Смолій – видатні постаті новітньої історії України // Українська мова і нація : зб. наук. праць. Вип. 7. – Хмельницький, 2016. – С. 140-159.

2. **Григоренко О. П.** Подолянин генерал-полковник Б. М. Олексієнко – визначний організатор захисту державного кордону України // Матеріали XIV Подільської наукової історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 2014. – С. 506-518.

3. **Григоренко О. П.** Село Чухелі – мала батьківщина видатного восначальника та державного діяча Б.М. Олексієнка //

Хмельницькі краєзнавчі студії : наук.-краєзн. зб. Вип. 10. – Хмельницький, 2010. – С. 103-118.

4. **Кабачинський М. І.** Борис Миколайович Олексієнко – командуючий Прикордонними військами України // Видатні постаті міста Хмельницького : матеріали Другої наук.-практ. конф. «Місто Хмельницький в контексті історії України». – Хмельницький, 2007. – С. 32-48.

5. **Григоренко О. П.** Генерал-полковник Борис Олексієнко – перший ректор Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. Т. 7. – Кам'янець-Подільський, 2006. – С. 178-185.

2 квітня

Життєві та творчі шляхи професора Леоніда Місінкевича

До 70-річчя з дня народження

2 квітня 2020 року виповнюється 70 років доктору історичних наук, професору Леоніду Леонідовичу Місінкевичу.

Народився ювіляр у квітну неділю 1950 року в мальовничому селі Притулівка, що на Дунаєвеччині.

Після закінчення Дунаєвечької середньої школи № 2 у 1967 році Леонід успішно складає вступні екзамени і стає студентом зоотехнічного факультету Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту.

Після закінчення навчання працював за фахом у Дунаєвечькому районі, пройшов строкову військову службу в групі радянських військ у Німецькій Демократичній Республіці, а після завершення служби повернувся у рідний район, де працював у районному управлінні сільського господарства. Леоніда Місінкевича у грудні 1973 року обрали позаштатним секретарем Дунаєвечького райкому комсомолу, в подальшому – другим, а в лютому 1975 року спілчанська молодь довірила йому очолити районний комітет комсомолу.

Увесь цей час Л. Місінкевич наполегливо працював над собою, систематично удосконалював свою кваліфікацію,

розширюючи кругозір.

У вересні 1993 року керівництво утвореного вищого навчального закладу філіалу Одеського відкритого університету запросило його для організації навчального процесу на сформованому першому курсі.

Упродовж десяти років він очолював профспілкову організацію Хмельницького інституту регіонального управління та права. З 1995 року розпочав викладацьку роботу.

Для написання кандидатської дисертації у вересні 1997 року прикріпився здобувачем відділу регіональних проблем історії України Інституту історії України НАН України.

З 9 березня 2000 року впродовж двох років Л. Л. Місінкевич працював заступником директора Центру підвищення кваліфікації державних службовців обласної державної адміністрації.

14 січня 2002 року Леоніда Леонідовича було переведено на посаду старшого викладача кафедри філософії та політології та призначено першим деканом юридичного факультету Хмельницького інституту регіонального управління та права.

У жовтні 2004 року йому присвоєно вчене звання доцента. Незважаючи на завантаження адміністративною та викладацькою роботою, Л. Місінкевич приймає рішення розпочати підготовчу роботу з написання докторської дисертації.

Об'єктом досліджень докторської дисертації Л. Л. Місінкевич обрав абсолютно нову проблематику, яка окреслювалася діяльністю вищого та місцевого партійно-державного керівництва СРСР та УРСР, виконавчих органів незалежної України, правоохоронних та судових органів у здійсненні процесу реабілітації жертв політичних репресій, враховуючи політичні, соціальні та історико-правові аспекти. Упродовж семи років він вивчав документальні матеріали, аналізував механізм відновлення в правах репресованих, особливості форм і методів організації реабілітаційних заходів щодо жертв політичних репресій, визначаючи при цьому етапи проведення суспільної реабілітації.

Наполеглива дослідницька робота увінчалася успіхом. 22 січня 2010 року Леонід Леонідович у спеціалізованій вченій раді Чернівецького національного університету ім. Юрія Федь-

ковича захистив докторську дисертацію на тему: «Процеси реабілітації в Україні жертв політичних репресій радянської доби у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття: історико-соціальний аспект».

3 листопада 2010 року призначений на посаду першого проректора з наукової роботи. Під його керівництвом була розширена діяльність аспірантури зі спеціальностей 08.00.10 – «Статистика» і 12.00.12 «Філософія права». У 2012 році він створив музей університету та видав книгу «Сторінки історії Хмельницького університету управління та права», присвячену 20-річчю навчального закладу. Рішенням Атестаційної колегії МОН України у червні 2014 року Л. Місінкевичу присвоєно вчене звання професора.

Постійний інтерес Л. Місінкевича до вивчення проблем історії Подільського краю сприяв пошуків роботи оновленої редакційної колегії історико-меморіальної серії «Книга Пам'яті України», зокрема його редакційно-видавничої групи «Реабілітовані історією». Упродовж останніх років ним підготовлено шість книг хмельницького тому «Реабілітовані історією», загальним обсягом 431,44 умовних друкованих аркушів.

Створений доробок став підсумком великої роботи, здійсненої впродовж десяти років.

Його особистий науковий внесок у створення праць з історії Поділля та видання науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією. Хмельницька область» відзначено премією Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України у галузі історико-краєзнавчих досліджень імені академіка Іона Винокура, а в 2019 році йому присвоєна премія імені Петра Тронька.

Повсякденна праця Леоніда Леонідовича відзначена Грамотою Верховної Ради України, знаком «Відмінник освіти України», почесною відзнакою Міністерства культури і мистецтв України «За досягнення в розвитку культури і мистецтв», подякою Кабінету Міністрів України за особистий внесок у розвиток краєзнавства. Правлінням Всеукраїнської спілки краєзнавців йому присвоєно звання «Почесний член Всеукраїнської спілки краєзнавців».

Ю. Блажевич

Література

1. **Стенько Б.** Секрет успіху – вміння працювати з людьми / Б. Стенько // Подільські вісті. – 2010. – № 50. – 2 квіт. – С. 2.

2. **Омельчук О. М.** Життєві дороги та творчі звершення Леоніда Леонідовича Місінкевича / О. М. Омельчук // Університетські наукові записки : часопис Хмельницького університету управління та права. – Хмельницький, 2010. – № 1. – С. 323-328.

19 квітня

Василь Павлович Гусько – фундатор бібліотечної справи на Хмельниччині

До 100-річчя з дня народження

Серед плеяди керівників Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки вагоме місце в її становленні та розвитку займає Василь Павлович Гусько. Усе своє трудове життя він присвятив обласній науковій бібліотеці та здійснив значний внесок у розвиток та удосконалення бібліотечної справи на Хмельниччині.

Народився В. П. Гусько 19 квітня 1920 року в с. Хотьківці Ружичнянського (нині Красилівського) району Хмельницької області в селянській родині. У 1934 році закінчив Хотьківську семирічну школу. Навчався в Тульчинському культосвітньому училищі Вінницької області і після його закінчення, у 1937 році, розпочав свою трудову діяльність інструктором-методистом Кам'янець-Подільської обласної бібліотеки для дорослих. В той час бібліотека виконувала функції методичного центру, проводила інструктивно-методичну роботу на допомогу районним, міським і сільським бібліотекам утвореної області. У жовтні 1939 року був призваний Кам'янець-Подільським міським військкоматом до лав радянської армії. Після закінчення артилерійського училища, у 1941 році, потрапляє на фронт.

Виконуючи свій обов'язок перед Батьківщиною, у боях під Сталінградом (нині м. Волгоград, Росія) у вересні 1942 року, командир батареї Гусько був поранений і попав у полон.

Непритомного Василя Павловича, як офіцера та ще й з партійним квитком, взяли фашисти та відвезли до Німеччини. В німецькому полоні був до квітня 1945 року. Після звільнення працював офіцером зв'язку при російській місії по репатріації радянських громадян з Німеччини в СРСР.

У січні 1946 року повернувся в обласну бібліотеку і продовжував працювати методистом. То були нелегкі роки, відчувалася післявоєнна розруха. Василь Павлович вступив та успішно закінчив заочне відділення Харківського державного бібліотечного інституту.

З 1947 по 1949 рік працював завідуючим читальним залом. В цей час створено систематичний та алфавітний каталоги, книжковий фонд читального залу відокремлюється від книжкового фонду абонементу, збільшується до 90 кількості місць для читачів.

Досить інтенсивною та плідною роботою Василя Павловича була на посаді завідуючого відділом науково-методичної роботи обласної бібліотеки, який він очолював протягом 1950 – 1966 років. В цей період перед методичним відділом стояло питання підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців області, адже з 469 сільських бібліотекарів, лише 342 мали незакінчену середню освіту. З метою покращення роботи на селі при обласній бібліотеці налагоджено бібліотечне учнівство, розпочали роботу місячні курси підготовки сільських бібліотекарів.

З 1966 р. – заступник директора ОУНБ. Під його керівництвом велась активна бібліографічна, видавнича, методична робота, упорядкування мережі, централізація бібліотек області, впровадження бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК). 1959 року побачив світ інформаційний бюлетень «Література про Хмельницьку область», який з часом переріс у щорічний показник. Був упорядкований показник «Радянська Хмельниччина», присвячений 50-річчю радянської влади, започатковані регулярні випуски показників «Наші знатні земляки» та «Знатні люди Поділля». Вбачаючи краєзнавчу роботу пріоритетним напрямком, він підготував низку методично-бібліографічних матеріалів: «Краєзнавчій роботі – постійну увагу», буклети «Бібліотека – колгоспному

виробництву», «До віруючих з книгою» та ін.

З 1977 по 1984 рік працював на посаді директора обласної бібліотеки. На кінець 1977 року в бібліотеці працювало 60 фахівців, діяло 14 відділів та секторів. Завдяки професійним якостям Василя Павловича бібліотека стала відомою в Україні. За його активною участю проводились обласні, міжобласні, республіканські семінари, школи передового досвіду, науково-практичні конференції, вивчення, узагальнення, впровадження в практику досвіду роботи бібліотек області, республіки, країни.

Василь Павлович неодноразово виступав з ґрунтовними доповідями на республіканських конференціях, ділився досвідом роботи на семінарах, школах передового досвіду директорів обласних бібліотек. Як результат активної діяльності бібліотеки 1984 року проведено обласну міжвідомчу науково-практичну конференцію «Книжковим фундам – постійну увагу».

Значний внесок зробив Василь Павлович у розвиток районних і сільських бібліотек. Під його безпосереднім керівництвом було проведено централізацію бібліотек області. Праця В. П. Гуська належно оцінена державою, він нагороджений знаком Міністерства культури СРСР «За відмінну роботу», медаллю «За доблесну працю» та неодноразово його портрет заносився на обласну Дошку пошани.

На посаді директора працював до виходу на заслужений відпочинок у 1984 році. Залишався активним читачем бібліотеки, завжди був бажаним гостем у колективі, за його участю в бібліотеці проходила значна кількість заходів.

Помер В. П. Гусько в грудні 2001 року.

О. Баворовська

Література

1. **Площинський А.** Будьте! Бо Ви того варті: [про ювілей В. П. Гуська в ОУНБ] / А. Площинський // Подільський кур'єр. – 2000. – 4 трав. – С. 12.

2. **Василишина В. О.** Обласна бібліотека: постаті директорів / В. О. Василишина // Духовні витоки Поділля: творці історії краю : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Хмельницький, 1994. – Ч. 1. – С. 190-191.

3. **Карван С. Л.** Ветерани бібліотечної праці Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки / С. Л. Карван // *Духовні витоки Поділля: творці історії краю : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Хмельницький, 1994. – Ч. 1. – С. 186.*

23 квітня

**Стефан Маковецький – природодослідник,
дендролог, ботанік**

До 160-річчя з дня народження

Поляки Маковецькі на Поділлі мали глибоке – близько 500-річне коріння, міцний родинний стовбур і багатовіття, що вмістило понад 250 членів родини. Вони сповна черпнули з благодатної криниці подільського життя й, водночас, залишили помітний слід в економічній, політичній і духовній сферах краю.

1444 року Мартін із землі Добринської на Куявах, поранений у битві під Варною, лікувався на Поділлі і тут залишився назавжди. Станіслав Маковецький в другій половині XVII ст. вже був стольником Летичівським, підстаростою Кам'янецьким, дружив з власником Ступенців Єжи Володиевським – захисником Кам'янецької фортеці, оспівав його подвиг у творі «Гектор Кам'янецький», одружився з Анною Володиевською, а та, як посаг, принесла йому багаті ступенецькі та сусідні з ними землі Блищанівки і Свистівки. Воював проти турків під Віднем, 1683 року отримав графський титул. Ця гілка Маковецьких 1745 року дала Ступинцям назву Маків. 1720 року Михайло Маковецький, скарбник червоногородський, на пагорбі у Свистівці почав будувати замок і перейменував Свистівку в Михайлівку. Його син Стефан Францішек Маковецький унаслідував від батька не тільки блищанівсько-михайлівські добра і посаду скарбника в Червоногороді, а й досвід зодчого, господаря – завершив будівництво Михайлівського замку, як маршалок подільської шляхти очолив відбудову після турецької окупації Кам'янецької фортеці, міських мурів, забрукував ринкову площу і вулиці Старого міста, освітив їх ліхтарями, реставрував Ратушу, встановив на ній годинник. Мав проект

будівництва мосту з Нового плану в Старе місто, але не встиг зреалізувати, бо, як патріот своєї країни і полковник, взяв активну участь у Барській конфедерації, був засуджений російською владою і висланий до Казані. Помер у Михайлівці, похований там у родинному склепі. Згодом від його сина Яна успадкував михайлівсько-блищанівський маєток власник Проскурівки та побудованої ним Проскурівської паперової фабрики племінник Нарциз Едвард Маковецький, маршалок Ущицького повіту, голова суду. Його син Миколай Ксаверій Маковецький (1820-1868) перебудував замок на палац готичного стилю, звів оранжерею, старий запущений сад перетворив у парк англійського зразка, посадивши там більше ста реліктів.

Справу батька довів до класичного зразка син Стефан Леон Маковецький (1860-1949). Він народився 23 квітня 1860 року в Михайлівці. Тут в оточенні барвистої подільської природи проходило дитинство. Середню освіту здобув у Варшаві. Удосконалював її на природничому факультеті Варшавського університету. Вибір факультету засвідчив генетичну схильність Стефана до ботаніки, садівництва, яким, власне, присвятив усе наступне життя. Завершити навчання не зумів, бо після передчасної смерті батька вимушений був 1881 року взяти на себе управління маєтком з трьох сіл – Михайлівки, Блищанівки і Гути Блищанівської.

Попри нелегкі господарські турботи знаходив час для улюбленої справи – садівництва, квітникарства. А роботи в п'ятнадцятигектарному парку вистачало. Він збагатив його придбаними за кордоном квітами, рідкісними видами кущів і дерев, які розводив експериментальним шляхом. Процвітала й оранжерея. У Михайлівку їхали, писали, аби придбати саджанці плодкових і декоративних дерев, кущів, насіння квітів та овочів. Свої знання постійно удосконалював шляхом самоосвіти. Зібрав цінну бібліотеку, де переважали книги та наукова періодика з природничих питань.

1881 року заявив про себе як науковця-експериментатора, вмістивши в «Городнику польському» перші свої наукові статті. Вони привернули увагу редакції ґрунтовністю наукової інформації, знанням предмету дослідження, ясністю і логічністю викладу і Стефан Маковецький був зарахований постійним

співробітником журналу – спеціалістом по квітах. Його статті друкувались у «Пам'ятнику фізіографічному», «Матеріалах для ознайомлення з флорою околиць Варшави». Все це посилювало авторитет у наукових колах. І – не тільки. 1890 року князі Щербатови запросили його до Немирова для упорядкування закладеного ще Потоцьким парку, і впродовж дев'яти років він планомірно розширював і покращував його, пересаджуючи інколи й десятирічні дерева.

1911 року Стефан Маковецький виступив одним із співзасновників Товариства подільських природодослідників, очолюваного професором Петром Бучинським. 1913 року в другому томі «Записок» Товариства вмістив «Список рослин Подільської губернії – дикоростучих і деяких здичавілих» та алфавітний покажчик на 736 рослин і 51 вид грибів.

1917 року покинув Михайлівку і деякий час жив у Львові, працював у бібліотеках Києва, Чернівців, Кам'янець-Подільського над своєю основною працею «Латинсько-українським ботанічним словником». З 1920 по 1937 рік жив і трудився у Львові, Фрідрові, Неслухові під Львовом. Був інспектором господарського товариства, з 1921 року – керівником курсів садівників, заступником голови малопольського садівничого товариства, редактором «Огляду садівничого». У цей період опублікував чотири брошури, понад 300 статей, 1927 року – підручник «Квіти городні» для студентів, перевиданий 1936 року. 1936 року в Кракові видав один з найбільших українських ботанічних словників «Латинсько-український ботанічний словник», над яким працював протягом 1877 – 1932 рр. У ньому записано 21253 народні назви рослин.

1937 року замешкав у Любліні, видав «Декоративні дерева і чагарники, що підходять для вирощування у Польщі», «Ботанічний словник», підручник «Дерева і кущі декоративні», «Список рослин південно-західної частини зазбручанського Поділля», ілюстровані власними фотографіями. 1940 року переїхав на Садівничу станцію біля Варшави, експериментував, досліджував, публікував наукові праці. Був обраний членом-кореспондентом Польської академії наук, нагороджений польським орденом Полонія Реститута і чеським орденом Білого Льва. Помер 1949 року і похований на Варшавському

кладовищі.

Пам'ятником українському і польському вченому – природодосліднику, ботаніку, дендрологу Стефану Леону Маковецькому є Михайлівський і Немирівський парки, а також кількасот наукових праць, більшість з яких не втратили своєї актуальності і сьогодні.

В. Прокопчук

Література

1. **Стефан Леон Маковецький** // Прокопчук В. С. Два села – одна доля. – Кам'янець-Подільський, 2001. – С. 33-39.

2. **Маковецький С.** Рід Маковецьких у долині Подільського краю / С. Маковецький // Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук. конф. 23-24 черв. 1999 р. – Хмельницький, 1999. – С. 434-437.

3. **Степанов В.** Стефан Маковецький – вчений, ботанік, паркознавець / В. С. Прокопчук // Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук. конф. 23-24 черв. 1999 р. – Хмельницький, 1999. – С. 559-561.

22 травня

Дослідник Меджибізької фортеці

*До 110-річчя з дня народження
Григорія Никоновича Логвина*

Доктор мистецтвознавства, лауреат Національної премії України ім. Шевченка, заслужений діяч архітектури України, лауреат премії ім. В. Антоновича, почесний академік Української академії архітектури Логвин Григорій Никонович народився 22 травня 1910 р. на Кіровоградщині. Навчався у Харківському художньому інституті, пізніше – в Московському інституті образотворчих мистецтв, тобто мав дві вищі освіти – архітектор та мистецтвознавець. Воював на фронті 1941 – 1945 рр. Дав клятву, як залишиться живим, то все своє життя присвятить вивченню українського мистецтва, масове знищення

шедеврів якого спостерігав на власні очі. Після Другої світової війни майже 50 років працював у науково-дослідному інституті теорії та історії архітектури в м. Києві.

На долю Г. Логвина випала місія довести, що Україна має свою, не позичену, велику справжню архітектуру світового рівня. Завжди сповнений дослідницького завзяття, він зі своїм улюбленим фотоапаратом «Лінгоф» об'їздив усю Україну, зафіксував різноманітні мистецькі пам'ятки – збережені і ті, яких давно вже немає.

В 1956 р. у США вийшов двотомник В. Січинського «Історія українського мистецтва: Архітектура», в якому розглянуто українські пам'ятки архітектури від античних часів до ХХ ст. Відповіддю радянської України став 1-й том «Нариси історії архітектури Української РСР» (1957), до якого Г. Логвин написав розділ: «Архітектура періоду формування української народності (XVI – XVII ст.)», «Дерев'яна архітектура України (XVI – XIX ст.)», звернувши увагу на будівництво оборонних та культових споруд.

В 1968 р. у Москві Г. Логвин захистив докторську дисертацію про українське мистецтво XIV – XVI століть.

В 1967 – 1968 рр. у Києві та Москві вийшли дві фундаментальні праці, які й сьогодні є неперевершеними: 2-й том «Історії українського мистецтва» – доба від занепаду княжої держави до початків Хмельниччини, де розділ про архітектуру XIV – XVI ст. написав Г. Логвин; аналогічний розділ, написаний ним до 6-го тому «Всеобщей истории архитектуры», присвяченого архітектурі Росії, України і Білорусії.

У 1983 – 1986 рр. вийшов 4-томний ілюстрований довідник-каталог «Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР», в якому зібрані текстові довідки, кресленики і світлини понад 2000 пам'яток містобудування й архітектури всіх регіонів України. Г. Логвин був членом редколегії та науковим редактором 3-го і 4-го томів цього видання.

Величезною подією в культурному житті України було видання книги Г. Н. Логвина «По Україні. Стародавні мистецькі пам'ятки» (1968), яку відомий російський мистецтвознавець М. Воронін назвав енциклопедією українського мистецтва, хоча вона була надрукована зі скороченням кількості ілюстрацій і

вилученням довідкового матеріалу. Книга і досі вражає величезним фактографічним матеріалом, згрупованим по головних історико-культурних та географічних регіонах України.

Опис подільських пам'яток у книзі починається з Меджибожа. Сюди приїжджав Логвин у 1951 р., досліджував і фотографував замок, Успенську церкву, якої вже немає. Надіслав до музею 4 світлини з власноручними підписами. 2 світлини – зовнішній вигляд тепер неіснуючої Успенської церкви, 3-я – інтер'єр церкви, де на стінах видно залишки фрескового розпису. 4-а світлина – Григорій Логвин стоїть біля Східної вежі замку у костюмі, вишитій сорочці з капелюхом у лівій руці.

У 1959 р. вийшло друком невелике дослідження Г. Логвина «Замок в Меджибожі (Пам'ятка архітектури XVI ст.)», де подає коротку історію містечка і замку, ілюстрації, план замку, графічні зображення південного і західного його фасадів, свій проект реконструкції замку. Григорій Никонович був ще й художником, про що свідчать його акварелі, на яких рукою майстра зафіксовані різні мистецькі пам'ятки України. Він напрочуд добре поєднував науковий і мистецький способи осягнення навколишнього світу. Можна вважати проект реконструкції Меджибізького замку, зроблений автором, образною реконструкцією.

Відомі й монографії Г. Логвина: «Київ», яка мала в Москві три видання – 1960, 1967, 1982 рр.; «Чернишов, Новгород-Сиверський, Глухов, Путивль» (1965, 1980); «Софія Київська» (1971), а також праці «З глибин» (два випуски: 1974 – про мініатюри української рукописної книги; 1990 – про гравюри українських стародруків); «Український середньовічний живопис» (1976) – спільно з Л. Міляєвою та В. Свенціцькою.

Г. Логвин був автором багатьох журнальних і газетних публікацій, в яких торкався важливих проблем дослідження і збереження мистецьких пам'яток України.

Був людиною, яка завжди відстоювала свої позиції і давала належну відсіч ідеологам від мистецтва – коли напали на нього і на його колег. Багато сил та енергії затратив, щоб у часи жорстокого ідеологічного диктату долати всі перешкоди,

видавати свої праці, творити історію української архітектури, не будучи партійним і не маючи заслуг перед партією і режимом.

Г. Логвин, разом з О. Апанович, був одним із засновників Українського товариства охорони пам'яток історії і культури та Української академії архітектури.

Тільки в 1993 р. став лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка – 40 років влада не помічала найвідомішого на Заході українського мистецтвознавця.

Патріарх українського мистецтвознавства відійшов у вічність на 91 році життя 7 березня 2001 р. Похований на Байковому цвинтарі в Києві.

Г. Медведчук

Література

1. **Григорій Логвин – лауреат** // Пам'ятки України. – 1993. – № 1-6. – С. 62.
2. **Вечерський В. В.** Хранитель пам'яті // Старожитності. – 1990. – № 1. – С. 6.
3. **Вечерский В. В.** Хранитель традиции // Строительство и архитектура. – 1990. – № 7. – С. 24.

12 червня

Корифей української медицини – академік Феофіл Гаврилович Яновський

До 160-річчя з дня народження

Серед видатних лікарів ХІХ – початку ХХ століття, котрі зробили вагомий внесок у розвиток медичної науки, особливе місце посідає Яновський Феофіл Гаврилович, який народився 12 червня 1860 р. у с. Миньківці Новоушицького повіту Подільської губернії, нині Хмельницька область, у багатодітній сім'ї службовця.

Як відомо, на початку 1870 р. родина Яновських переїхала до Вінниці, за місцем служби батька, а десятирічний Феофіл вирушив до Києва (остаточно сім'я переїде сюди у 1878 р.), де

він почав навчатися у 4-класовій Київській подільській прогімназії. В Києві Феофіл прожив 3 роки разом із братом Хрисантом, наймаючи квартиру у педагога М. Г. Ружицького, а потім оселився у помічника класного наставника прогімназії Ф. А. Барцева.

Коли Феофіл навчався у 6 класі 3-ї Київської гімназії, його батьки остаточно переїхали до Києва, а юнак для поліпшення матеріального стану сім'ї почав давати уроки учням своєї гімназії.

У 1894 р. Яновський, будучи завідувачем прозекторського столу Олександрівської лікарні, їде на 4 міс. у відрядження до Лейпцига з метою вивчення та вдосконалення патологічної анатомії.

У 1901 – 1903 рр. був ще ряд подорожей за кордон з цією ж метою. Коли у грудні 1898 р. Санітарна рада Київського міського самоврядування обрала Ф. Г. Яновського на посаду ординатора Олександрівської лікарні, він став завідувачем терапевтичного жіночого та інфекційного відділень. Після його приходу кардинально змінилася робота лікарні, у клініці почали проводитися наукові дослідження.

Популярність лікаря Яновського сягнула далеко за межі Києва: він часто виїжджав на консультації у провінцію та до багатьох міст України. Він зустрічався з подорожніми, серед яких були і такі, що спеціально брали квиток у купе з професором Яновським, на зупиночних станціях його зустрічали люди, які прагнули, щоб Феофіл Гаврилович їх оглянув. Лише у 1917 р., через стан здоров'я Феофіла Яновського, припинилися ці відрядження і саме в цей час у нього виникла ідея забезпечення хворих дітей дешевими і якісними молочними продуктами. Він старанно підтримує думку свого шкільного товариша М. П. Слюсаревського щодо відкриття в Києві молочарського-кооперативного товариства.

У грудні 1908 р., в день відзначення 25-річного ювілею наукової діяльності, студенти-медики подарували Яновському срібного стетоскопа його ж моделі зі зворушливим написом, і з того часу він постійно ним користувався.

Кінець літа 1906 р. родина Яновських провела на хуторі Сподорець, біля с. Звонкове Глеваської волості. Місцевість так

сподобалася Феофілу Гавриловичу, що протягом наступних 6 років вони постійно тут відпочивають влітку.

У 1909 р. Яновський відчув, що нездужає – турбувало серце і влітку виїхав до відомого курорту Бад-Наугейм у Німеччині. Після закінчення лікування за порадою лікарів він їде до Швейцарії, де проживає на березі Фірвальдштетського озера біля підніжжя Альп.

На початку Першої світової війни, 1914 р., наукова робота у клініці припинилася – її співробітників призвали до армії.

У 1915 р. він сам захворів – з'явилися напади ниркової коліки, один з яких тривав тиждень, поки не вийшов камінь. Ці два чинники – тривога за життя дружини і власна хвороба безперечно відіграли велику роль у подальшому розвитку склеротичного процесу, ознаки якого Яновський відчув ще у 1909 р. Уже пізніше, після смерті доньки і дружини, процес почав швидко розвиватися. Феофіл Гаврилович реально оцінював свій стан, але й далі продовжував навантажувати себе роботою.

Літо 1928 р. Ф. Г. Яновський вирішив провести в Бучі, куди переїхала його сім'я. Навідуючись сюди 2-3 рази на тиждень, Феофіл Гаврилович у дачному оточенні, далеко від хворих і засідань, читав, гуляв у лісі й проводив короткі вечори в сім'ї, що постійно жила в нього на дачі. В суботу, 23 червня, він мав приїхати до дітей, але несподівано призначений Академією наук захист дисертації затримав його в Києві, і лише надвечір він приїхав на дачу. Увечері в неділю повертається до Києва і наступні 5 днів напружено працює, поспішаючи закінчити справи до від'їзду в Бучу, адже в п'ятницю 29 червня мав захищатися його учень.

Під час захисту Яновському стало погано, ледь дочекавшись, коли учня оголосили доктором наук, він попросив, щоб його перенесли в окрему кімнату, оскільки в нього паралізована права половина тіла, діагноз – інсульт.

На 5-й день хвороби, коли навіть лікарі сподівалися на краще, розвинулася пневмонія і 8 липня 1928 р. об 11-й годині 45 хвилин вечора Ф. Г. Яновський помер, втративши свідомість лише за кілька годин до смерті.

На будинку № 13 б на вул. Ярославів Вал, де 25 років, з

1903 по 1928 рік не лише мешкав, але й практично працював видатний вчений, у 1972 р. встановлена бронзова меморіальна дошка. Його ім'я носить Державна установа «Національний інститут фтизіатрії і пульмонології імені Ф. Г. Яновського АМН України».

Пам'ять про лікаря-гуманіста, всесвітньовідомого вченого Феофіла Гавриловича Яновського, життя і діяльність якого є прикладом високої етики і моральності для сучасних лікарів, назавжди залишиться у серцях нащадків та світової медичної громадськості.

І. Козак

Література

1. **Життя та діяльність** Феофіла Яновського // Серце і судини. – 2011. – № 1 (33). – С. 111-114.

2. **Фещенко Ю. І.** Корифей української медицини – академік Феофіл Гаврилович Яновський (до 150-річчя від дня народження Ф. Г. Яновського / Ю. І. Фещенко, В. М. Мельник, А. М. Приходько // Український пульмонологічний журнал – 2010. – № 2. – С. 5-11.

3. **Приходько А. М.** Сторінки життя і діяльності Феофіла Гавриловича Яновського (до 150-річчя від дня народження Ф. Г. Яновського) / А. М. Приходько // Український медичний часопис. – 2010. – № 1. – С. 100-102.

4. **Липкань А. Є.** Ф. Г. Яновський / А. Є. Липкань. – Київ : Здоров'я, 1975. – 55 с.

24 червня

**Український дипломат Ян-Стефан-Мар'ян
Токаржевський-Карашевич:
перші кроки на шляху європеїзації України**

До 135-річчя з дня народження

Чимало визначних постатей вітчизняної дипломатії часів Української революції 1917 – 1921 років радянська історіографія ретельно замовчувала. Лише сьогодні вони стають відомі широ-

кому загалу, завдяки чому можна оцінити плідну діяльність і внесок дипломатів до розбудови української державності.

Одним із таких діячів є Ян-Стефан-Мар'ян Токаржевський-Карашевич – громадський і політичний діяч, дипломат, історик, геральдист, князь, який народився 24 червня 1885 р. в селі Чабанівка Ушицького повіту на Поділлі (нині село Кам'янець-Подільського району Хмельницької області) в сім'ї князя Стефана і княгині Лаури. Він походив з давньої литовсько-української родини, пов'язаної з Радзивілами. Спочатку Токаржевські були православними. Пізніше вони, як і більшість української шляхти, були полонізовані та стали католиками – тоді до їхнього початкового прізвища «Токаржевські» додалася літера «ж». Сім'я Токаржевських належала до знаних землевласників, які мали у своєму володінні близько 17 000 акрів землі в Подільській губернії.

У чині колезького асесора (цивільний чин Російської імперії: до 1884 р. відповідав військовому чину майора) Купріян Степанович Токаржевський-Карашевич 1856 р. купив маєток у с. Лисківці та Кривчани Ушицького повіту в графині Камілі Матеушівни Іжицької за 60 тис. карбованців сріблом. Також 1873 року купив садибу в м. Кам'янці-Подільському, що у першій половині XIX ст. належала титулярному раднику Павлу Соболевському, який збудував у ній новий кам'яний одноповерховий будинок. Проте 1875 р. Токаржевський-Карашевич продає садибу Ідалії Ролле, дружині доктора медицини Юзефа Ролле. Після смерті батька маєток у селах Лисківці та Кривчани дістався Стефану (батьку Я. Токаржевського-Карашевича).

Зростав Я. Токаржевський-Карашевич у Чабанівському маєтку батьків. Маючи фінансові ресурси, вони намагалися дати сину гарну освіту. Наприкінці XIX ст. він подався навчатися до Першої Житомирської гімназії – елітної школи для здобуття середньоосвітнього курсу. Закінчивши 13 червня 1906 р. заклад та отримавши високі знання, Я. Токаржевський-Карашевич на чотири роки полишає Україну для вивчення філософії, економіки і політичних наук в університетах Фрібурга, Відня, Мюнхена і Тулузи. Закінчив студії 1910 р., отримавши ступінь доктора філософії та політичних наук.

Після закінчення навчання, через раптову смерть батька, він повернувся до рідного села, де займався управлінням маєтками в Лисківцях та Чабанівці. Під час Першої світової війни не залишався осторонь її жахливих наслідків, спочатку очоливши Грушецький волосний комітет (Ушицького повіту) допомоги сім'ям військових, а згодом ставши головним контролером Подільського земського комітету допомоги пораненим.

Восени 1917 р. відбулися вибори до органів самоврядування, на яких він був обраний членом Подільського губернського та Ушицького повітового земств.

Уже 11 червня 1918 року гетьман П. Скоропадський затвердив постанову про призначення Токаржевського-Карашевича радником українського посольства у Відні. З цього часу почався плідний дипломатичний період у житті діяча: 2 серпня 1919 р. він прибуває до Константинополя й працює як радник О. Лотоцького, з 25 березня 1920 р. займав посаду тимчасово виконуючого обов'язки міністра закордонних справ УНР, а з квітня 1920 р. до 11 грудня 1921 р. – надзвичайного посла, радника посольства УНР у Туреччині, уповноваженого міністра – керуючого посольством УНР у Туреччині. У січні 1922 року через договір про дружбу і братерство між УРСР і Турецькою республікою як посол залишив країну, що не визнавала УНР.

Я. Токаржевського-Карашевича відкликали до м. Тарнова (Польща) як заступника, а з 12 січня 1922 р. – віце-міністра закордонних справ, з 12 лютого – міністра і з серпня 1923 р. – керуючого Міністерством закордонних справ УНР в екзилі. На посаді залишався до 1923 р.

Під час дипломатичної служби відзначився активною діяльністю. За дорученням уряду вирішував справу підтримки католицької церкви в Україні, паралельно займався визнанням Вселенським Патріархом канонічної автокефалії УПЦ. Ще однією реалізованою ідеєю було створення інституту почесних консулів, щоб засвідчити українську присутність в європейських країнах та забезпечити можливу міру опіки українським громадянам, які опинилися в різний спосіб за кордоном і потребували допомоги держави, ще ініційовану на нараді послів

і голів дипломатичних місій УНР у Відні 18-20 серпня 1920 р.

Перебуваючи на дипломатичній службі, Я. Токаржевський влаштував особисте життя. Випадкове знайомство, тривале листування, співпраця в Константинополі призвели до одруження з донькою О. Лотоцького – Оксаною, яке відбулося 9 травня 1922 р. Після відставки діяч з сім'єю переїхав до Франції в Париж. З цього часу активно займався громадською та науковою діяльністю. Був Генеральним секретарем французького товариства українознавства, редактором бюлетеню «Франція – Україна», сприяв публікаціям правдивої інформації про голодомор 1932 – 1933 років в Україні.

У серпні 1948 р. подружжя Токаржевських переїхало до Великої Британії. В останні роки життя в Лондоні діяч присвятив себе проблемам визволення народів, поневолених Москвою – зокрема українського.

1 січня 1950 р. померла дружина. Я. Токаржевський-Карашевич відійшов у вічність 18 листопада 1954 р. та похований на цвинтарі у Лондоні. 7 липня 1978 р. Я. Токаржевський-Карашевич був перепохований на українському пантеоні в Бавдн-Бруку (Нью-Джерсі) серед видатних представників українства.

Підсумовуючи, варто відзначити, що відданий патріот обстоював ідею української державності й після відставки, перебуваючи в еміграції, та завдяки своїм умінням й навичками працював до кінця життя на благо України.

В. Галатир

Література

1. **Маковей А.** Свята столиця й Україна. Дипломатичне посередництво Князя Токаржевського-Карашевича // Поступ. – 2008. – С. 7, 12, 14.

2. **Курас Г.** Дипломат, історик, патріот // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – Острог, 2007. – Вип. 9. – С. 184-190.

3. **Трембіцький В.** Зносини Української Держави 1918 – 1922 рр. з Царгородським патріархом // Богословія. – Рим, 1965. – Т. 29. – С. 63-88.

29 червня

**Один із засновників української наукової
школи ветеринарів та гінекологів**

*До 110-річчя з дня народження
Івана Сергійовича Нагорного*

Народився Іван Сергійович Нагорний 29 червня 1910 року в м. Одеса.

У 1916 році сім'я (він і мати) переїхала в село Печеськи (тепер Красилівського району).

З 1916 по 1926 рік Іван працював на земельному наділі матері. В автобіографії згадував, що до 1918 року мати працювала в селі наймичкою, а після Жовтневої революції отримала наділ землі 1,4 га. Одночасно підробляв пастухом громадської худоби та навчався у Печеській початковій школі, а у 1926 – 1929 роках – у Красилівській семирічці.

У 1929 році він – студент Кривовульського зоотехнічного технікуму, а в 1931 році – студент Київського ветеринарного інституту. Закінчивши вищ, з 1935 по 1938 рік Нагорний І. С. навчається в аспірантурі, а з 1938 року працює асистентом кафедри спеціальної патології і терапії внутрішніх незаразних хвороб.

З грудня 1941 року Іван Сергійович у рядах Червоної Армії. Займається лікуванням тварин. Остання військова посада – начальник хірургічного відділення 960-го армійського ветеринарного лазарету. Демобілізувавшись у 1946 році в званні майора ветеринарної служби, нагороджений орденами Червоної зірки, Вітчизняної війни та медаллю «За оборону Сталінграду», повертається до наукової роботи в КВІ.

В 1947 році захищає кандидатську дисертацію. З цього ж часу працює головним лікарем клінік Київського ветеринарного інституту, з 1949 року – доцентом кафедри терапії, а з 1952 по 1985 рік – завідувачем кафедри ветеринарного акушерства, гінекології і штучного осіменіння тварин КВІ, згодом Української СГА.

У 1968 році, в Харківському зооветеринарному інституті, захистив докторську дисертацію за темою «Клініко-

експериментальні дані по етіології та лікуванню деяких гінекологічних захворювань у корів».

Під керівництвом Нагорного І. С. проводилися дослідження: вивчення мікотоксикозів великої рогатої худоби, удосконалення, приготування та застосування тканинних препаратів; розробка «сухого» методу лікування тварин з гінекологічною патологією; теоретичне обґрунтування методів відновлення функцій молочної залози при запальних процесах та неправильній експлуатації у корів.

За час своєї наукової діяльності підготував 27 кандидатів та 2 докторів ветеринарних наук, що працюють в Україні та за її межами. Ним підготовлено більше ста опублікованих праць. Серед них три монографії.

За наукову діяльність І. С. Нагорний нагороджений орденом «Знак Пошани», медалями ВДНГ СРСР.

З 1985 року і до смерті він – професор тієї ж кафедри, на якій був завідувачем.

8 квітня 1989 року помер. Похований на Байковому кладовищі в Києва.

В. Байдич

Література

Іван Сергійович Нагорний // Теофіпольщина в особистостях / В. О. Лавринчук, О. В. Байдич, Л. П. Триндюк. – Тернопіль, 2016. – С. 193.

18 липня

Їй пасують спортивні нагороди

До 25-річчя з дня народження української легкоатлетки Марини Бех-Романчук

Бех-Романчук Марина Олександрівна народилася 18 липня 1995 р. у с. Морозів Дунаєвського району Хмельницької області, де проживала 10 років. Потім з батьками перебралась до Хмельницького. Навчалася у Хмельницькій ЗОШ № 21, у

2018 році закінчила магістратуру Кам'янець-Подільського національного університету за спеціальністю фізична культура і спорт за освітньою програмою тренер з видів спорту.

З січня 2007 року займається спортом у відділенні легкої атлетики Обласного центру фізичного виховання учнівської молоді під наглядом заслуженого тренера України Вадима Крушинського. З 2010 р. почала виступати на міжнародних аренах, послідовно у складі юнацької, юніорської, молодіжної та дорослої збірних команд України з легкої атлетики. Сьогодні вона одна з найпопулярніших вітчизняних легкоатлеток, перебуваючи серед елітної групи стрибунок у довжину (показала 5-й результат в світі зимового сезону 2018/2019 рр.).

Володіє рекордами Хмельницької області в стрибках у довжину серед жінок: на стадіоні – 6,93 м (м. Луцьк, 17.06.2016 р.) та в приміщенні – 6,85 м (м. Суми, 08.02.2019 р.), а також в бігу на 200 м в приміщенні – 25,30 секунд (м. Суми, 09.02.2011 р.). Наймолодша легкоатлетка Хмельниччини, якій в 15 років підкорився норматив майстра спорту України (м. Київ, 11.01.2011 р. – 6,24 м), а у 17 років – майстра спорту України міжнародного класу (м. Ялта, 06.06.2013 р. – 6,78 м).

Найвагоміші досягнення в стрибках у довжину в хронологічному порядку: чемпіонка XI Європейського юнацького олімпійського фестивалю (м. Трабзон, Туреччина, 2011 р.), бронзова призерка чемпіонату Європи серед юніорів U-20 (м. Рієті, Італія, 2013 р.), учасниця – увійшла до 12 найкращих на Олімпійських іграх (м. Ріо-де-Жанейро, Бразилія, 2016 р.), бронзова призерка чемпіонату Європи серед молоді U23 (м. Бидгощ, Польща, 2017 р.), срібна призерка чемпіонату Європи (м. Берлін, Німеччина, 2018 р.), бронзова призерка чемпіонату Європи в приміщенні (м. Глазго, Великобританія, 2019 р.), бронзова призерка в особистому заліку та переможниця в складі легкоатлетичної команди України на II Європейських іграх (м. Мінськ, Білорусь, 2019 р.), переможниця 30-літньої Всесвітньої універсиади (м. Неаполь, Італія, 2019 р.), четверта у фіналі «Діамантової ліги» – найпрестижнішої світової серії міжнародних комерційних легкоатлетичних змагань (м. Брюссель, Бельгія, 2019 р.), срібна призерка легкоатлетичного матчу Європа-США (м. Мінськ, Білорусь, 2019 р.) та чемпіонату світу

(м. Доха, Катар, 2019 р.). Разом з чоловіком – Михайлом Романчуком, титулованим спортсменом, чемпіоном світу та Європи з плавання, є надією України на високі місця Олімпіади-2020, для участі в якій вони виконали нормативи.

Нагороджена нагрудним знаком Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Гордість і надія України» (2011 р.). Кавалер ордена княгині Ольги III ступеня (2019 р.).

В. Флентін

Література

1. **Гординський В.** «Підготовку не форсуємо»: Марина Бех знову підтвердила свою майстерність у стрибках у довжину // Поділля. – 2012. – 7 черв. – С. 15.

2. **Флентін В.** Перемога Марини Бех // Проскурів. – 2012. – 31 трав. – С. 8.

3. **Флентін В.** Тріумф у Туреччині // Подільський кур'єр. – 2011. – 4 серп. – С. 15.

4. **Флентін В.** Дуель виграла Марина // Подільський кур'єр. – 2011. – 23 черв. – С. 9.

5. **Цимбалюк О.** Марина Бех: «Спорт – це постійна боротьба за життя і слабким тут не місце...» // Проскурів. – 2011. – 10 лют. – С. 13.

6. **Флентін В.** Із Бреста – з нагородами // Подільський кур'єр. – 2010. – 9 груд. – С. 9.

22 липня

Життєві і творчі горизонти Михайла Петровича Войнаренка

До 70-річчя з дня народження

Серед яскравих особистостей, котрі своєю невтомною, титанічною працею, світлим розумом, організаторським талантом роблять потужний внесок у розвиток науки, освіти і культури в Україні, особливе і почесне місце належить автору багатьох монографічних узагальнень, підручників, посібників,

доктору економічних наук, професору, заслуженому діячу науки і техніки України, члену-кореспонденту Національної академії наук України, дійсному члену Академії економічних наук України, дійсному члену Української академії економічної кібернетики, проректору з науково-педагогічної роботи, першому проректору Хмельницького національного університету, голові Спільки економістів Хмельницької області, голові Хмельницького обласного товариства «Знання» Михайлу Петровичу Войнаренку.

Народився він 22 липня 1950 р. у с. Струга Новоушицького району в селянській сім'ї. Закінчив середню школу, працював робітником на Кам'янець-Подільському цукровому заводі, навчався в Кам'янець-Подільському індустріальному технікумі, відслужив два роки в армії.

В 1975 р. закінчив з відзнакою Хмельницький технологічний інститут побутового обслуговування.

У 1980 році перейшов на викладацьку роботу. У 1995 році захистив докторську дисертацію. За останні двадцять п'ять років під керівництвом М. П. Войнаренка підготовлені і захищені 30 кандидатських і 5 докторських дисертацій, підготовлено до захисту ще шість кандидатських і дві докторських дисертації.

Учений з Поділля М. П. Войнаренко користується заслуженим авторитетом у колективі ХНУ, громадськості міста та області, наукових колах України та зарубіжжя, займає активну державницьку позицію.

З 1995 року під його керівництвом результативно виконані майже два десятки держбюджетних і госпдоговірних наукових тем.

У 1997 році виступав з доповіддю в Берліні на 15-му Конгресі Світу з наукових обчислень, моделювання і прикладної математики. Він став ініціатором і безпосереднім організатором наукової співдружності Хмельницького національного університету з провідними університетами Росії, Польщі та інших. М. П. Войнаренко з 1996 року член, а з 2002 року голова спецрад К70.052.01 та Д70.052.01 з захисту кандидатських і докторських дисертацій з економічних наук при Хмельницькому національному університеті і член аналогічної спецради із

захисту докторських дисертацій при Національному університеті харчових технологій (м. Київ). Опублікував більш як 470 наукових праць, у тому числі 38 наукових монографій, 17 підручників і навчальних посібників, 9 брошур з результатами наукових досліджень, при цьому 6 книг і 14 статей опубліковано за кордоном.

М. П. Войнаренко є членом Координаційної ради Західного Наукового центру НАН України і МОН України, член Комітету з державних премій України в галузі науки і техніки секції соціальних і економічних наук. З 2004 року член експертної комісії Наукової ради Міністерства освіти і науки України з оцінки держбюджетних науково-дослідних робіт. З 2006 року – член експертної комісії секції «Економіка» Акредитаційної комісії України. Він віце-президент Асоціації «Поділля Перший», яка впроваджує вперше на Поділлі і в Україні кластерні моделі об'єднання підприємств за пріоритетними напрямками розвитку. Широту і актуальність мислення М. П. Войнаренка, високу ефективність його громадської діяльності і активну громадянську позицію підтверджує й те, що він є координатором, директором центру з реалізації на Хмельниччині одного з проєктів Програми ТАСІС щодо перепідготовки та працевлаштування офіцерів запасу. У 2006 році ним виграний грант на фінансування аналогічного проєкту Трастовим фондом програми НАТО «Партнерство заради миру» на три роки обсягом фінансування 300 тисяч євро. Після позитивної оцінки результатів роботи Хмельницького центру перепідготовки та соціальної адаптації за 2006-2008 рр. керівництвом Північноатлантичного альянсу (НАТО) було прийнято рішення продовжити проєкт, підтримуючи фінансування щодо його реалізації у Хмельницькому регіоні та розширити проєкт на Харківський регіон. На реалізацію цього проєкту Хмельницький національний університет отримав протягом 2006 – 2013 років безоплатної фінансової допомоги на суму більше 1 млн дол. США. М. П. Войнаренко нагороджений Почесними грамотами Міністерства освіти України, нагрудним знаком «Відмінник освіти України». У 2002 році йому присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». Нагороджений Орденом України «За заслуги»

III ступеня, почесними Грамотами Кабінету Міністрів України і Верховної Ради України та іншими нагородами.

Ще однією, особливою сферою реалізації багатогранного таланту Михайла Войнарєнка є поезія. У творчому доробку Михайло Петрович має збірку віршів «Истина», збірку пісенної лірики «Добра не буває багато», а також численні публікації своїх віршів на сторінках різноманітних періодичних видань, альманахів, колективних збірників. А для рідного університету Михайло Петрович разом із Олегом Слободєнком написав чудовий гімн, який надихає вже не одне покоління студентської молоді на повагу і любов до рідного навчального закладу.

Любов до України, до рідного краю привела М. П. Войнарєнка до Національної спілки краєзнавців України, членом якої він став у 2018 році. Низка його праць і поетичних творів присвячена його маленькій батьківщині, матері, друзям, колегам, прекрасній подільській природі, роздумами про людські долі земляків, людей непересічних біографій.

Своє 70-річчя він зустрічає сповнений творчої енергії, планів на майбутнє в ім'я розквіту сучасної України.

В. Берека, Ю. Блажевич

Література

Наукові праці М. П. Войнарєнка : покажчик / упоряд. Горобець Т. М. – Хмельницький : ТУП, 2000. – 31 с.

28 липня

Гідний нащадок землі Подільської – безвинно репресований Володимир Герасименко

До 125-річчя з дня народження

Народився на сонячному Поділлі в селищі Вовковинці (тепер Деражнянського району Хмельницької області) в день святого рівноапостольного князя Володимира 28 липня 1895 року, на честь якого батьки й нарекли його Володимиром.

Сім'я не мала великих статків, що й змусило його рано заробляти на шматок хліба власною працею.

Природна шляхетність і розум визначили подальший шлях Герасименка. 1912 року Володимир закінчив 6 класів прогімназії і поїхав до Миколаєва, де став студентом учительського інституту. Досить рано почав захоплюватись науково-дослідницькою роботою. 1919 року переїжджає до Кам'янця. Навчаючись в Кам'янець-Подільському університеті, який потім став інститутом народної освіти, виявив себе здібним студентом.

Перше дослідження В. Герасименка «Поезія України» видруковано 1919 року видавничою секцією «Просвіта» в Миколаєві, де він читав курс лекцій в учительському інституті.

Праці Герасименка «Степан Руданський – етнограф», «Поет народного гумору», «Народна творчість. Вишивки на Тульчинщині», «Альманахи 80 – 90-х років ХІХ століття», «Нові матеріали до біографії С. К. Руданського», «До етнографічної діяльності С. К. Руданського», «Новознайдений лист С. Руданського» та інші засвідчують про наукові зацікавлення вченого, розкривають талант невсипущої праці.

Кам'янець-Подільський період життя В. Герасименка визначив не лише його творчий, а й особистий шлях. Тут він зустрів Наталію Костівну Солуху. Одружилися вони 26 серпня 1923 року і прожили разом в дружбі та злагоді понад 60 років.

У Кам'янці-Подільському Герасименко 1923 року закінчив достроково аспірантуру при інституті народної освіти, читає курс історії літератури. Невдовзі його запрошують до Одеси в учительський інститут. Тут він продовжує займатись викладацькою діяльністю і постійно збирає матеріали про життя та творчість видатних письменників – подолян.

Сталінські репресії проти української інтелігенції не минули й Герасименка. Майже рік його тримають в Харківській тюрмі, інкримінуючи зв'язки з С. Єфремовим та іншими прогресивними діячами, які були так чи інакше причетні до так званого процесу СВУ.

Трохи з сумом, жартуючи, Володимир Якович часто згадував і наголошував на тому, що йому ще «поталанило», адже він потрапив під репресії першої хвилі і відбувся лише засланням до Воронежа та Череповця. У Воронежі Володимир Якович працював помічником бухгалтера, займатися

літературною та викладацькою діяльністю йому забороняли.

Після Воронежа Герасименки переїхали до Череповця. У Черепові В. Я. Герасименко займався викладацькою роботою в учительському інституті на літературному факультеті.

Першого вересня 1945 року В. Я. Герасименко захистив кандидатську дисертацію при Московському університеті імені Ломоносова, продовжив працювати в Інституті літератури. Проте у 1948 році був змушений звільнитися «за власним бажанням» через звинувачення у «націоналістичних перекручуваннях в науковій діяльності останніх років». Він їде до Орджонікідзе, де влаштовується співробітником науково-дослідного інституту педагогіки. Тут виходять друком «Вивчення української літератури в школі», «Анатолій Свидницький», «Степан Руданський», продовжується плідна робота над докторською дисертацією. Працюючи тут, Володимир Якович зробив вагомий внесок у розвиток кафедри.

10 липня 1958 року В. Герасименко знову стає молодшим науковим співробітником Інституту літератури АН УРСР. В 50-ті роки виходить друком декілька навчально-методичних видань, таких як: «З досвіду вивчення літератури в школі», «Іван Франко в школі», «Анатолій Свидницький. Літературний портрет».

15 червня 1961 року, в Москві, В. Я. Герасименко захищає докторську дисертацію «Боротьба за критичний реалізм в українській літературі».

1966 року вийшов на пенсію, але творчої праці не полишав, досліджував проблеми критичного реалізму, історію вітчизняної літератури, вивчав взаємозв'язки та взаємодію національних літератур.

Останні роки життя Володимир Якович хворів і не виходив з помешкання. По смерті Володимира Яковича Герасименка (помер 26 вересня 1984 року і похований на Байковому цвинтарі) Наталія Костівна збирала у себе всіх, хто знав, пам'ятав і поважав її чоловіка, кому були небайдужими мова, культура, минуле і майбутнє України.

В. Мацько

Література

1. **Галерея славетних імен нашого краю** // Кохановський О. Деражнянщина древня і вічно юна / О. Кохановський, В. Куцюк. – Тернопіль, 2008. – С. 86.
2. **Мишанич О. В.** Герасименко Володимир Якович / О. В. Мишанич, Г. Д. Зленко // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2006. – Т. 5. – С. 534-535.
3. **Сарана Ф. К.** Герасименко Володимир Якович / Ф. К. Сарана // Українська літературна енциклопедія. – Київ, 1988. – С. 408-409.

21 серпня

Бібліотекар став журналістом і письменником

*До 80-річчя з дня народження
Володимира Станіславовича Шевченка*

Володимир Шевченко народився 21 серпня 1940 року в с. Ганнівка Дунаєвецького району в селянській родині. Після десятирічки працював вагарем МТС, обліковцем рільничої бригади. А відтак – завідувачем сільського клубу.

Набувши дворічного виробничого стажу, вступив до Кам'янець-Подільського культосвітнього технікуму з бажанням оволодіти бібліотечним фахом. До такого вибору спонукала тяга і глибока повага до книг, друкованого слова. Навчався завзято та одержав диплом з відзнакою.

Після трирічної служби в армії продовжив ходу культосвітньою нивою на посаді завідувача бібліотеки у селі Голосків Летичівського району. За короткий час створив там зразкову кімнату юного читача, завдяки чому дістав підвищення: незабаром працював уже завідувачем абонементу районної бібліотеки для дорослих.

Проте дальшого просування по бібліотечній чи загалом по культосвітній лінії не сталося. У редакції тодішньої районної газети «Колгоспна правда» (нині «Летичівська газета») відкрилася вакансія літпрацівника. Володимир і там був знаний, оскільки водночас з основною роботою вже публікував

інформаційні замітки, перші поетичні й прозові проби. Зважаючи на це, йому й запропонували перейти в редакцію, на що він погодився. Взяла гору ота зачарованість і незрадлива залюбленість у друковане слово. Бо ж мріялось не лише зачитуватись чи всіляко популяризувати, а творити його, те слово, самому. Тому в листопаді 1965 року й зважився на новий вибір.

І цей вибір виявився остаточним. Нового професійного фаху з 1966 по 1972 рр. набував на факультеті журналістики Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. За рік перед цим його прийняли членом Спілки журналістів України.

Віддав журналістиці майже 43 роки. Після Летичева працював ще в дунаєвецькій райгазеті «Ленінським шляхом» (нині «Дунаєвецький вісник»), відтак – в обласному часописі «Радянське Поділля» (нині «Подільські вісті»). А найдовше, майже впродовж 22-х літ, – власкором на Хмельниччині державної інформаційної агенції РАТАУ-ДІНАУ-УКРІНФОРМ. 2001 року удостоєний високого звання «Заслужений журналіст України». Також нагороджений Почесним нагрудним знаком УКРІНФОРМУ (2008) та Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2010).

Такою ж плідною, нарівні з журналістською, була й залишається для Володимира Станіславовича і літературна праця. Його твори друкувались, крім місцевої, в республіканській пресі. 1979 року був учасником республіканської наради молодих літераторів, 1984-го – міжнародного літературного свята «Золотий колос» у Болгарії. Того ж року в столичному видавництві «Радянський письменник» (нині «Український письменник») вийшла друком перша ластівка – прозова збірка «Глибока Долина». Більш як за 50 років літературної творчості побачили світ 26 його книг.

Переважно він працює в жанрі прози. Водночас значне місце в доробку займають твори художньої документалістики. Це: документальні повісті «Не хвилюйтеся, я встигну!» (1988) і «Крізь кров і попіл» (1989) про офіцера-афганця з Ізяслава О. П. Онищука та трагічну долю села Сьомаки Старосинявського району, спаленого фашистами в липні 1943 року;

книги, написані в співавторстві, «Людина з легенди» (2005) і «Легендарний розвідник команданте Ніколас» (2010) про прославленого розвідника і командира партизанської бригади М. А. Прокоп'юка із Самчиків Старокостянтинівського району. 2016 року опублікував дослідження «Чи всі трави хиляться за водою?» про спробу збройного повстання на початку 1930-х років проти сталінської колективізації на теренах теперішнього Дунаєвецького району. Того ж року його прийнято до Національної спілки письменників України, а наступного – до Національної спілки краєзнавців України.

Та найважливішою дослідницькою для В. Шевченка стала Кармалюкова тема. Вивчення архівних документів про незламного бунтаря розпочав, ще працюючи в Летичеві. Опубліковані відтоді історичні нариси об'єднав у книжковий варіант і 2002 року видав розгорнутий історико-біографічний нарис «Подільський лицар волі».

Оскільки з кінця минулого століття зарясніли спроби очорнювати цю історичну постать, він значно поглибив дослідницьку роботу про Кармалюка і написав та видав на його захист трилогію: «Ой, Кармелюче, по світу ходиш...» (2013, 2017), «Ой родився Кармалюка в селі на Поділлі...» (2017) і «Вийся, вийся, хміль листатий» (2018), прихильно зустрінуту та високо оцінену читацькою громадськістю.

О. Блажевич

Література

1. **Блажевич Ю.** Відновлення історичної правди. Презентація трилогії Володимира Шевченка про Устима Кармалюка // Подільські вісті. – 2019. – 23 трав.
2. **Заслужений журналіст України** // Заслужені працівники України – уродженці Дунаєвеччини. – Дунаївці-Кам'янець-Подільський, 2019. – С. 329-336.
3. **Гнатюк Л.** Володимир Шевченко: віхи життя і творчості // Медобори. Альманах, № 10. – Хмельницький, 2015. – С. 168-172.
4. **Гула Г.** Озовися, пам'яте... // Подільські вісті. – 2010. – 26 серп.

5. **Володимир Шевченко** // Літератори Хмельниччини. Довідник обласної організації Спілки письменників України. – Хмельницький, 1997. – С. 29.

29 серпня

Комендант вічної фортеці

*До 60-річчя з дня народження
Олега Григоровича Погорільця*

Народився Олег Погорілець в снт Меджибіж Летичівського району Хмельницької області. Ще школярем брав участь у археологічних розвідках знаного місцевого археолога, краєзнавця Михайла Ягодзінського, під час літніх канікул працював в археологічній експедиції Василя Якубовського, який проводив дослідження болохівського городища XIII ст. поблизу с. Теліжинці Старосинявського району. У 1978 р. став студентом історичного факультету Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Під час навчання він долучався до роботи археологічних експедицій, брав участь у регіональних студентських конференціях, виступав з повідомленнями про археологічні дослідження Болохівської землі на Всесоюзних археологічних студентських конференціях.

Після закінчення навчання у 1982 р. Олег Погорілець розпочав трудову діяльність з школи с. Волосівці Летичівського району. Після кількох років роботи у школі активного молодого педагога запросили на роботу до станції юних туристів м. Хмельницького, де він працював керівником гуртків. Після військової служби у 1986 – 1988 рр. Олег Погорілець працює у Хмельницькому ПТУ № 11, де викладає історію та очолює комсомольську організацію. У 1988 р. переходить на роботу до Хмельницького райкому комсомолу, завідувачем оргвідділом. З 1995 по 2004 р. Олег Григорович працював у «Подільській фінансовій компанії». Водночас займався викладацькою роботою, зокрема викладав у Хмельницькій філії Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Любов до археології, рідного краю спонукала Олега Погорільця до творчого пошуку. В 1999 р. він сприяв

відновленню археологічних робіт на подвір'ї Меджибізької фортеці експедицією під керівництвом Юрія Толкачова (Київ) та протягом 2000 р. брав участь у її роботі. У тому ж році він ініціював створення Хмельницької обласної громадської організації «Постійно діюча археологічна експедиція «Меджибіж – 2000»», завданням якої було сприяти дослідженням краю. Протягом 2000 – 2008 рр. Олег Погорілець бере активну участь у роботі експедиції, котра досліджувала залишки пізньосередньовічної фортеці «Замок Ракочі» (XVI ст.), розташованої за 2 км від смт Меджибіж. Цінний археологічний матеріал, який включав колекції кераміки, залишків озброєння, побутових предметів, турецької порцеляни, італійської майоліки та монет кінця XV – середини XVI ст., переданий у фонди Хмельницького обласного краєзнавчого музею та Державного історико-культурного заповідника «Межибіж».

З 2009 р. Олег Погорілець очолює Державний історико-культурний заповідник «Межибіж». Тоді, на початку роботи, мало хто міг повірити, що Меджибізька фортеця буде тим осередком науки та просвітництва, яким вона є зараз. Наукові конференції академічного та міжнародного рівня, постійні археологічні експедиції, міжнародні волонтерські табори, а головне, реставрація палацу Сенявських та інших об'єктів Меджибізької фортеці – нині це реальність, про яку, окрім Олега Погорільця, колись мало хто наважувався говорити серйозно. З його ініціативи та під науково-методичним керівництвом розроблено довготривалу Стратегію розвитку Державного історико-культурного заповідника «Межибіж», концепції музеєфікації Меджибізької фортеці та палацу Сенявських під гаслом «Палац європейських історій». Його робоче місце – не у кабінеті, а на об'єктах, що реставруються, на польових розвідках, у лабораторії, бібліотеці. Його бажання як подільського науковця – розв'язати археологічну загадку вітчизняної історії: віднайти дійсне місце битви під Пилявцями 1648 р., так само, як знайдені ним артефакти засвідчили справжнє місце битви під Зеленцями (Жилинцями) 1792 р.

Діапазон наукових інтересів Олега Погорільця широкий. Низку його наукових досліджень він присвятив історії Меджибожа та Поділля, торгівлі та нумізматиці. Тривалий час

він займається дослідженнями грошового обігу на Поділлі, карбуванням монет на території краю. Результати його досліджень викликали резонанс у колі фахівців, особливо відкриття у 2004 р. та дослідження функціонування у містечку Смотричі, першій столиці Поділля, емісійного центру монети, яка отримала в історичній літературі назву «подільський полугрошок» (XIV ст.). Відкриття існування в Україні в XIV ст. емісійного центру, поруч із Львівським та Київським монетним двором, продемонструвало високий рівень розвитку Подільського князівства, динамічний економічний та політичний ріст цих земель, бажання виокремити ці території як споконвічні Руські землі.

А у проміжках між науковою та адміністративною роботою Олег Погорілець одягає стародавні шати або однострій початку XX століття і перевтілюється у суворого і водночас гостинного Коменданта – для учасників історичних фестивалів, реконструкторських турнірів, мотозльотів, гостей традиційної Ночі музеїв у Меджибізькій фортеці.

Не тільки фортеця, а весь стародавній Меджибіж, який «у межиріччі Бужка і Буга, ніби Месопотамія, місце посів», культурна спадщина Меджибізького та Подільського краю становлять поле роботи Олега Погорільця як дійсного члена ICOMOS (Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць), члена правління Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України та Центру дослідження історії Поділля та Південно-Східної Волині Інституту історії України НАН України. І мета цієї багатопланової роботи не лише академічна, а передусім просвітницька: зацікавити, привабити захоплюючою історією тисячі співвітчизників, спонукати їх пізнавати свою Батьківщину та пишатися її унікальним спадком.

Наукову, пам'яткоохоронну, громадську діяльність Олега Погорільця відзначено званням «Почесний краєзнавець України» (2015), медаллю «За збереження історії» громадського об'єднання «Країна» (2015), Премією Національної спілки краєзнавців України імені Героя України Михайла Сікорського (2017).

О. Григоренко, С. Шпаковський

Література

1. **Салій І.** Мандри в часі з Олегом Погорільцем / І. Салій // Проскурів. – 2019. – № 16. – С. 14.

2. **Григоренко О. П.** Життєвий шлях і творчі здобутки директора Державного історико-культурного заповідника «Межибіж» Олега Григоровича Погорільця / О. П. Григоренко, Ю. А. Хоптяр // Історія, культура та освіта: християнський вимір. – Хмельницький : МАУП, 2016. – Вип. 6. – С. 118-132.

3. **Хоптяр Ю. А.** Творчі здобутки Олега Григоровича Погорільця / Ю. А. Хоптяр // Освіта, наука і культура на Поділлі. – 2015. – Т. 22. – С. 540-549.

4. **Ящишен А.** Олег Погорілець: «Наш Меджибіж має великий потенціал...» / А. Ящишен // Проскурів. – 2012. – № 30. – С. 14.

1 вересня

Залізниця Жмеринка – Проскурів – Волочиськ

До 150-річчя з часу прокладення першої залізниці на території області

Перша залізниця в межах теперішньої України з'явилась в 1861 році – стала до ладу лінія Перемишль – Львів, що з'єднала Галичину із Західною Європою. У 1870 році її продовжили до Тернополя, а в 1871 – до Підволочиська. У 1862-1865 роках була збудована магістраль Одеса – Балта довжиною 257 верст. Після її введення в дію приступили до будівництва залізничної гілки з Балти до Києва (через Жмеринку, Вінницю, Козятин) довжиною 440 верст і далі на Москву. Рух на Києво-Балтській магістралі урочисто відкрили 7 червня 1870 року, а вже у вересні, того ж року, ввели в експлуатацію відгалуження від Жмеринки на Проскурів – Волочиськ та від Козятина до Бердичева.

Таким чином, 1870 року через Київ пройшла залізниця, що зв'язала його з Москвою і Петербургом (через Курськ), Одесою (через Балту), Західною Європою (через Волочиськ). Ця магістраль поклала початок існуванню Південно-Західної залізниці – нині однієї з найпотужніших в Україні.

1 вересня 1870 року залізничною лінією Жмеринка – Проскурів – Волочиськ пройшов перший паровоз із трьома вагонами. Це був випробувальний потяг, в одному з вагонів якого їхали інженери-будівельники та представники підрядчиків. Кілька місяців по тому, після усунення недоробок, було налагоджене регулярне залізничне сполучення.

У 1871 році, після того, як Волочиськ (прикордонний пункт Російської імперії) і Підволочиськ (відповідно, Австро-Угорщини) з'єднали мостом, на ділянці Жмеринка – Проскурів – Волочиськ було встановлено регулярний рух потягів. Крім товарних, через станцію Проскурів проходило 4 потяги: два кур'єрських і два пасажирських. Кур'єрський № 3 виходив із Києва у Відень і зупинявся в нас о 14.35, назад він йшов уже під № 4 і прибував у Проскурів о 13.50. Пасажирські потяги (№ 5 і № 6) йшли тим же маршрутом (Київ – Відень і назад), але проходили Проскурів уночі – о 2.17 і 4.31. Вагони були трьох класів, відповідно ціни на проїзд мали три категорії. Зупинялись потяги на кожній, навіть незначній станції. У 1880-х роках уже були відкриті станції у Вовковинцях, Деражні, Богданівцях, Чорному острові, Війтівцях... Перша на території області залізниця стала важливою транспортною артерією краю та держави.

С. Єсюнін

Література

1. **Андреев П.** Юго-Западные дороги : ист.-экон. очерк / П. Андреев. – Киев : Тип. С. В. Кульженко, 1896. – 133 с.
2. **Єсюнін С. М.** Міста Поділля у другій половині XIX – на початку XX ст. : монографія. – Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2015. – С. 150-154.
3. **Єсюнін С. М.** Місто Хмельницький: історія, події, факти. – Хмельницький, 2008. – С. 29.
4. **Єсюнін С. М.** Розвиток залізничного транспорту на Поділлі та Південно-Східній Волині / С. М. Єсюнін // Хмельницькі краєзнавчі студії : наук.-красн. зб. / [редкол. Баженов Л. В. (голова), Блажевич Ю. І. (співголова), Єсюнін С. М. (відп. секр.) та ін.]. – Хмельницький, 2014. – Вип. 1. – С. 96-102.

5. **Юго-Западная железная дорога.** Вчера. Сегодня. Завтра. 1870 – 1995 гг. / [под ред. Олейника Б. С.] – Киев : Транспорт України, 1995. – 243 с.

1 жовтня

Священномученик Макарій

До 145-річчя з дня народження

Священномученик Макарій (у миру Григорій Якович Кармазін) народився 1 жовтня 1875 року в містечку Меджибіж Вінницького повіту Подільської губернії в сім'ї землеміра. Після закінчення Подільської духовної семінарії 23 серпня 1893 року Григорій Кармазін був рукопокладений в ієрея до церкви села Витковець Кам'янецького повіту Подільської губернії, де прослужив сім років, а 21 квітня 1900 року був переведений у село Бандишівка Ямпільського повіту тієї ж губернії.

У 1902 році став військовим священником 8-го запасного кавалерійського полку, з 4 травня 1912 року числився священником 152-го піхотного Владикавказького полку. 2 березня 1915 року, під час Першої світової війни, був контужений, через декілька місяців поранений і повторно контужений, у зв'язку з чим евакуйований в госпіталь. Після лікування, 8 вересня того ж року, повернувся в полк. За пастирські праці і особисту мужність священник Григорій Кармазін був зведений в сан протоієрея і отримав призначення в 729-й піхотний Новоуфимський полк. Як військовий священник він служив у Брест-Литовську, Галичині, Ризі і інших місцях, а з 1918 по 1922 рік – приходським священником в Київській єпархії.

У 1922 році, прийнявши чернецтво з ім'ям Макарій, був рукопокладений екзархом України Митрополитом Михайлом (Єрмаковим) в Єпископа Уманського, вікарія Київської єпархії.

У 1922 році у зв'язку з кампанією з вилучення церковних цінностей в числі багатьох українських ієрархів був заарештований Митрополит Київський Михайло (Єрмаков). Уся відповідальність за долю Київської єпархії лягла на вікарного Єпископа Макарія (Кармазіна).

У 1923 році за активну діяльність Єпископа Макарія

заарештували і чотири місяці протримали в Київській в'язниці. У січні 1925 року Владика був повторно заарештований. Взимку 1925 року Єпископ Макарій був звільнений і у зв'язку з обставинами, що склалися, був призначений єпископом Катеринославським і Новомосковським, а в грудні того ж року знову заарештований і після десятимісячного укладення висланий в Харків, де пробув до березня 1927 року без права виїзду.

Взимку 1925 – 1926 року у Харкові знаходилися Архієпископи, які значною мірою впливали на церковне життя в Україні. Впродовж осені 1926 року обговорювалося питання про необхідність таємного висвячування нових Єпископів, як і у 1923 році. Як обрання, так і хіротонія здійснювалися конспіративно, без попереднього сповіщення влади. По мірі арештів і заслань одних Єпископів їх місця займали інші.

У 1927 році Владика Макарія заарештували і відправили до заслання в Горно-Шорський район Томської області. Після закінчення терміну Єпископ з 1933 року мешкав в Костромі, пізніше служив у селі Селище Івановської області. Владика продовжував створювати домашні церкви, де готувалися кандидати для рукопокладання.

Восени 1934 року оперуповноважений Кирьянов, зважаючи, що знаходження на волі цього Архієрея може впливати на хід подальшого слідства, санкціонував арешт Єпископа Макарія. У постанові говорилося, що «Кармазін матеріалами попереднього слідства достатньо викривається в контрреволюційній агітації і пропаганді, спрямованій проти радянської влади, в зв'язках з контрреволюційним засланням (тобто в стосунках із засланими ієрархами і священнослужителями), в облаштуванні антирадянських зборищ, тобто в злочині, передбаченому ст. 58 п. 10 КК». Зберігся «меморандум на того, що проходить по справі № 9 УГБ Управління НКВД по ІПО Кармазіну М. Я.». У графі «Останнє місце служби, посада або рід зайняття» вказано: «Без певного зайняття». Бути Єпископом і служити в церкві для радянської влади не було «певним зайняттям» і прирівнювалося до дармоїдства.

У графі № 7 «Характеристика обвинуваченого, опис вчиненого злочину і міра його небезпеки» говориться: «Є

натхненником і керує оперативно ліквідованою церковно-монархічною контрреволюційною групою «ИПЦ». Учасниками групи і її натхненником велася розгорнута агітація проти радянської влади і заходів, що проводилися нею, поширювалися контрреволюційні провокаційні чутки про голод в Радянському Союзі, що доходить до людоїдства, і т. д.». У графі про необхідність агентурного обслуговування засудженого після його звільнення з табору написано: «Необхідно». А в наступній графі «Чи можна вербувати і для якої роботи» беззаперечно вказано: «Ні».

Пів року Єпископ Макарій знаходився у в'язниці, поки 17 березня 1935 року особлива нарада при НКВД не засудила його до заслання в Казахстан строком на п'ять років. Але цього здавалося не достатньо. НКВД став збирати на Єпископа компрометуючий матеріал, якого виявилось досить для репресій, і 20 листопада 1937 року лейтенант НКВД Зенін виписав ордер на арешт Владика Макарія і його сподвижників.

24 листопада 1937 року, після єдиного допиту, було виготовлено обвинувальний висновок проти Єпископа Макарія, Єпископа Порфирія, Р. О. Ржевської і Г. П. Михо з тим самим стандартним переліком злочинів проти радянської влади. Обвинувальний висновок 1 грудня 1937 року затвердив начальник УНКВД по Алма-Атинській області капітан держбезпеки Броун. І того ж дня відбувся суд. Єпископ Макарій (Кармазін), Єпископ Порфирій (Гулевич), Раїса Олександрівна Ржевська були засуджені до розстрілу, Ганна Петрівна Михо – до 10 років таборів.

2 грудня були розстріляні Владика Порфирій (Гулевич) і Раїса Олександрівна Ржевська. Наступного дня, 3 грудня 1937 року, був страчений Владика Макарій (Кармазін). Місце поховання їх було невідоме. Однак у 2013 р. було повідомлено про віднайдення місця поховання священномучеників Макарія (Кармазіна) і Порфирія (Гулевича), єпископа Кримського. Вони спочивають у 40 км від Алма-Ати на колишньому полігоні НКВС «Жаналик».

Пам'ять священномученика Макарія (Кармазіна), який народився у Меджибожі, вшановується 3 грудня – в день його мученицької смерті.

І. Западенко

15 жовтня

Диво Льва Квітка

*До 130-річчя з дня народження
Льва Квітка*

Єврейський поет Лев Мойсейович Квітко (15.10.1890 – 12.08.1952) свою популярність отримав головним чином завдяки своїм дитячим віршам. Але, говорячи про майстерність Л. Квітка, критики нерідко забували, що його дивовижні, визнані класичними вірші, на яких виросло декілька поколінь дівтори, – тільки одна з граней його таланту. За безпосередність, природність висловлення думки і почуття Льва Квітка можна порівняти з Шолом-Алейхемом, який трансформував народну творчість у мистецтво, фольклор – в літературу, Квітко продовжив цю традицію.

Народився Лев у містечку Голосків (нині село Хмельницького району Хмельницької області) за документами – 11 листопада 1890 року, але точної дати свого народження не знав і називав імовірно 1893 або 1895 рр. Батько був столярем, різьбярем, вчителем. Однак сім'я бідувала, зазнавала голоду, злиднів.

Його батьки: і тато, і мама, а потім один за одним, п'ятеро їхніх дітей, брати і сестри, померли від туберкульозу, і виховала його бабуся – любов усього життя майбутнього поета. Вона його любила, голубила, покладала на нього надії, і марно в майбутньому свої перші вірші він підпише – Лев Бабушкін.

«З десяти років став на себе заробляти... був малярем, носієм, закрійником, заготовачем... В школі ніколи не вчився... Самотужки навчився читати та писати», – так писав Лев Мойсейович у своїй автобіографії 1943 року. Але, незважаючи на це, з малих років говорив віршами, вигадував, розповідав і наспівував веселі пісеньки і віршики про те, що бачив навколо. Вигадував і розповідав їх на рідній єврейській мові.

Вірші почав писати з 12 років (або, можливо, раніше – через плутанину з датою його народження), ще до того, як навчився писати. Дебютував у травні 1917 р. в газеті «Дос Фрає ворт» («Вільне слово»). У тому ж році вийшла збірка віршів для

дітей «Ліделех» («Пісеньки»).

У 1917 р. Квітко оселився в Києві. Публікація його віршів у збірці «Ейгнс» («Рідне») висунула його (разом з Д. Гофштейном і П. Маркішем) у тріаду провідних єврейських поетів «київської групи». Віршам Л. Квітка тих років притаманні простосердий погляд на світ (особливо приваблива його творчість для дітей), глибина світосприйняття, поетичне новаторство й експресіоністичні шукання, що поєднувалися з прозорою ясністю народної пісні. Їхня мова багата та колоритна. Лірика Квітка зігріта свіжим, добрим гумором.

Початок 20-х років в Україні – голодний, тяжкий, неспокійний час. У Лева Квітка – дружина і маленька дочка, невидані вірші, мрія отримати освіту. Квітки живуть то в Києві, то в Умані. В 1921 році за пропозицією видавництва переїжджають в Берлін.

У 1925 р., побоюючись арешту, Л. Квітко повернувся до СРСР, увійшов у літературну асоціацію «Жовтень» та редколегію журналу «Ді роите велт» («Червоний світ»), в якому були надруковані його розповіді про життя в Гамбурзі «Ріограндер фел» («Ріограндске хутро», 1926; окреме видання 1928), автобіографічна повість «Лям ун Петрік» («Лям та Петрік», 1928 – 29, окреме видання, 1930) та інші твори.

З цього часу став видавати багато книг для дітей, тільки за 1928 рік вийшло 17 книг. Жив у Харкові. В голодний 1931 рік, він уже відомий поет, працює токарем на Харківському тракторному заводі. З 1936 жив у Москві. На українську мову його перекладали Павло Тичина, Максим Рильський, Володимир Сосюра.

У роки війни Квітко був членом редколегії газети «Ейнікайт» («Єдність»), в 1947 – 48 рр. – літературно-мистецького альманаху «Геймланд» («Батьківщина»). З початком війни Квітко за віком не взяли в діючу армію. Його викликали в Куйбишев для співпраці у Єврейському антифашистському комітеті (ЄАК). Це була трагічна випадковість, бо Квітко був далекий від політики. ЄАК зібрав колосальні кошти серед багатих євреїв Америки на озброєння Радянської Армії. Але після перемоги Сталін оголосив його реакційним сіоністським органом.

22 січня 1949 р. Квітко був заарештований. На суді Квітко був змушений визнати свою помилку в тому, що писав вірші єврейською мовою їдиш, і це ніби гальмувало асиміляцію євреїв в сім'ї народів СРСР. І взагалі, їдиш – прояв буржуазного націоналізму. 12 серпня 1952 року Льва Квітка розстріляли разом з поетом Перецем Маркішем, режисером розігнаного Єврейського театру Веніаміном Зускіним та іншими діячами єврейської культури.

Та поет залишив на землі диво – завжди молоді живі рядки віршів, слова, яким судилося хвилювати і тривожити людське серце.

Л. Данилюк

Література

«Вы из Киева плывёте...» : стихи и судьба Льва Квитко // Петровский М. С. Городу и миру : киевские очерки. – Киев : Рад. письменник, 1990. – С. 287-308.

9 листопада

«Викликаю вогонь на себе...»

*До 100-річчя з дня народження
Героя Радянського Союзу Д. Г. Бачинського*

Його батьківщиною є Смотрич – другий після Бакоти адміністративно-політичний, економічний і духовний центр Поділля, де 9 листопада 1920 року в родині хліборобів побачив світ Дмитро Бачинський.

Протягом 1928 – 1938 років у рідному селищі здобував середню освіту. Після закінчення десятирічки без вагань обрав педагогічну ниву і був відданий їй впродовж усього життя. Його та Григорія Бродзянського, як кращих випускників, Смотрицький райком комсомолу направив на учительські курси, після яких обоє в ролі учителів початкових класів попали в Чечельницьку семирічну школу. Пропрацював один навчальний рік.

У цей час активізували агресивні дії гітлерівські нацисти в Європі, а японські мілітаристи – на Далекому Сході. Під впливом потужної пропагандистської машини чимало молоді кинулося здобувати військові професії. 1939 року Дмитро Бачинський вступив до Київського артилерійського училища.

1941 року став кадровим офіцером і був направлений для проходження служби в Лїду, що в Білорусії. Там зустрів війну – його 152-мм гаубиці вже в перші дні стримували натиск ворога. З боями відступав, зазнав гіркоти втрат. Були бої за Москву, на Курській дузі, битва за Київ. Його батарея у складі 116-ої важкої гаубичної артилерійської бригади 3-ої артилерійської дивізії 7-го артилерійського корпусу прориву визволяла Правобережну Україну, зокрема Житомир, Старокостянтинів, сусідні зі Смотричем Чемерівці. На кілька годин вирвався додому, але батька не застав – польовий військкомат забрав його для поповнення пошарпаних у боях частин. Знайшов його в 38-ій армії. Відтоді і до кінця війни рядовий Григорій Васильович Бачинський служив пліч-о-пліч з сином – капітаном, командиром батареї.

Чимало складних ситуацій приносив мало не кожен день.

Січневої ночі 1945 року, під час форсування Вісли, наші бійці на протилежному березі захопили в населеному пункті шмат землі – вулицю і кілька будинків. Командир батареї в одному із них облаштував спостережний пункт і два дні та дві ночі коригував вогонь своїх гармат. Тим часом гітлерівці готували контратаку. Щоб бачити ворога, перебіг у ближчий будинок. І тільки вибрався на дах, як почався наступ. І знову, виконуючи наказ командира, артилеристи перенесли вогонь на скупчення техніки і живої сили. Важкі снаряди лягали в ціль. 6 підбитих танків і понад 80 знищених фашистів додалося до бойового рахунку батареї.

Брав участь у Берлінській операції. Перемогу зустрів у Празі.

10 квітня 1945 року Указом Президії Верховної Ради СРСР «за зразкове виконання бойових завдань командування на фронті боротьби з німецько-фашистськими загарбниками і проявлені при цьому мужність і героїзм» капітану Д. Г. Бачинському було присвоєно звання Героя Радянського Союзу з

врученням ордена Леніна і медалі «Золота Зірка» (№ 8894). Серед бойових нагород Дмитра Григоровича – ордени Вітчизняної війни I і II ступеня, два ордени Червоної Зірки, медалі «За відвагу», «За бойові заслуги» та ін.

Після війни пройшов об'єднані курси офіцерського складу, 1960 року закінчив Військову академію імені М. В. Фрунзе, командував дивізіоном, полком. 1971 року, віддавши службі в Збройних Силах 33 роки, полковник Д. Г. Бачинський звільнився в запас і повернувся до педагогічної праці. Викладав теорію стрільби в Сумському артилерійському училищі. У Львівському політехнічному інституті очолював військову кафедру.

Вів велику громадську роботу. З 26 березня 1989 року по 26 грудня 1991 року був народним депутатом СРСР, входив до Комітету в справах ветеранів та інвалідів. В останні роки очолював Львівську обласну організацію ветеранів України. В умовах постійного протистояння ветеранів Радянської та Української повстанської армій це було не просто. Президент України своїми указами присвоїв полковнику Д. Г. Бачинському звання генерал-майора, а 3 травня 2006 року «за особисту мужність та відвагу в боротьбі з фашистськими загарбниками в період Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр., активну діяльність у ветеранських організаціях» нагородив орденом «За заслуги» III ст.

Успіхи і труднощі чоловіка розділяла дружина Марія Федорівна, з якою побралися 1947 року. Мали дві дочки – Галину та Олю, а відтак – і четверо внуків.

Підтримував тісні зв'язки з Дунаєвчиною, жодного запрошення не проігнорував. Офіційного промовця полковника Героя Радянського Союзу Д. Г. Бачинського доповнював письменник-гуморист Іван Сварник. Їх дует звучав у рідних Смотричі і Лисогірці, зі сцени районного будинку культури, у літературно-музичній вітальні райбібліотеки, у кінотеатрі «Мир».

Допомагав Дмитро Григорович у створенні районного музею, у Львові звертався в штаб військового округу, щоб домовитися про зразки зброї та інші реліквії для музею, передав для експонування свій мундир та низку інших особистих речей.

У травні 1985 року, перебуваючи в Москві, був у генерала Павловського, передав листа з проханням виділити гармату для встановлення при в'їзді в Дунаївці. І така гармата довгий час стояла на площі навпроти меморіалу загиблих воїнів.

Останні роки важко хворів. Помер 30 листопада 2007 року, похований у Львові на Голосківському кладовищі.

Пам'ятає свого славетного земляка Дунаєвеччина. 9 травня 1986 року на полі смотрицького колгоспу «Прогрес» було урочисто відкрито пам'ятний знак з написом «Поле імені нашого земляка Героя Радянського Союзу Д. Г. Бачинського». Призом героя-артилериста відзначали переможців змагання. Про його подвиг розповідають експозиції Дунаєвечького і Смотрицького історичних музеїв. Подвиг героя-земляка знайшов відображення в низці видань.

В. Прокопчук

Література

1. **Прокопчук В. С.** Дунаєвеччина: край і люди : монографія. – Дунаївці; Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2013. – С. 128-129.

2. **Вогонь на себе** // Прокопчук В. С. З народних глибин. Славетні подоляни. – Хмельницький : РВВ, 1991. – С. 50-57.

3. **Герои Советского Союза** : краткий биограф. словарь : в 2-х т. – Москва : Воениздат, 1987. – Т. 1. – С. 131.

4. **Макухин М. Е.** Бачинский Дмитрий Григорьевич // Гордость и слава Подолии : очерки о Героях Советского Союза – уроженцах Хмельницкой области / сост. М. Е. Макухин. – Львов : Каменяр, 1985. – С. 36-38.

5. **День первый, день последний** // Бугай Е. М., Макухин М. Е. Из когорты мужественных : сб. очерков и зарисовок. – Львов : Каменяр, 1978. – С. 164-167.

25 листопада

«Я до сонця лечу!»

*До 125-річчя з дня народження
Переца Давидовича Маркіша*

З історією міста Полонне пов'язане ім'я відомого єврейського поета, члена Спілки пролетарських письменників (нині Національна спілка письменників України) Переца Давидовича Маркіша (25.11.1895), який репресований і розстріляний 12.08.1952 року.

Перец Маркіш був відомий не лише як видатний поет, але й як прозаїк, драматург, публіцист, літературний критик і в усіх літературних жанрах досягав вищої досконалості.

У далекому 1895 році, в будинку старого кравця Шимона Бера, що на березі р. Хомора, народився онук, якому судилося в майбутньому стати відомим поетом. Так склалася доля Переца, що заробляти собі на хліб він став ще з десятирічного віку. Співав в Чуднівській синагозі, працював конторщиком в кредитному товаристві містечка Полонне. Надалі, доля закинула його на південь (Кишинів, Балта, Одеса), де він працював поденником, репетитором, збирачем винограду тощо. В період Першої світової війни був на фронті. 1921 – 1926 роки Перец Маркіш живе в еміграції (Варшава, Берлін, Лондон, Париж, Мадрид та Єрусалим).

Влітку 1926 року Перец Маркіш повертається додому. Їде до Катеринославу, але там довго не затримався і в цьому ж році оселився в Харкові, з головою поринувши в бурхливе літературне життя тодішньої української столиці. Починається новий період в його творчості. Пізніше переїздить з Харкова до Москви. В 1939 році за здобутки в літературній творчості його нагороджують найвищим орденом країни – орденом Леніна.

Найбільшу активність, як поет і громадський діяч, Маркіш проявив в роки Другої світової війни. Він входив до складу Єврейського антифашистського комітету. Уже в серпні 1941 року було підписано до друку збірку його воєнних віршів «Смерть канібалам».

У зеніті слави, коли Перец Давидович відгукнувся на

фашистський напад на Польщу циклом віршів «До єврейської танцівниці» (1940), його заборонили друкувати. За наклепницьким доносом Маркіша було заарештовано 1949 року і розстріляно в 1952 році.

Творчу спадщину поета відкриває його перша поема «Волинь» (1918) і збірник віршів «Пороги», «Пустощі» (1919). Патріотична тема захисту Батьківщини розкрита Перецем Маркішем в романі «Поступ поколінь», в поемі «Війна», збірнику «Чорноморські балади». Він також пише п'єси «Земля», «Сім'я Овадіс», «Повстання в гетто», роман «З віку у вік» тощо.

Т. Міцінська

Література

1. **Олексенко З.** Наш земляк Перец Маркіш // Новий шлях. – 2015. – 19 листоп. – С. 4 : фото.
2. **Історія і сучасність: євреї Поділля.** Полонне – батьківщина Переца Маркіша // Шалом Алейхем / Хмельниц. благод. фонд «Хесед Бешт». – Хмельницький : [б. в.], [2009]. – 1 папк. + 11 букл. – укр., англ.
3. **Окнер О.** Увіковічений поезією / О. Окнер // Новий шлях. – 2009. – 8 груд. – С. 3 : фото.
4. **Кліманова Л.** Перец Маркіш / Л. Кліманова, М. Козак // Полонне: історія і сучасність. – Полонне, 2006. – С. 240.
5. **Горбатюк В.** Розплата за ілюзію // Колесо. – 2004. – 22 лип.

Показчик персоналій

А

Абрамчук Г.І. 21
Авербух Ю.С. 49
Альтман М.Є. 36
Анищенко Л.Г. 31
Артеменко В.Т. 17
Астахов Л.С. 56
Атаман А.І. 53
Ашер О.М. 29

Б

Баал Шем Тов 11, 64-66
Бабанський М.М. 49
Бабляк Д.Є. 52
Баннова І.М. 47
Барг М.А. 35
Басистюк О.І. 47
Батюшков К.М. 44
Бахмат М.І. 20
Бачинський Д.Г. 57, 141-144
Баюк П.К. 19
Бекбузаров С. 13
Белькне Г. 12
Бердичевський М.-Й. 47
Береза Ю.П. 38
Берлянд О.С. 51
Бессараба Л.П. 45
Бех-Романчук М. 44, 120-122
Бегоулев Б.П. 55
Бідасюк П.Я. 28
Білецький І.В. 43
Білецький М.С. 19
Білоножко М.А. 58
Бойчак М.П. 42
Болюх Р.І. 27
Бондар І.М. 27
Бондарчук А.П. 39
Боржієвський Ц.К. 57
Бортюк О.С. 25

Босенко М.І. 50
Брега Г.С. 32
Бубен І.О. 56
Буга В.П. 15
Бузько Д.І. 13-14
Бурденюк А.Ф. 14
Бурлуцький П.І. 24
Бялковський Л.І. 22

В

Вайнберг Д.В. 35
Василевський А.К. 32
Вержицький Г.А. 21
Вержицький Ф.Р. 37
Веславуцький Ц.В. 51
Вессельман С.Г. 41
Винокур І.І. 43
Вікторжевська З.В. 19
Віньковський В.І. 38
Вітт Я. 51
Войнаренко М.П. 44-45, 122-125
Войціцький В.М. 22
Волошина В.П. 44
Волошина Н.Й. 18
Волошиновський Й.А. 38
Волькович Х. 33

Г

Гай Г.М. 34
Газинський В.І. 31
Галешко Р.В. 56
Галімов А.В. 59
Гамрецький Ю.М. 17
Ганнопольський Є.М. 50
Ганновер Н. 11
Герасименко В.Я. 46, 125-128
Герчунофф А. 27
Гловацький Я.Г. 11
Глушак А.С. 19
Глюзицький Д.П. 14

Голоскевич Г.К. 17
Гольфаден А. 45
Гонта В.С. 34
Гонтарук М.І. 48
Горлецький Л.П. 61
Горшков С.Г. 26, 86-88
Грабко В.В. 23
Гребенюк Є.М. 28
Грейм Я.М. 43
Гриб К.К. 56
Гринчишин А.В. 17
Грищук Б.А. 30, 95-97
Грищук В.К. 22
Гудзовський А.Н. 21
Гуменюк Н.П. 18
Гурєєв Ю.І. 48
Гусаківський Ю.-Г. 11
Гусельников Є.Я. 53-54
Гусько В.П. 33, 103-106
Гуцалюк О.Л. 28
Д
Дарманський М.М. 31
Дем'янчук І.Л. 37
Депенчук Н.П. 60
Деревоед Л.І. 12
Дзвонковський В. 23, 79-81
Дзюбій П.М. 49
Димінський А.І. 20
Дідук Є.П. 39
Дідух А.П. 54
Дніпровський І. 27
Дорошенко В.О. 27
Е
Ейдельман С.Д. 49
Є
Єзерський В.В. 32
Єневич Ф.Ф. 35
Єршова І.В. 59

Ж
Жаворонков В.П. 28
Жвалюк В.Р. 48
Женський Й.А. 15
Животко А.П. 26
З
Заїка М.І. 60
Зарипов В.Г. 18
Збарський Б.І. 46
Звольський С.Т. 60
Зикєєва Ю.О. 33
Зінкевич В.І. 36
І
Іванов О.Г. 15
Ігнащенко А.Ф. 22
Ігрунова К.М. 23
Ісаєв А.І. 54
Й
Йолтуховський М.М. 28
К
Кабишев Б.П. 32
Каверін Ю.В. 24
Казимирко Н.К. 24
Калуцький К.К. 40
Камбурова О.А. 43
Каневський К.К. 36-37
Канцелярук Б.І. 61
Карась С.Л. 26
Карвацький Ю.М. 36
Каревич М.І. 31
Кармалюк У.Я. 54
Кармазін Г.Я. 53, 136-138
Кафенгауз Л.Б. 56
Кацал М.Л. 60
Качеровська Н.Н. 35
Квітко Л.М. 55, 139-141
Кицюк З.К. 23
Кот О.М. 37
Клепатський П.Г. 19

- Климкевич Р. 36
 Клінгер В.П. 56
 Кльоц М.О. 61
 Коваль В.Д. 24
 Ковальчук В.К. 44
 Ковальчук В.П. 39
 Козак М.П. 40
 Козирський Г.Я. 51
 Колесникова Н.І. 24
 Колишко Б. 29, 89-90
 Коляновський А.М. 46
 Комарницький І. 20
 Комаровський Ф.Я. 48
 Коняхін О.П. 27
 Корженевський Л.М. 29
 Коренчук В.М. 48
 Коренчук М.М. 33
 Корнев В.М. 56
 Корсак В. 61
 Корчинський М.А. 30
 Коссаk В.М. 51
 Коссаk-Щуцька С. 46
 Костюк В.П. 29
 Котик В.О. 23
 Кравчук В.О. 15
 Красносельський М.О. 35
 Кривоніс М. 11
 Крижанівський М.Л. 41
 Кудрявцев М.Г. 28
 Кулинич О.І. 52
 Кульбовський М.М. 58
 Купрін О.І. 50
 Курій М.Ф. 34
 Курилко М.І. 40
 Кухта С.Т. 52
 Куций Л.М. 57-58
- Л**
- Лабунець В.М. 52
 Лаврик С.С. 57
- Лейбовиця Д.(Я.) 54
 Левицький В.А. 45
 Ленг Я.-П. 30
 Лерер Й.Г. 28
 Липа Ю.І. 38
 Лис П.В. 51
 Лисецький А.С. 24
 Литвиненко А.Ф. 25
 Ліпман Б.В. 25
 Ліхтенштейн Є.І. 36
 Ловейкін В.С. 32
 Логвин Г.Н. 38, 109-112
 Лотоцький О.Г. 29, 91-93
 Лупан Л.С. 55
 Лур'є А.Я. 52
 Лучицький І.В. 41
 Любович М.М. 30
 Лятовський А.В. 45
- М**
- Мазур М.М. 47
 Мазурик Є.В. 59
 Мазуркевич А.Й. 51
 Майстер А.О. 40
 Мак А.П. 37
 Маккавєєва О.Б. 43
 Маковецький С.-Л. 34
 Маковецький С.М. 13, 106-109
 Малюшкевич К.С. 23
 Маркіш П.Д. 58, 145-146
 Марчук Л.М. 55
 Масловський І.В. 21
 Матвєєв І.Р. 14
 Мельник А.О. 51
 Мельник С.І. 25
 Мельник Ф.Г. 40
 Михальський О.О. 13
 Місєвич К.Ф. 58
 Місінкевич Л.Л. 31, 100-103
 Лео Мол

- (Молодожанин Л.Г.) 20
Мончак М.С. 14
Моргун В.К. 59
Мордвінова В.В. 42-43
Мороз М.О. 57
Морська М.І. 14
Музальов І.О. 60
- Н**
Нагорний І.С. 42, 119-120
Нассау-Зіген Ш. 11
Нижник В.М. 38
- О**
Одуха А.З. 25
Окольський С. 10
Олексієнко Б.М. 31, 97-100
Омельчук Г.К. 21
Орачевський І.С. 12
Орловська Н.М. 20, 75-76
Осліковський М.С. 49
Осніговська Н.П. 18
Осьмачка Т.С. 37
- П**
Павлович С.О. 42
Павлович Я.М. 60
Пакулько Н.Г. 47
Пастух І.М. 36
Перепелиця О.П. 18
Перепелюк В.М. 58
Петришин О.В. 35
Підгородецький М.В. 50
Пінчак М.В. 21, 76-78
Погорілець О.Г. 49, 131-134
Подгороденський М.М. 12
Под'япольський В.І. 41
Пономарчук А.І. 14
Попович М.В. 32
Присяжнюк О.П. 38
Прокоф'єв І.П. 40
Пукас Н.Л. 18
- Пуласький К.-Ф. 20
- Р**
Радзівєвський В.О. 33
Радзівєвський М.І. 39
Ржевуський В.С. 12
Рибчинська З.С. 23
Розвадовський В.К. 52
Розмарін З. 48
Ройзман В.П. 30
Роксолана 59
Ролле Й.Й. 52
Русіна Н.О. 29
Русова С.Ф. 24, 83-85
- С**
Сабодан В.М. 58
Савіна М.Г. 51
Савчук Г.А. 37
Савчук Л.П. 53
Савчук П.М. 45
Садовський В.М. 59
Сангушко Р.-С.-А. 34
Сандлер Х.М. 24, 81-82
Сваричевський А.В. 22
Свідзинський В.Ю. 54
Севернюк Т.А. 45
Севець І.В. 46
Семенюк В.В. 18
Семенюк Є.В. 48
Сербін С.С. 23
Сергєєв-Ценський С.М. 53
Сибіряков Л.М. 13
Сивий М.Ю. 25
Сигал М.З. 20
Сидоров Д.С. 15
Сирота Лео 36
Сімашкевич М.В. 12-13
Скалацький П.П. 14
Скиба М.Є. 17, 72-75
Скопєцька З.П. 15

Скорський М.А. 47
Скрипнюк О.В. 33
Смоленюк П.С. 41
Смолич Ю.К. 43
Смолій В.А. 18
Смоляк В.Є. 35
Собчук Г.С. 19
Соколенко Г. 27
Солопчук М.С. 46
Співак Л.М. 42
Станіславський М.Д. 26
Старицький М.П. 60
Стемповський С.-А. Г. 21
Степанов Г.Я. 34
Сумишин М.Ф. 33
Т
Таймазов Т.Б. 47
Телячий Ю.В. 41
Теплінський Ю.В. 29
Тимощук О.В. 34
Токаржевський-
Карашевич Я. 42, 115-118
Трембіцький А.М. 33
Тронько П.Т. 44
Трочун І.П. 14
У
Ушаков О.К. 25
Ф
Файфур В.В. 36
Фаренгольц Е.Ф. 12
Флаксемберг А.С. 50
Француз О.Й. 57
Франчук А.Ю. 57
Франчук В.О. 50

Х
Хмельницький Б. 11
Хмельницький С.З. 50
Хомайко-Мацюк І. 27
Хотовицький С.Х. 30
Хохряков С.В. 62
Хохол Ю.Ф. 55
Худяков М.О. 55
Ч
Чаплінський В.В. 19
Чинник А.А. 40
Ш
Шайнога В.М. 42
Шаповалов С.В. 26
Шахнюк В.П. 28
Швець У.Є. 41
Шевченко В.С. 48, 128-131
Шейковський К.В. 28
Шелепало О.Г. 35
Шестаков Л.Л. 61
Шимонович І.І. 58
Шинкарук О.М. 48
Шоробура І.М. 44
Шреєр-Ткаченко О.Я. 19
Шумада І.В. 41
Шумський М.О. 29
Щ
Щербина П.Ф. 25
Щур О.Т. 20
Я
Яблонський В.А. 60
Яворський В.І. 61
Якубовський В.І. 22-23
Яновер Д.З. 38
Яновський Ф.Г. 40, 112-115
Ярецький В.В. 31

Відомості про авторів історичних та біографічних довідок

**Адамський
Віктор Романович**

кандидат історичних наук, доцент
Хмельницької гуманітарно-
педагогічної академії, член
Національної спілки краєзнавців
України

**Айвазян
Олена Борисівна**

кандидат історичних наук, директор
наукової бібліотеки Хмельницького
національного університету

**Баворовська
Олена Олександрівна**

заступник директора з внутрішньо-
бібліотечної роботи Хмельницької
обласної універсальної наукової
бібліотеки

**Байдич
Вадим Олександрович**

вчитель історії Кузьминської
ЗОШ I-III ст., учасник
антитерористичної операції на
Сході України

**Байдич
Олександр Васильович**

заслужений працівник освіти
України, Почесний краєзнавець
України

**Берека
Віктор Євгенович**

доктор педагогічних наук, професор

**Блажевич
Ольга Іванівна**

старший викладач Хмельницької
гуманітарно-педагогічної академії

**Блажевич
Юрій Іванович**

кандидат історичних наук, голова
Хмельницької міської організації
Національної спілки краєзнавців
України

Візнюк Вероніка Григорівна	провідний науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника «Межибіж», член Національної спілки краєзнавців України
Галатир Віталій Вікторович	кандидат історичних наук, доцент, головний науковий співробітник відділу інформаційних технологій Державного архіву Хмельницької області
Григоренко Олександр Петрович	краєзнавець, доктор історичних наук, професор, член Національної спілки краєзнавців України
Данилюк Людмила Миколаївна	заступник директора КЗК «Хмельницький обласний літературний музей»
Єсюнін Сергій Миколайович	кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Хмельницького краєзнавчого музею
Западенко Ігор Валентинович	заступник директора Державного історико-культурного заповідника «Межибіж», член Національної спілки краєзнавців України
Козак Ірина Миколаївна	завідуюча відділом медичної літератури Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки
Лавринчук Віталій Олександрович	методист Будинку творчості дітей та юнацтва Красилівської міської ради, член Хмельницької міської організації Національної спілки краєзнавців України

**Леськів
Ірина Ярославівна**

старший науковий співробітник
Державного історико-культурного
заповідника «Межибіж»

**Маліш
Петро Іванович**

журналіст, публіцист, голова
Хмельницької обласної організації
Національної спілки письменників
України

**Маковська
Валентина Володимирівна**

заступник директора з наукової
роботи та інформатизації
Хмельницької обласної універсальної
наукової бібліотеки

**Мацько
Віталій Петрович**

доктор філологічних наук, професор
Хмельницької гуманітарно-
педагогічної академії

Медведчук Галина Кирилівна

краснавець

**Міцінська
Тамара Петрівна**

старший науковий співробітник
КЗК «Хмельницький обласний
літературний музей»

**Прокопчук
Віктор Степанович**

доктор історичних наук, професор,
директор наукової бібліотеки
Кам'янець-Подільського
національного університету
ім. І. Огієнка

**Томалья
Неля Володимирівна**

завідуюча відділом мистецтв
Хмельницької обласної універсальної
наукової бібліотеки

**Флентін
Віктор Володимирович**

член Асоціації спортивних
журналістів України, перший
заступник голови відділення
Національного олімпійського
комітету України в Хмельницькій
області

**Хлонь
Мирослав Сергійович**

краснавець

**Цимбалюк
Михайло Петрович**

журналіст, письменник, член
Національної спілки письменників
України

**Шпаковський
Сергій Михайлович**

заступник директора з питань
охорони культурної спадщини
Хмельницького обласного науково-
методичного центру культури і
мистецтв, аспірант Центру
пам'яткознавства НАН України,
член Національної спілки
краснавець України

**Шкробот
Петро Михайлович**

краснавець, член Національної
спілки краснавець України,
Почесний ветеран України

**Янчишина
Яна Валеріївна**

молодший науковий співробітник
КЗК «Хмельницький обласний
літературний музей»

**Ящук
Інна Петрівна**

доктор педагогічних наук, професор,
декан початкової освіти та філології
Хмельницької гуманітарно-
педагогічної академії

Довідково-інформаційне видання

Календар
знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини
на 2020 рік

Відповідальна за випуск:
Чабан К.А.

Комп'ютерне опрацювання, редагування,
комп'ютерна верстка:
Шейн О.М., Шмаль Т.А.

Дизайн обкладинки: *Шмаль Т.А.*

Підписано до друку 4.12.2019 р. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк цифровий. Тираж 100 пр.